

Regeringens proposition

1984/85: 145

om närradio;

beslutad den 7 mars 1985.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovan nämnda dag.

På regeringens vägnar

INGVAR CARLSSON

BO HOLMBERG |

Propositionens huvudsakliga innehåll

Försök med närradio inleddes år 1979. I propositionen föreslås att försöksverksamheten skall avslutas och att närradioverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1985 permanentas. Ett nytt organ, närradionämnden, skall administrera och öva tillsyn över verksamheten.

I propositionen behandlas vidare frågor om vissa justeringar av regelverket för närradioverksamheten. Följande föreslås.

Den fortsatta utbyggnaden av närradioverksamheten skall ske väsentligen i den takt och på de orter som föreningarnas intresse för verksamheten motiverar. Nuvarande krav på geografisk spridning och variation när det gäller typen av medverkande föreningar upphör. Vidare klargörs att den typ av äldre ekonomiska föreningar som till sin karaktär liknar ideella föreningar har rätt att sända närradio.

Programreglerna skärps så till vida att tillstånd i fortsättningen skall kunna återkallas redan efter fällande dom i tingsrätt för yttrandefrihetsbrott. Vidare föreslås vissa bestämmelser om obehörigt utnyttjande av andras sändningstider, om reglerna för tidsfördelningen och om innehållet i sändningar i närradioföreningarnas regi.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: Lagrådsremissen (s. 6), lagrådets yttrande (s. 34) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 39).

För att få skälen till lagförslagen helt klara för sig måste läsaren ta del av alla tre texterna.

Propositionens lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)

Härigenom föreskrivs att 2–4, 7, 8, 11 och 13–15 §§ närradiolagen (1982: 459) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Frågor om närradio prövas av den myndighet som regeringen bestämmer (närradiomyndigheten).

Närradiomyndigheten skall även utöva tillsyn över närradioverksamheten.

Närmare föreskrifter om närradiomyndigheten meddelas av regeringen.

Föreslagen lydelse

2 §¹

För prövning av frågor om närradio och för tillsyn över närradioverksamheten finns en närradionämnd.

Nämndens ordförande och vice ordförande skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv.

Närmare föreskrifter om nämnden meddelas av regeringen.

3 §²

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradiomyndigheten.

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden.

4 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till sammanslutningar som är juridiska personer, dock inte till andra än:

1. Lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet. Om särskilda skäl inte föranleder till annat, får tillståndet ges endast under förutsättning att verksamheten har bedrivits i minst ett år före ansökningsdagen.

2. Lokala ideella föreningar som har bildats för att i närradio sända program som ett led i den verksamhet som en riksorganisation bedriver inom sändningsområdet. Tillståndet får ges under förutsättning att riksorganisationen har bedrivit verksamhet inom sändningsområdet i minst ett år före ansökningsdagen. Om särskilda skäl föreligger får tillståndet ges även om verksamheten inte har bedrivits i minst ett år.

3. Församlingar inom svenska kyrkan.

4. Obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor.

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål.

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål (närradioföreningar).

¹ Senaste lydelse 1982: 1247.

² Senaste lydelse 1982: 1247.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §³

För varje sändare bestämmer närradiomyndigheten vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske. Beslutet om sändningstid gäller för högst ett år.

För varje sändare bestämmer närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske.

8 §

Om flera sammanslutningar vill sända under samma tid, skall förtur ges åt den sammanslutning vars medverkan skulle öka antalet olikartade sändande sammanslutningar eller åt den sammanslutning som har ett särskilt intresse av att få sända vid en viss tidpunkt.

I annat fall skall turordningen fastställas genom lottning.

Sändningstiden skall så långt det är möjligt fördelas enligt sammanslutningarnas önskemål. Om deras önskemål ej kan förenas, skall förtur ges åt den sammanslutning som bedöms ha störst intresse av att få sända vid en viss tidpunkt.

Varje beslut om sändningstid gäller tills vidare, dock längst för ett år.

11 §

Sammanslutningens programutbud får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten.

En närradioförenings programutbud får innehålla endast

1. uppgifter om program och programtider samt andra upplysningar om närradioverksamheten på orten,

2. sändningar från evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten,

3. information, i begränsad omfattning, om kommunal verksamhet och

4. provsändningar av program, framställda av sammanslutningar som saknar sändningstillstånd, i varje enskilt fall under högst tre månader.

13 §⁴

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,

2. bryter mot beslut om sändningstid,

2. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess

³ Senaste lydelse 1982: 1247.

⁴ Senaste lydelse 1982: 1247.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen,

3. sänder program trots att varken behörig programutgivare eller ersätare för programutgivaren enligt lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts,

4. har sänt ett program som i en lagakraftgående dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio,

5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 § *eller*

6. inte utnyttjar rätten att sända under *sex* på varandra följande månader,

När ett tillstånd återkallas får *närradiomyndigheten* bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får söka nytt tillstånd.

5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §,

6. inte utnyttjar rätten att sända under *tre* på varandra följande månader *eller*

7. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlägga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

Innan dom som avses i första stycket 4 har vunnit laga kraft får närradionämnden återkalla tillståndet interimistiskt.

När ett tillstånd återkallas får *nämnden* bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte *kan* ges nytt tillstånd.

14 §⁵

Sammanslutningen skall på uppmaning av *närradiomyndigheten* tillställa *myndigheten* sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan *myndigheten* förelägga vite.

Sammanslutningen skall på uppmaning av *närradionämnden* tillställa *nämnden* sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan *nämnden* förelägga vite.

15 §⁶

Närradiomyndighetens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§, fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ *eller vite enligt 14 §* får överklagas hos kammarrät-

Närradionämndens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§ *eller* fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ får överklagas hos kammarrätten genom besvär. And-

⁵ Nuvarande lydelse enligt prop. 1984/85: 96.

⁶ Senaste lydelse 1982: 1247

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

ten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

ra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.
 2. Tillstånd och andra beslut som meddelats enligt äldre bestämmelser gäller som om de meddelats enligt de nya bestämmelserna.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för närradiosändningar som skett före utgången av juni 1985.
 4. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om besvär över beslut om vite, som meddelats före utgången av juni 1985.
 5. För tiden intill utgången av år 1985, eller den senare tidpunkt som regeringen bestämmer, skall den nuvarande närradiomyndigheten fullgöra de uppgifter som enligt denna lag ankommer på närradionämnden.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-01-31

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Göransson

Lagrådsremiss med förslag till lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)

1 Inledning

År 1978 tillkallade chefen för utbildningsdepartementet med stöd av regeringens bemyndigande en kommitté¹ (U 1978: 11) med uppdrag att utreda frågor om närradio och när-TV. Kommittén har i juni 1984 överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1984: 53) Föreningarnas radio. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Kommittén har föreslagit vissa ändringar i närradiolagen (1982: 459). Ändringsförslagen bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet som *bilaga 3*.

2 Bakgrund

Försök med närradiosändningar påbörjades våren 1979 med stöd av lagen (1978: 479) om försöksverksamhet med närradio. Denna lag möjliggjorde lokala sändningar i det idéburna föreningslivets regi. Verksamheten har administrerats av närradiokommittén som haft i uppdrag att utreda villkor och förutsättningar för en permanent närradio och när-TV. Kommittén lade i mars 1981 fram betänkandet (SOU 1981: 13) Närradio, vilket

¹ Vid tidpunkten för avlämnandet av slutbetänkandet: Marknadschefen Björn Malmberg, ordförande, pressekreteraren Britt-Marie Forslund, riksdagsledamoten Stina Gustavsson, riksdagsledamoten Göthe Knutson, riksdagsledamoten Iris Mårtensson, chefredaktören Bo Swedberg, riksdagsledamoten Nils T. Svensson.

låg till grund för förslagen i propositionen 1981/82: 127 om närradioverksamhet. Förslaget innebar att försöksverksamheten skulle avslutas och att verksamheten den 1 juli 1982 skulle få fastare former. Förslaget gällde enbart ljudradiosändningar. För kabelsänd när-TV föreslogs en förlängning av bestämmelserna i lagen om försöksverksamhet med närradio längst till utgången av år 1983.

Riksdagen antog i juni 1982 det framlagda förslaget (KrU 1981/82: 29, rskr 362). Beslutet innebär att närradioverksamheten sedan den 1 juli 1982 bedrivs enligt en ny författningsreglering, bl. a. närradiolagen (1982: 459) och lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio. Enligt riksdagsbeslutet skulle en närradionämnd inrättas med ansvar för administrationen av närradioverksamheten. Detta beslut ändrades genom riksdagsbeslut (prop. 1982/83: 52, KrU 17, rskr 125) och närradiokommitténs uppdrag att administrera närradion förlängdes. Kommittén fick också i uppdrag att redovisa erfarenheterna från verksamheten och om så ansågs erforderligt föreslå kompletteringar och förändringar i närradions regelsystem, vilket den gjort i betänkandet Föreningarnas radio. Kommittén skulle vidare redogöra för försöksverksamheten med när-TV, vilket har skett i rapporten (Ds U 1983: 1) När-TV för föreningar.

3 Verksamhetens omfattning och inriktning

I december 1984 hade 70 orter i landet sändningstillstånd. Antalet deltagande föreningar uppgick till 812. Bland tillståndshavarna återfanns i första hand religiösa sammanslutningar och politiska organisationer. Därefter kom idrottsföreningar, studieförbund, student- och elevorganisationer samt invandrarföreningar.

De religiösa sammanslutningarna är inte bara representerade på flest orter. De producerar också flest program och sänder i genomsnitt närmare 4 timmar per vecka. Sändningstiden för övriga organisationer och föreningar ligger på omkring en timme per vecka.

Våren 1984 medverkade 37 invandrarföreningar med icke svenskspråkiga sändningar. Man sände totalt ca 42 timmar/vecka. För invandrarföreningar har det varit tillåtet att producera program centralt för sändning över flera närradiosändare i landet. Denna möjlighet har utnyttjats av flera av de medverkande invandrarföreningarna.

4 Ställningstaganden med motiveringar

Närradions roll

Närradioverksamheten är i dag ett välkänt inslag i vårt medieutbud. På de orter som har närradiosändningar utgör dessa ett tillskott till den allmänna debatten. Närradion ökar på så sätt mångfalden och vidgar den

enskildes möjligheter att utnyttja yttrandefriheten. Den utformning som närradion fått kan i stora drag anses vara väl lämpad för ändamålet att vara en lokal föreningsradio. Den kombinerar en stor frihet när det gäller möjligheter att utforma programmen efter den egna verksamhetens inriktning med en viss stabilitet genom anknytningen till föreningslivet. För föreningarna har närradioverksamheten ofta inneburit en vitalisering av verksamheten i övrigt och ett intresse för denna från nya grupper. Föreningarnas engagemang i närradio innebär att medlemmarna samlas kring en ny och intressant arbetsuppgift. Det innebär också en möjlighet till en ökad kontaktyta och ett förhållandevis billigt sätt att nå ut med information om verksamheten.

Jag anser att närradioverksamheten bör få fortsätta, väsentligen i sin nuvarande form. Den bör få byggas ut i den takt och på de orter där intresse och förutsättningar finns. Jag föreslår emellertid vissa ändringar av lagreglerna för närradioverksamheten. Dessa förslag grundar sig i huvudsak på närradiokommitténs förslag och på remissreaktionen på dessa. I några fall anser jag att det inte går att genomföra de förslag som kommittén har lagt fram. Det utesluter inte att vissa förändringar kan bli aktuella senare. Närradioverksamheten är av den arten att en fortlöpande översyn bör ske.

Jag redovisar i detta avsnitt i korthet de frågor som behandlats av kommittén eller remissinstanserna. Därefter tar jag i avsnitt 5 mera utförligt upp kommitténs viktigaste förslag till lagändringar och mina ställningstaganden till dessa.

Närradion permanentas

Utbyggnaden av närradioverksamheten har hittills delvis styrts av önskemålet att vinna erfarenheter av en varierad verksamhet. Jag föreslår nu att verksamhetens karaktär av försök skall upphöra och att den i stället övergår till permanent form. Därmed bör också vissa villkor för utbyggnaden upphöra att gälla, som att utbyggnaden ska omfatta olika typer av orter och ges god geografisk spridning med viss förtur åt mindre tätorter och glesbygd. Syftet med närradion skall, som jag nyss anfört, inte vara att bygga upp en rikstäckande föreningsradio utan att ge de föreningar som är intresserade av detta en möjlighet att nå ut med sitt budskap via etern. Utbyggnaden bör i fortsättningen styras främst av föreningarnas engagemang och önskemål.

Förutsättningar för att få inrätta sändare

Närradiokommittén har föreslagit att vissa krav skall vara uppfyllda för att en sändare skall få inrättas på en ort, nämligen att minst tre olikartade sammanslutningar inom sändningsområdet beslutat om medverkan med egen sändningsrätt och att en närradioförening bildats. Jag delar kommit-

téns uppfattning att det är viktigt att föreningarna på en ort på ett övertygande sätt kan visa att de är beredda att ta ansvar för att närradioverksamheten får en viss kontinuitet och stabilitet för att tillstånd att inrätta sändare på orten skall beviljas. Det finns dock enligt min mening inte tillräckligt starka skäl att i lagstiftning formulera så precisa villkor för utbyggnaden som kommittén föreslagit. Jag avser att i avsnitt 5.1 återkomma till denna fråga.

Vilka får sända?

När det gäller frågan om vilka som ska få sändningstillstånd konstaterar kommittén att den nuvarande avgränsningen i stort sett tillgodoser kravet på en närradio i det idéburna föreningslivets regi. Kommittén föreslår dock en viss vidgning av kretsen tillståndsberättigade föreningar. Det bör vara möjligt att ge sändningstillstånd även till vissa typer av ekonomiska föreningar, som bygdegårdar och folketsparkföreningar, samt till lokala kyrkliga samfälligheter. Vidare bör enligt kommittén bostadsrättsföreningar och stiftelser kunna komma i fråga. För egen del anser jag att bygdegårds- och folketsparkföreningar och liknande föreningar bör ha sändningsrätt i närradion och även att det inte behövs någon särskild lagregel om deras rätt. När det gäller lokala kyrkliga samfälligheter, bostadsrättsföreningar och stiftelser är jag inte beredd att följa kommitténs förslag. Jag behandlar dessa frågor utförligt i avsnitt 5.2.

Kommittén diskuterar också frågan om sändningsrätt för kommuner men avvisar denna möjlighet. Detta stöds av flertalet remissinstanser. Jag delar denna uppfattning. En kommunal sändningsrätt skulle enligt min mening äventyra närradions karaktär av föreningsradio.

Beslut om tidsfördelning

I dag fastställs tidsfördelningen mellan olika föreningar på en Orts sändare av närradiokommittén. Som underlag för sitt beslut har kommittén vanligtvis ett av närradioföreningen på orten upprättat förslag. Denna ordning har tillämpats sedan år 1982. Kommittén har i regel kunnat fastställa sändningsscheman enligt närradioföreningarnas förslag. Kommittén föreslår nu att närradioföreningarna skall anförtros uppgiften att besluta om sändningstider. För egen del anser jag inte att denna förändring bör genomföras i nuvarande skede. Jag kommer i avsnitt 5.3 att redovisa remissinstansernas inställning och motiven för mitt ställningstagande. I korthet är min inställning följande.

I och för sig är principen om ett decentraliserat ansvar tilltalande. Närradioföreningarna har hittills kunnat komma fram till tidsfördelningsförslag som i stort sett har tillgodosett olika intressenters behov. Att lägga fram sådana förslag bör även i fortsättningen vara en av närradioföreningarnas viktigaste uppgifter. En formell delegering av beslutanderätten till närradioföreningarna skulle emellertid medföra att föreningarna i detta

avseende anförtros uppgifter som innebär myndighetsutövning samt också att föreningarnas beslut i frågan skall kunna överklagas. Olika frågor om närradioföreningarna och deras verksamhet måste i sådant fall övervägas närmare. Bl. a. kan deras sammansättning, handläggning och beslutsfattande behöva regleras. Detta skulle innebära en betydande formalisering av närradioföreningarnas arbete. I stället för att delegera beslutsfattandet till närradioföreningarna bör enligt min mening närradiomyndigheten även i fortsättningen besluta om tidsfördelningen. Närradioföreningarnas viktiga roll kvarstår dock när det gäller att lokalt sammanjämka olika önskemål och upprätta förslag till tidsfördelning.

Regler för tidsfördelning

Frågan om regler för tidsfördelningen tar jag upp i avsnitt 5.3. I korthet går mitt förslag ut på att närradionämnden ges befogenheten att i fall av motstridiga önskemål väga den ena sammanslutningens intresse av att sända vid en viss tidpunkt mot en annans och ge endera förtur. Vidare behandlas bl. a. frågor om sändningar under natten och minimitid.

Programregler

Närradioverksamheten präglas av en stor frihet när det gäller programinnehållet. De begränsningar som finns är bl. a. förbud mot kommersiell reklam och s. k. sponsring. Vidare skall programutbudet till den helt övervägande delen vara producerat för den egna verksamheten och alltså inte utgöras av centralt producerat material. Som framgår av propositionen 1981/82: 127 gäller mindre stränga krav för invandrarorganisationer. Kommittén föreslår att reglerna om reklam, sponsring och lokalt producerade program skall bestå. Jag delar kommitténs uppfattning i dessa frågor.

Sändningsrätten kan enligt de regler som gäller i dag även återkallas om en förening har sänt program som i lagakraftvunnen dom befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio.

I fråga om denna återkallelsegrund redovisar kommittén de olägenheter som nuvarande regler medför. Kommittén framhåller främst det otillfredsställande i att en förening som sänder ett program med förgripligt innehåll kan fortsätta att sända till dess att en dom i sista instans avkunnats. För att motverka detta har kommittén föreslagit en särskild bestämmelse om att en sammanslutning inte får sända program som kränker principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Jag har stor sympati för syftet med den föreslagna bestämmelsen. Kritik har dock framförts av juridiska remissinstanser mot detta förslag. Jag delar deras uppfattning. Mitt förslag till lösning innebär i stället att ett sändningstillstånd skall kunna återkallas interimistiskt redan efter dom i tingsrätt. Detta innebär att ett relativt snabbt ingripande blir möjligt. Jag tar särskilt upp denna fråga i avsnitt 5.4.1.

Regler för närradioföreningarnas sändningar

Kommittén föreslår vissa förändringar som innebär att särskilda programregler skall gälla för närradioföreningarna. Den fråga som väckt störst intresse i detta sammanhang är möjligheten att sända information om kommunala angelägenheter på närradioföreningens sändningstid. Jag anser att denna möjlighet bör finnas, men det bör understrykas att det inte får leda till att närradion får karaktären av kommunradio. Den möjlighet som ges att på närradioföreningarnas sändningsansvar informera om kommunala angelägenheter bör begränsas.

Närradioföreningarna är sedan länge en välkänd företeelse. När nu vissa regler införs för deras sändningar bör den vedertagna beteckningen kunna användas i lagtexten. Jag föreslår därför att beteckningen upplysningsvis införs i 4 § 5 närradiolagen.

Kommittén föreslår vidare begränsningar av sammanslutningarnas rätt att upplåta programtid åt andra sammanslutningar. Jag återkommer i avsnitt 5.4 till dessa och andra förslag som rör sammanslutningarnas sändningar.

Etiska regler

Utöver de programregler som jag nu har nämnt anser jag inte att närradiosändningarnas innehåll ska regleras. Frågan om bindande etiska regler för verksamheten har diskuterats sedan närradioförsökens början. Den frihet som föreningarna har att själva utforma innehållet i sina sändningar grundar sig på jämförelser med tidningar och tidskrifter. Det har därför bedömts som önskvärt om föreningarna på samma sätt som pressen kunde ta ansvaret för verksamhetens etiska regler. Detta har också skett genom att närradioföreningarnas gemensamma riksorganisation, Sveriges Närradioförbund, antagit etiska regler för verksamheten och tillsatt en etisk nämnd för att övervaka reglernas efterlevnad. Jag anser att det är att föredra om närradion på detta sätt kan svara för en självsancerande verksamhet utan ingrepp utifrån.

Referensbandning

Vad beträffar referensbandning av närradioprogram föreslår kommittén några mindre förändringar. I dag åligger det de sändande föreningarna att göra referensbandningar av samtliga program. Banden skall bevaras i sex månader. Kommittén föreslår att de s. k. programslingor som repeteras i oförändrat skick skall referensbandas vid endast ett tillfälle. Ny referensbandning skall ske vid varje förändring av programslingan. Kommittén föreslår också att den tid som referensbanden skall bevaras förkortas till tre månader.

Den nuvarande regeln för referensbandning motiveras framför allt av att preskriptionstiden för åtal är sex månader. Jag anser därför att referensin-

spelningarna måste bevaras i minst sex månader och föreslår alltså ingen förändring av nuvarande regel. Inte heller i övrigt är jag beredd att förorda någon ändring av dessa regler. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för justitiedepartementet.

Kommittén diskuterar rätten att överklaga vissa beslut av närradiomyndigheten och kammarrätten. I ett avscende föreslår den en ändring av den nuvarande lagstiftningen, nämligen när det gäller beslut om föreläggande av vite för att förmå en förening att för granskningsändamål ställa referensinspelning till förfogande. Enligt 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio är en sammanslutning skyldig att inge referensinspelning till närradiomyndigheten för granskningsändamål. Beslut om vitesföreläggande för att förmå en förening att efterleva denna bestämmelse kan i dag överklagas. Enligt kommitténs förslag skall denna rätt upphöra. Kommittén anför att den prestation som kan avkrävas en förening genom ett vitesföreläggande är föga ingripande. Eftersom ett vite kan omprövas eller jämkas i samband med att talan förs om utdömandet anser kommittén att överklaganderätten kan undvaras. Kammarrätten i Stockholm har tillstyrkt kommitténs förslag. Jag finner förslaget välgrundat och föreslår att fullföljdsreglerna i 15 § närradiolagen ändras så att rätten att överklaga vitesföreläggande upphör.

Pliktexemplar

Kommittén har också berört frågan om leveranser av inspelade program till arkivet för ljud och bild (ALB). Närradioprogrammen omfattas inte av lagen (1978: 487) om pliktexemplar av skrifter och ljud och bildupptagningar. ALB har genom frivilliga överenskommelser med närradions tillståndshavare fått tillgång till programinspelningar. Närradiokommittén föreslår nu att ALB ges rätt att rekvirera delar av närradions sändningar. ALB framhåller i sitt remissvar att ett inordnande av närradion i pliktexemplarsystemet vore att föredra. För egen del är jag inte beredd att i detta sammanhang föreslå någon förändring av det nuvarande systemet. Frågan om bevarandet av närradions program kräver ytterligare överväganden och bör bedömas i ett större sammanhang där bl. a. frågan om program i lokala kabelsystem ingår.

Sändare

Den tekniska utrustning som behövs för närradiosändning är dels en studio, som kan vara gemensam för flera föreningar, dels ledningar, eventuell omkopplingsutrustning och sändare. Föreningarna svarar själva för utrustningen av studion, och standarden varierar från mycket enkla anläggningar till avancerad utrustning med professionell kvalitet. Det ligger i närradions natur att föreningarna själva väljer ambitionsnivå även i detta sammanhang.

Programledningar och sändare sköts av televerket som hyr ut dem till en enhetlig taxa. Föreningarna på en ort delar sedan på kostnaden. Samarbetet mellan televerket och de sändande föreningarna har i stort sett fungerat väl. Närradiokommittén föreslår att den nuvarande ordningen även fortsättningsvis skall tillämpas. Jag ansluter mig till den uppfattningen. Televerkets monopol på detta område har föranlett principiella invändningar, men de fördelar som det innebär att sändarna ägs och sköts av televerket överväger enligt min mening.

En fråga med anknytning till denna är sändarnas användning vid beredskap och krig. Kommittén pekar på att denna fråga – som inte ingick i kommitténs utredningsuppdrag – bör utredas ytterligare. Jag räknar med att detta skall komma att ske i samverkan mellan berörda parter. Det är i första hand televerkets ansvar att efter samråd med beredskapsnämnden för psykologiskt försvar planera för sändarnas användning i detta sammanhang.

Närradioprogrammen skall enligt prop. 1981/82: 127 kunna tas emot med god hörbarhet inom ett område på ca 5 km från sändaren. Under försöksverksamheten har vissa försök påbörjats med avsteg från denna regel för att uppnå en täckning som stämmer bättre överens med föreningslivets struktur. Närradiokommittén föreslår ingen ändring av huvudregeln, men framhåller att sändarnas räckvidd bör kunna varieras efter föreningslivets behov och ortens förutsättningar. För egen del anser jag att det är viktigt att närradion behåller sin lokala karaktär. Huvudregeln bör alltså vara oförändrad. Närradionämnden bör dock på enstaka orter kunna medge vissa avsteg från huvudregeln. Framför allt bör glesbygdsorter kunna komma i fråga för en sådan prövning. Frågor om sändarnas placering, utformning och sändarstyrka bör avgöras efter samråd med televerket.

Administration

Närradiokommittén föreslår att en permanent närradiomyndighet, närradionämnden, inrättas från den 1 juli 1985. Nämnden föreslås få parlamentarisk sammansättning. Kostnaderna för nämnden och dess kansli beräknas till 2,1 mil. kr. per år. Nämndens arbetsuppgifter skall vara att besluta om sändningstillstånd och sändare, att följa verksamheten och övervaka efterlevnaden av programreglerna, att svara för viss informationsverksamhet och att upprätthålla internationella kontakter.

Förslaget om en permanent närradiomyndighet stöds av de flesta remissinstanser som uttalar sig i frågan. Några uttrycker dock en oro över den dimensionering av nämnden och dess kansli som kommittén föreslagit. Statskontoret föreslår en komplettering av beslutsunderlaget där möjligheten att decentralisera administrationen till länsstyrelserna undersöks.

För egen del anser jag att närradioverksamheten är betjänt av en central administration som garanterar en enhetlig tillämpning av regelsystemet i hela landet. Det är dock viktigt att närradionämndens uppgifter begränsas

så att de endast omfattar vad som är nödvändigt för att närradioverksamheten skall kunna fungera smidigt. Nämndens uppgifter skall främst vara att pröva frågor om tillstånd att sända närradio och om tidsfördelning samt att administrera timavgifterna för sändningarna. Nämndens arbete kommer att ha betydande inslag av juridiska uppgifter på bl. a. yttrandefrihetens område. Nämndens beslut kommer att innebära att en praxis utformas som blir vägledande för uttolkningen av de regler som gäller för närradioverksamheten. Det är därför nödvändigt att nämnden besitter juridisk kompetens. Jag förordar därför att nämndens ordförande och vice ordförande skall ha domarerfarenhet. En bestämmelse därom bör tas in i närradiolagen. Det bör i övrigt få ankomma på regeringen att besluta om nämndens sammansättning. Det bör också få ankomma på regeringen att besluta om nämndens organisation och lokalisering. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor.

Jag räknar inte med att nämnden skall kunna påbörja sitt arbete förrän ca ett halvår efter ett riksdagsbeslut om den framtida närradioverksamheten. Under en övergångsperiod bör därför närradiokommittén få i uppdrag att fortsätta administrationen av verksamheten. Det bör få ankomma på regeringen att närmare bestämma övergångsperiodens längd.

Finansiering

I propositionen 1981/82: 127 om närradioverksamhet framhöll dåvarande chefen för utbildningsdepartementet att närradion är en möjlighet för föreningslivet att nå ut med sitt budskap, kommunicera med sina medlemmar och med allmänheten och att föreningarna i den mån de vill utnyttja denna möjlighet själva skall svara för kostnaderna. Detta bör enligt min mening även i fortsättningen vara en av förutsättningarna för verksamheten. I dag betalar föreningarna själva sina kostnader för programverksamheten. De bidrar också till finansieringen av närradiokommittén. Enligt närradiokommitténs direktiv skall hela kostnaden för närradiomyndigheten finansieras med avgifter fr. o. m. budgetåret 1986/87. Kommittén framhåller i sitt betänkande att detta skulle innebära en fördubbling av den nuvarande avgiften som är 12 kr. per sändningstimme.

Flertalet av de föreningar som deltar i närradion tillhör Sveriges Närradioförbund. Förbundet svarar för uppgifter av samhällsnyttig karaktär, som t. ex. övervakning av att de etiska reglerna för verksamheten följs. Närradiokommittén föreslår att ett statligt bidrag skall lämnas till förbundet.

Många remissinstanser, främst olika organisationer samt några kommuner har vänt sig mot att nämnden i dess helhet skall finansieras med avgifter.

För egen del anser jag att principen att närradionämnden skall finansieras genom avgifter bör stå fast. Kostnaderna för nämnden bör hållas så låga som möjligt och nämndens uppgifter bör därför i huvudsak begränsas

till nödvändiga, rent administrativa funktioner. När det gäller avgiftens storlek anser jag att närradiokommitténs beräkningar ligger i överkant. Med hänsyn till den ökning av antalet sändande föreningar som kan förväntas bli resultatet av en permanentning av närradion ökar också inkomsterna. Även om utbyggnaden fortsätter i ungefär samma takt som hittills bör avgiftsökningarna kunna hållas på en ganska låg nivå. Med en snabbar utbyggnad än i dag ökar inkomsterna ytterligare vilket minskar behovet av att höja avgifterna. Avgiften bör beräknas med hänsyn tagen till att hela kostnaden för närradionämnden skall finansieras fr. o. m. budgetåret 1986/87.

Avgiftens konstruktion

Avgift utgår i dag per påbörjad sändningstimme. F. n. meddelar regeringen med stöd av 12 § närradiolagen föreskrifter om avgifternas utformning. Närradiokommittén har inte föreslagit någon ändring på denna punkt. Också enligt min mening bör denna ordning gälla även fortsättningsvis.

Återkallelse av tillstånd vid bristande betalning

När det gäller sammanslutningar som inte betalar den avgift nämnden debiterat föreslår närradiokommittén att en ny regel införs i närradiolagen som ger närradionämnden rätt att återkalla sändningstillståndet. Förslaget har inte mött några invändningar från remissinstanserna och är väl grundat på praktiska erfarenheter. Jag förordar därför att det genomförs. En förutsättning för återkallelse av tillstånd i detta fall bör vara att sammanslutningen vid debiteringen av avgiften upplysts om att tillståndet kan dras in vid utebliven betalning.

Återkallelse när sändningsrätten ej utnyttjas.

Om en förening inte utnyttjar rätten att sända under sex på varandra följande månader kan dess tillstånd återkallas. Kommittén föreslår att denna tid förkortas till tre månader. Jag anser att detta förslag bör genomföras. Detta innebär emellertid inte att tillståndet måste dras in efter denna tid. Närradionämnden skall givetvis pröva varje enskilt fall. Kan sammanslutningen i fråga ge en tillfredsställande förklaring till uppehållet i sändningarna bör dess tillstånd inte dras in.

Allemansradio

Försöksverksamheten med närradio förlängdes år 1982 i syfte att ytterligare bredda verksamheten och ge den ett så varierat innehåll som möjligt. I tilläggsdirektiven till närradiokommittén (Dir. 1983: 32) nämnde jag, förutom uppdraget att följa verksamheten och pröva regelsystemets ändamålsenlighet, också att kommittén skulle följa och för närradions del utvärdera erfarenheterna av föreningssändningar i lokalradions regi. Kommittén redovisar de försök som har genomförts med föreningssändningar

inom den s. k. allemansradion i Lokalradions och i några fall i Utbildningsradions regi. Kommittén konstaterar att sådana försök innebär att radio- mediets tillgänglighet ökar för såväl föreningar som enskilda och uttalar en förhoppning att sådana sändningar kan ges ökat utrymme inom ramen för lokalradions sändningar. Sveriges Radio AB påpekar i sitt remissvar att frågan om allemansradio behandlats knapphändigt i kommitténs betänkande och kompletterar sitt remissvar med en redogörelse för denna verksamhet, utarbetad av Sveriges Lokalradio AB. Enligt denna redogörelse innebär allemansradion en möjlighet för grupper och enskilda att utnyttja radiomediet inte bara som konsumenter utan också som producenter. Ett samarbete mellan lokalradiostationer och organisationer håller på att utvecklas, ofta i samarbete med Utbildningsradion. Verksamheten omfattar utbildning och träning av intresserade allemansradioproducenter inom skolor, folkbildningsorganisationer och allemansradioföreningar. Produktionen av allemansradioprogrammen sker i ökad utsträckning utanför lokalradiostationen, främst i radioföreningar, medan lokalradion har programansvaret för sändningarna.

Jag anser att allemansradion och närradion bör ha skilda roller i vårt samhälle. Den verksamhet som har pågått de senaste åren styrker mig i denna uppfattning. Lokalradion och Utbildningsradion kan inom sin verksamhet rymma inslag av program som produceras av enskilda eller av sammanslutningar. Dessa program lyder dock under samma regler som Sveriges Radio-koncernens sändningar i övrigt.

Närradions karaktär av mycket lokalt medium och språkrör för det lokala föreningslivet gör att produktion och sändning av program sker under helt andra betingelser. För närradion gäller inte regler om opartiskhet och balans mellan olika åsiktsriktningar. Närradion är till sin natur partisk och pläderande på ett sätt som Sveriges Radiokoncernens samlade utbud inte får vara.

Det finns enligt min mening ingen motsättning mellan de två radioformerna. De fyller olika behov och arbetar på skilda villkor. Allemansradio-programmen ingår i dag som ett naturligt och intressant inslag i Lokalradions ordinarie verksamhet. Närradio å sin sida kan, med de förslag som jag nu presenterar, byggas ut på de orter och i den takt som de lokala föreningarna önskar.

När-TV

I tilläggsdirektiven till närradiokommittén behandlades också frågan om när-TV och kommittén fick i uppdrag att avrapportera den försöksverksamhet med när-TV som administrerats av kommittén. Detta har skett i rapporten När-TV för föreningar. Ett av de två när-TV-försök som startades har fortsatt med stöd av en övergångsbestämmelse till närradiolagen enligt vilken lokala när-TV-sändningar som pågick vid utgången av juni 1982 får äga rum till utgången av år 1985. Frågor om TV-sändningar i lokala

kabelnät i övrigt har behandlats av massmediekommittén (U 1982: 07) som lagt fram förslag till lagstiftning på detta område. Frågan om huruvida de sändningar som pågår enligt övergångsbestämmelsen till närradiolagen bör förlängas får provas i samband med behandlingen av det lagförslaget.

Jag övergår nu till att utförligare behandla följande delfrågor, nämligen

- förutsättningar för att få inrätta sändare på en ort (avsnitt 5.1),
- kretsen av tillståndsberättigade (avsnitt 5.2),
- regler för tidsfördelning (avsnitt 5.3),
- programregler (avsnitt 5.4).

5 Delfrågor

5.1 Förutsättningar för att få inrätta sändare

Mitt förslag: Närradionämnden bestämmer villkoren för rätten att sända i närradion, såsom om sändarnas placering och effekt. Utbyggnaden styrs främst av sammanslutningarnas egna önskemål och förberedelser men får anpassas till tillgängliga tekniska och administrativa resurser.

Kommitténs förslag: För start av närradio på en ort förutsätts att minst tre olikartade sammanslutningar beslutat om medverkan och att en närradioförening bildats. Om antalet sammanslutningar som sänder över en viss sändare varaktigt understiger tre får närradiomyndigheten bestämma att verksamheten skall upphöra.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som har yttrat sig i dessa frågor motsätter sig nästan alla att preciserade villkor skall gälla för beslut om sändare. Allmänt är remissinstanserna kritiska till förslaget att en sändare skall kunna stängas av.

Bakgrund och skäl till mitt förslag: Närradioverksamheten hittills har präglats av dess karaktär av försök. Den har styrts i olika hänseenden i syfte att den skulle kunna ge erfarenheter för en allmän värdering av verksamheten och för arbetet med att utforma ändamålsenliga villkor för den. I enlighet därmed har vissa riktlinjer i form av lagstiftning och motivuttalanden gällt för närradiomyndighetens beslut om sändningstillstånd och därmed tillgängliga sändare.

Under den första försöksperioden, intill halvårsskiftet 1982, fick myndigheten vid tillståndsfördelningen ta hänsyn till det behov av ämnesmässigt allsidighet och geografisk spridning av försöksverksamheten som kunde finnas för att dess syfte skulle uppnås.

Då närradioverksamheten skulle övergå till fastare former uttalade dåvarande departementschefen (prop. 1981/82: 127 s. 7 och 29) att den då

aviserade närradionämnden borde ansvara för att utbyggnaden på nya orter tillgodosåg önskemålet om en god geografisk spridning och om en representation av olika typer av orter, särskilt mindre tätorter och glesbygdsområden. Han såg det som naturligt att närradion etablerades i första hand på orter där ett starkt samlat intresse kommit till uttryck och där de lokala förberedelserna kommit långt. Med hänsyn till de begränsade, centrala administrativa resurserna borde, ansåg han, förtur kunna ges för verksamhet på orter där de sammanslutningar, som önskade sända närradio hade bildat en lokal närradioförening som kunde ta hand om den gemensamma planeringen.

Under hösten 1982 genomfördes vissa ändringar i närradioverksamheten. I samband därmed framhöll jag (prop. 1982/83: 52 s. 5) att en breddning av försöksverksamheten främst borde motiveras av behovet att ge verksamheten ett så varierat innehåll som möjligt. Jag erinrade särskilt om att utbyggnaden skulle inriktas på mindre tätorter och glesbygd. Jag framhöll vidare att verksamheten skulle bedrivas så att erfarenheter från alternativa former av närradio kunde vinnas.

Kommittén redovisar att den vid beslut om nya sändare har lagt stor vikt vid att ett allsidigt föreningsintresse redovisats och att ett lokalt samarbete inom ramen för en närradioförening inletts. Kommittén har också vägt utbyggnadstakten mot kommitténs och televerkets administrativa resurser.

Kommittén anser att kravet på ett samlat, allsidigt föreningsintresse, innan ett beslut om närradiosändare fattas, bör finnas kvar. Den pekar på att närradioverksamheten medför att avtal skall slutas med televerket och oftast med upphovsrättsorganisationerna på musikområdet. Kommittén framhåller att en bred medverkan kan hålla kostnaderna nere, bl. a. också för studiolokal och teknisk utrustning och över huvud taget öka förutsättningarna för kontinuitet och stabilitet i programverksamheten. Mot den bakgrunden föreslås som villkor för tillstånd till närradiosändare att minst tre olikartade sammanslutningar inom sändningsområdet har beslutat att medverka med egna sändningar och att en närradioförening har bildats.

Synen på värdet av samarbete i en närradioförening ligger också bakom kommitténs förslag att närradiomyndigheten skall kunna besluta att programverksamheten skall upphöra om antalet sändande sammanslutningar på en sändare efter ett års sändningar varaktigt understiger tre. Kommittén anser det också allmänt mindre tillfredsställande om bara några av ortens sammanslutningar är representerade i närradion.

I detta sammanhang bör nämnas kommitténs inställning att medlemskapet i en närradioförening skall vara frivilligt.

Av de remissinstanser som har yttrat sig i dessa frågor motsätter sig nästan alla kommitténs förslag. Sveriges närradioförbund pekar på att i så fall vissa orter kan bli utestängda från närradiosändningar. Om dokumenterade försök förgäves har gjorts att engagera andra föreningar på en ort,

bör det enligt förbundet ändå vara möjligt att ge sändningstillstånd. Allmänt ställer sig remissinstanserna kritiska till förslaget att kunna stänga av en sändare. Uppfattningen att medlemskapet i närradioföreningarna skall vara frivilligt godtas med något undantag över lag.

För egen del vill jag anföra följande.

Närradioverksamheten går nu in i ett nytt, mera konsoliderat skede. En viktig utgångspunkt bör vara att det i största möjliga utsträckning bör ankomma på föreningarna själva att avgöra hur närradioverksamheten skall utvecklas. Den statliga regleringen bör därför inte sträcka sig längre än till att ge föreningslivet ändamålsenliga möjligheter att utnyttja närradion.

I dag bestämmer närradiokommittén om utbyggnaden med stöd av 4, 6 och 7 §§ närradiolagen och i enlighet med vissa motivuttalanden till dem. 4 § ger regler om vilka sammanslutningar som kan få sända. 6 § innehåller bestämmelsen att närradio får sändas bara över sådana sändare som televerket ställer till förfogande. Enligt 7 § bestämmer närradiomyndigheten för varje sändare vilka sammanslutningar som skall få sända. Formellt styr sålunda kommittén utbyggnaden genom att den knyter sändningstillståndet till en viss sändare. För att göra klart för intresserade föreningar och även televerket att sändning kommer att få ske på en viss ort har emellertid kommittén fattat beslut om att en sändare får placeras på en viss ort och angett effekten. Successivt har så sändningstillstånd beviljats och själva programverksamheten har i allmänhet kunnat börja omkring ett halvår efter beslutet om att sändare skall få inrättas. Det rör sig alltså om ett slags förhandsbesked. Eftersom kommittén haft att åstadkomma en god geografisk spridning och en någorlunda jämn fördelning på olika typer av orter har denna ordning varit rationell och närmast nödvändig för televerkets och intresserade föreningars planering.

Med min utgångspunkt att närradion så långt möjligt skall vara en föreningarnas egen angelägenhet saknas det anledning att formulera sådana precisa villkor för utbyggnaden som kommittén föreslagit. I linje med denna min inställning bör det inte heller vara möjligt att ingripa mot sändningsverksamheten över en sändare, som har tagits i anspråk, därför att intresset för verksamheten svalnat.

Även fortsättningsvis måste emellertid närradiomyndigheten ha ett ansvar för att närradion byggs ut på ett ändamålsenligt sätt. Detta ansvar bör i första hand innebära att en lämplig indelning i sändningsområden kommer till stånd, särskilt i tätbefolkade distrikt. Vidare måste självfallet för lång tid framöver gälla att myndigheten måste kunna anpassa utbyggnadstakten efter de egna tillgängliga resurserna och televerkets möjligheter att ställa sändare till förfogande och i övrigt medverka i förberedelserna. Detta kan medföra att föreningar liksom hittills kan få finna sig i längre eller kortare väntetid, en tid som de dock i inte ringa mån själva kan påverka genom att visa sitt intresse och sina långt komna förberedelser.

Av vad jag nu har sagt följer också att ett eventuellt samgående i en närradioförening för att handha gemensamma uppgifter kring sändningarna på en ort bör vara en föreningarnas egen angelägenhet. Eftersom det i många hänseenden är fördelaktigt för föreningarna att samverka på detta sätt i en närradioförening utgår jag från att en sådan utveckling normalt kommer till stånd på frivillig väg.

5.2 Kretsen av tillståndsberättigade

Mitt förslag: Folketspark-, folketshus- och bygdegårdsföreningar samt andra liknande sammanslutningar skall kunna få sändningstillstånd.

Kommitténs förslag: Detsamma som mitt. Härutöver bör bostadsrättsföreningar och stiftelser, om det finns särskilda skäl, kunna få tillstånd. Även lokala kyrkliga samfälligheter bör vara sändningsberättigade. De krav som skall ställas på en ideell förenings verksamhet bör förtydligas.

Remissinstanserna: De få remissinstanser som gått närmare in på frågan godtar i allmänhet kommittéförslaget.

Bakgrund och skäl till mitt förslag: Gällande lagstiftning begränsar rätten att sända i närradion på flera olika sätt. En första förutsättning är att endast juridiska personer kan ges tillstånd att sända. Enskilda personer eller formlost bildade grupper kan sålunda inte få tillstånd. Bland de juridiska personerna förbehålls sändningsrätten de ideella föreningarna. Vidare nämns särskilt obligatoriska studerandesammanslutningar, församlingar inom Svenska kyrkan och närradioföreningarna. På de föreningar som inte är studerandesammanslutningar eller närradioföreningar ställs uttryckligen krav på deras verksamhet, nämligen att den skall ha anknytning till sändningsområdet och ha viss varaktighet, karaktär och omfattning. Enligt en speciell regel kan också sådana ideella föreningar ges tillstånd som har bildats för att i närradion sända program som ett led i den verksamhet som en riksorganisation bedriver inom sändningsområdet. På sådana föreningar ställs inte kravet att de skall driva annan verksamhet än närradiosändningarna.

Ändamålet med närradioverksamheten är att ge lokala sammanslutningar av ideell karaktär möjlighet att utnyttja etermediet för att sända information om sin verksamhet och i övrigt sprida sitt budskap. Närradiokommittén redovisar i sitt betänkande vissa svårigheter att tillämpa några av de nämnda villkoren för sändningsrätten men framhåller att villkoren likväl i stort har visat sig väl motsvara närradions syfte och föreningslivets behov.

Mot denna bakgrund föreslår kommittén endast mindre förändringar av några av dessa villkor. Den viktigaste gäller vilka typer av sammanslut-

ningar som skall få sända. Här föreslår man sändningsrätt också för vissa slags föreningar – folketsparkföreningar, folketshusföreningar och bostadsrättsföreningar – samt stiftelser och lokala kyrkliga samfälligheter. Kommittén diskuterar sändningsrätt också för kommuner men avvisar detta. I övrigt förordar kommittén i syfte att underlätta tillståndsprövningen vissa förtydliganden i fråga om de krav som bör ställas på föreningsverksamhetens karaktär och omfattning.

Endast få remissinstanser har diskuterat dessa frågor närmare. De godtar i allmänhet kommitténs förslag. Företrädare för konsument- och bostadskooperationen anser att alla ekonomiska föreningar bör kunna få tillstånd. I ett något större antal remissyttranden berörs kommitténs diskussion om hur kommunerna skall beredas tillgång till närradion. De allra flesta avvisar kommunal sändningsrätt.

Varken kommittén eller remissinstanserna anser det sålunda önskvärt eller behövligt att göra några mera betydande förändringar i bestämmelserna om vilka som skall få sända i närradion. Jag delar den åsikten. I det följande tar jag upp de förslag till modifieringar som har förts fram.

Genom att ideella föreningar kan få sändningsrätt omfattas i dag den alldeles övervägande delen av det organiserade, ideella samarbetet i samhället. Gränsen mot andra sammanslutningar, organisationer eller associationer är därmed också dragen på ett tydligt och lätthanterligt sätt.

Som kommittén påpekar förekommer det att människor samverkar ideellt i vissa andra organisationsformer. Det kan då synas rättvist att inte enbart den omständigheten att verksamheten drivs i annan form än den ideella föreningens skall utesluta dessa människor från att få delta i närradion. Jag är beredd att gå den synpunkten till mötes men då bara så långt att det fortfarande blir lätt att avgöra vilka sammanslutningar som kan ges tillstånd. Jag tar först upp kommitténs förslag om folketspark-, folketshus- och bygdegårdsföreningarna.

Kommittén redovisar i sitt betänkande att den haft att pröva ansökningar om tillstånd från föreningar av typen folketspark-, folketshus- och bygdegårdsföreningar. Den uppger att några få sådana har getts tillstånd. Enligt kommittén har dessa ansökningar gett upphov till frågor om föreningar av denna typ är ideella eller ekonomiska föreningar och, om de är ekonomiska, hur deras verksamhet bör vara beskaffad för att de ändå skall få sändningsrätt.

Kommittén föreslår en uttrycklig lagregel om att vissa andra organisationer än ideella föreningar – och i begreppet organisation innefattar den utom den nyss nämnda typen av föreningar också bostadsrättsföreningar och stiftelser – bör kunna ges sändningstillstånd om det finns särskilda skäl för det. Kommittén nämner som ett särskilt skäl att vägra en organisation tillstånd att den driver en så omfattande ekonomisk verksamhet att dess ideella kulturella mål kommer i skymundan.

För egen del gör jag följande bedömning när det gäller *folketsparkföreningar, folketshusföreningar, bygdegårdsföreningar och liknande föreningar*.

Dessa föreningar torde i allmänhet utgöra ideella föreningar (jfr. rättsfallen RÅ 1955 not Ju 15 och 16). De är då sändningsberättigade enligt huvudregeln i närradiolagen.

Enligt äldre föreningsrättslig lagstiftning (se 1 § andra stycket lagen, 1911:55 s. 1, om ekonomiska föreningar) kunde emellertid vissa ideella föreningar, t. ex. folketshusföreningar, registreras som ekonomiska föreningar.

Enligt 4 § 1 mom. lagen (1951:309) angående införande av nya lagen om ekonomiska föreningar får sådana föreningar bestå såsom registrerade föreningar, med oförändrad firma.

Det förhållandet att en ideell förening har registrerats som ekonomisk förening enligt äldre föreningslagstiftning hindrar inte enligt min mening att föreningen bör räknas som ideell vid tillämpning av närradiolagen. Någon särskild föreskrift om detta erfordras inte.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag alltså inte att det behövs någon särskild lagregel om sändningsrätten för folketsparkföreningar, folketshusföreningar, bygdegårdsföreningar eller liknande föreningar.

När det gäller *bostadsrättsföreningar* ter sig situationen annorlunda. Att medge vissa av dem sändningsrätt, med kommitténs motivering att medlemmarna i sådana föreningar stundom ägnar sig åt verksamhet som påminner om byalagens och liknande sammanslutningars, skulle otvivelaktigt göra gränsdragningen till en mycket vanskelig uppgift. En prövning av dessa föreningars mer eller mindre ideella karaktär skulle bli mycket svår. Jag finner att kommitténs förslag i denna del inte bör genomföras. Vidare delar jag föredragande departementschefens åsikt i lagstiftningsärendet 1982 – och för övrigt kommitténs åsikt – att *kooperativa ekonomiska föreningar* inte bör kunna få sändningstillstånd. (Jfr. prop. 1981/82: 127 s. 13).

Även förslaget om att vissa *stiftelser* bör tillåtas i närradion bör ses mot bakgrund av om den lämpliga indelningsgrunden är verksamhetens innehåll eller formerna för verksamheten. I det här fallet gör sig dock principen att lika fall om möjligt bör behandlas lika något starkare gällande. Många stiftelser främjar sålunda ideell verksamhet, ofta av humanitär eller religiöst slag. På folk- och vuxenutbildningens område verkar ibland stiftelser regionalt, t. ex. inom riksstudieförbundet Folkuniversitetet.

Även om stiftelsers verksamhet kan likna ideella föreningars finns grundläggande skillnader mellan dessa två rättssubjekt, viktiga att uppmärksamma i detta sammanhang. En stiftelse saknar medlemmar i egentlig mening. Den är inte öppen för nya intressenter på samma sätt som en förening. Beslutanderätten i väsentliga frågor är i allmänhet förbehållen stiftarna, inte dem som verkar i stiftelsen. Härtill kommer att den typ av

verksamhet som skulle kvalificera stiftelsen för närradion i och för sig kan förekomma också inom andra associationsformer. Rättvisligen borde då också dessa beredas plats i närradion, men prövningen av den ideella halten i verksamheten blir då, som jag redan framhållit, vanskelig. Enligt vad jag erfarit har mycket få ansökningar om närradiotillstånd gjorts av stiftelser. Jag är av dessa skäl inte beredd att biträda kommitténs förslag.

Av betydelse för min inställning är också att vissa av de intressen som kommittén vill tillgodose genom förslaget bör kunna tillmötesgåås på annat sätt. Jag vill erinra om den möjlighet som finns redan i dag att en ideell förening bildas lokalt för att sända program om en riksorganisations verksamhet inom sändningsområdet. Den utvägen står öppen för ideella riksorganisationer som verkar lokalt utan att där ha byggt upp någon självständig ideell förening, såsom fallet är med exempelvis Folkuniversitetet. — Jag är medveten om att de avgränsningar som jag nu har ansett bör gälla kan behöva omprövas om kommande erfarenheter skulle visa att gällande regler inte längre som hittills väl tjänar närradions syfte. Närradionämnden bör ägna de frågor jag nu behandlat särskild uppmärksamhet.

Kommittén föreslår vidare att *kyrkliga samfälligheter* inom svenska kyrkan skall få sändningsrätt. Den redovisar önskemål från vissa enskilda församlingar, t. ex. i Stockholm och Göteborg, om att de skulle kunna få sända på respektive samfällighets tider i tur och ordning och finner ett sådant arrangemang rationellt.

En kyrklig samfällighet har hand om ekonomiska angelägenheter som är gemensamma för flera församlingar. Dess uppgifter och kompetens är lagreglerade. Samfälligheten kan omfatta rätt stora geografiska områden och ibland ha inrättats för begränsad specifik verksamhet. Tendensen går för övrigt mot större enheter med speciella uppgifter. En och samma församling kan tillhöra flera samfälligheter.

För min del är jag därför tveksam inför förslaget att ge samfälligheter sändningsrätt. Det ter sig till att börja med som en främmande uppgift för en sådan organisation att ta ansvaret för innehållet i församlingarnas närradioprogram. Om sändningsrätt skall komma i fråga för andra sammanslutningar än ideella föreningar bör deras verksamhet likna föreningarnas. Det är inte heller motiverat att ge på visst sätt överordnade, därtill ofta regionalt organiserade, enheter med administrativ funktion sändningsrätt för lokalt verksamma enheters räkning, så mycket mindre som denna närmast praktiska förmån inte kan komma de ideella föreningarna till del. Den grundläggande tanken bakom närradion att sammanslutningarna skall driva egen, ideellt inriktad verksamhet och sända på eget ansvar och på egna anvisade tider bör gälla fullt ut. Genom andra lagförslag, till vilka jag återkommer, slår kommittén för övrigt vakt om den tanken. Av dessa skäl anser jag att förslaget inte bör genomföras. Detta hindrar förstås inte att församlingar kan gå samman om de rent praktiska arrangemangen kring sändningarna, även i någon samfällighets regi.

Jag anser slutligen, i likhet med kommittén och många remissinstanser, att *kommunerna* inte skall få egen sändningsrätt. Ett deltagande av kommunerna i närradion skulle förändra förutsättningarna för verksamheten och därmed dess karaktär av att vara en föreningslivets egen angelägenhet. Jag återkommer i ett senare sammanhang till de möjligheter som finns och bör ges kommunerna att föra ut angelägen information (avsnitt 5.4.2).

Som en ytterligare förutsättning för att en förening skall kunna beviljas sändningsrätt gäller att den bedriver verksamhet inom sändningsområdet och har gjort det under minst ett år före ansökningsdagen. Jag har nämnt att kommittén anser att innebörden av bestämmelsen behöver förtydligas.

För min del anser jag inte att den förutsättning för sändningsrätten som gäller föreningsverksamheten bör ändras. Det bör enligt min mening fortfarande krävas att en förening verkligen bedriver en verksamhet utom närradion för att den skall få sändningstillstånd.

5.3 Frågor om tidsfördelningen

Mitt förslag: Få sakliga ändringar görs. I övrigt förtydligas och förenklas reglerna.

Närradionämnden bestämmer, som närradiomyndigheten hittills gjort, villkoren för sändningsrätten, såsom sändarnas tillgänglighet i allmänhet för kontinuerliga eller tillfälliga sändningar. Den beslutar vidare, som fallet är i dag, om sändningstid för varje enskild sammanslutning. Uttryckligen anges att tidsfördelningen så långt det är möjligt skall ske enligt sammanslutningarnas önskemål. Om önskemålen är oförenliga skall förtur ges åt den sammanslutning som bedöms ha störst intresse av att få sända vid en viss tidpunkt. Beslut om sändningstid gäller, som nu, tills vidare, dvs. det kan när som helst ändras. I varje fall omprövas beslutet inom ett år.

Kommitténs förslag: Närradionämnden får uppdra åt en närradioförening att besluta om sändningstider. Viss del av dygnet får förbehållas tillfällig programverksamhet. Vid fördelningen av sändningstid skall, om den inte kan ske enligt sammanslutningarnas önskemål, tillses att en sammanslutning inte tilldelas en tid som framstår som uppenbart oförmånlig. Vidare skall tillses att var och en får en tid om minst femton minuter i veckan. Myndigheten skall till ytterligare vägledning utfärda allmänna råd.

Remissinstanserna: Av de sju remissinstanser som yttrat sig om förslaget att närradioföreningarna skall få möjlighet att fastställa sändningstider har fem tillstyrkt förslaget, däribland Sveriges närradioförbund. Kammarrätten i Stockholm och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund har motsatt sig förslaget av principiella och praktiska skäl. Få remissinstanser

har yttrat sig om reglernas innehåll. De som gått närmare in på frågan godtar kommitténs förslag med vissa förbehåll eller är kritiska till det.

Bakgrund och skäl till mitt förslag

Innan jag tar upp kommitténs olika förslag om tidsfördelningen vill jag något beröra den konstitutionella bakgrunden till dessa frågor.

Den tillgängliga sändningstiden i närradion är begränsad. Dessutom är givetvis vissa tider mer eftersökta än andra. Det kan alltså förutses att flera sammanslutningar önskar sända vid samma tidpunkt. På något sätt måste då tiden fördelas mellan dem. Det skulle möjligen kunna ske helt neutralt genom exempelvis lottning eller någon slags turordning. Enligt min mening vore emellertid ett sådant fördelningssätt föga rationellt. Jag utgår också ifrån att sammanslutningarna över lag inte heller skulle önska en sådan ordning. Andra alternativ innebär emellertid att när sammanslutningarnas önskemål står emot varandra måste tiden fördelas med hänsyn till i första hand vilka sammanslutningar det är fråga om. Beslut om tidsfördelningen på sådana grunder är inte av ren ordningskaraktär utan angår en begränsning av yttrande- och informationsfriheterna i den mening som avses i 2 kap. 12 § första stycket regeringsformen. För föreskrifter om tidsfördelningen är därför lagformen obligatorisk. Vidare finns det ingen möjlighet att genom bemyndigande i lag ge regeringen kompetens att meddela föreskrifter i ämnet eller att medge regeringen rätt att överlåta åt en förvaltningsmyndighet att meddela sådana föreskrifter. De grundläggande reglerna för hur sändningstiderna skall fördelas skall sålunda återfinnas i närradiolagen.

Uppgiften att anvisa sändningstid åt en sändningsberättigad sammanslutning innefattar vidare en "befogenhet att bestämma om förmån, rättighet ... eller annat jämförbart förhållande" (prop. 1973: 90 s. 397 med hänvisning till prop. 1971: 30 s. 330 ff). Uppgiften innefattar sålunda myndighetsutövning, en uppgift som enligt 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen i och för sig kan överlämnas till en förening, dock bara med stöd av lag.

Jag tar först upp frågan om rätten att besluta om sändningstider.

Rätten att besluta om sändningstider

Sedan år 1982 har många närradioföreningar medverkat vid utarbetandet av tidsscheman för programverksamheten på respektive orter. Närradiokommittén framhåller att erfarenheterna därav i huvudsak är goda samt att närradioföreningarna nedlagt ett betydande arbete på att sammanjämka önskemålen från de olika sammanslutningarna så att kompromissförslag till årsscheman mycket ofta kunnat presenteras för närradiokommittén. Denna har därefter i regel kunnat besluta i enlighet med förslaget. Närradiokommittén har mot den bakgrunden föreslagit att närradiomyndigheten skall kunna överlämna rätten att besluta om sändningstider till närradio-

föreningarna. Därigenom skulle den lokala kompetens som har byggts upp på många orter kunna utnyttjas och närradionämndens arbetsbörda minskas. Denna decentralisering och förstärkning av det lokala inflytandet skulle stärka idén om närradion som en föreningarnas egen angelägenhet.

Som jag redan inledningsvis antytt i den kortfattade redovisningen av mina förslag anser jag det emellertid inte vara möjligt att nu förorda att detta förslag genomförs. Jag vill här gå närmare in på skälen för min ståndpunkt.

Kammarrätten i Stockholm har i sitt remissyttrande motsatt sig kommitténs förslag av principiella och praktiska skäl. Den anför att möjligheten att enligt 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen anförtro en förening uppgifter som innebär myndighetsutövning bör utnyttjas endast om starka skäl föreligger. Domstolen anför också att praktiska problem skulle kunna uppkomma om förslagen genomfördes därigenom att varken förvaltningslagens bestämmelser eller reglerna om offentlighet och sekretess skulle bli tillämpliga på en närradioförenings handläggning av tidsfördelningsärenden.

Jag föreslår i det följande ganska allmänt hållna, delvis nya regler för tidsfördelningen. Det betyder att det lämnas åt närradionämnden att i stor utsträckning genom beslut i enskilda fall skapa en vägledande praxis. Av konstitutionella skäl kan nämnden inte tilläggas befogenhet att ge bindande föreskrifter för bedömningen av olika tänkbara fall. Sålunda kan närmare vägledning för närradioföreningarnas beslut i tidsfördelningsfrågor inte komma att finnas förrän på rätt lång sikt. Jag anser det lämpligast att det i vart fall under viss tid förbehålls nämnden att i sin praxis utveckla riktlinjerna för beslut på detta för sammanslutningarna mycket betydelsefulla område.

Närradioföreningarnas eventuella övertagande av uppgiften att bestämma sändningstider – eller av åtminstone vissa uppgifter på området – bör emellertid även av andra skäl förberedas ytterligare.

Kommittéförslaget skulle innebära att företrädare för de sammanslutningar som ingår i närradioföreningen skulle fatta beslut som rörde de egna sammanslutningarnas sändningstider. Mitt förslag om närradioföreningarnas egen sändningsrätt, som jag kommer att redogöra för längre fram, innebär vidare att dessa föreningar får konkurrera om sändningstid på samma villkor som övriga föreningar. Därmed berörs närradioföreningarna direkt eller indirekt själva av beslut om tidsfördelningen.

De förhållanden som jag nu har nämnt utgör inte avgörande hinder mot att en närradioförening ges beslutanderätt i dessa frågor. Snarare aktualiserar de ett krav på demokratisk uppbyggnad av föreningen. Likväl kompliceras situationen av dessa förhållanden. Av rättssäkerhetsskäl ävensom av det skälet att omfattningen av närradionämndens besvärsprovning måste preciseras är det nämligen nödvändigt att rätten att besluta om tidsfördelningen förenas med regler för själva handläggningen av ärendena. Vid

utformningen av dessa regler för förfarandet måste åtskilligt beaktas, såsom verksamhetens karaktär av demokratisk beslutsprocess med drag av förhandling samt närradioföreningarnas skiftande uppbyggnad. Samtidigt är uppgiften att handlägga tidsärenden av den arten att vissa av de principer som reglerna i förvaltningslagen ger uttryck för bör gälla. Närradiokommittén har inte gått in på dessa frågor, som därför inte heller har belysts av remissinstanserna.

Av skäl som jag här har anfört är jag inte beredd att nu biträda kommitténs förslag utan anser att frågan bör studeras ytterligare.

Liksom hittills bör dock närradiomyndighetens arbete med att förbereda tidsscheman i stor omfattning kunna överföras på närradioföreningarna. Redan därigenom stärks avsevärt de deltagande föreningarnas inflytande över verksamheten. Idén om närradion som en föreningarnas egen angelägenhet kan främjas också på det sättet.

Jag övergår så till själva reglerna för tidsfördelningen.

Regler för tidsfördelningen

Kommittén föreslår att hittillsvarande regler ersätts med de lagregler, som jag redan redovisat, kompletterade med allmänna råd, utfärdade av närradiomyndigheten. Reglerna om förtur för olikartade sammanslutningar – uppfattat som "ämnesmässig allsidighet i programschemat" – och för sammanslutningar som har ett särskilt intresse av att få sända vid en viss tidpunkt bör, anser man, återkomma som råd. Regeln om lottning, aldrig tillämpad, menar man bör utgå.

Även jag finner att reglerna bör göras om. Med hänsyn till att närradiomyndigheten skall behålla rätten att besluta i dessa frågor och till vad regeringsformen kräver har jag emellertid att därvid utgå från delvis annorlunda utgångspunkter än kommittén. Alla behövliga regler för tidsfördelningen skall sålunda återfinnas i lagtexten. I övrigt får riktlinjer utvecklas genom nämndens praxis.

Mitt förslag återgår på en av de principer som kommit till uttryck i gällande lagtext, nämligen den att en sammanslutnings intresse och behov av att få sända viss tid skall vara utslagsgivande. Enligt min mening bör lagstiftaren också begränsa sig till att genom en allmänt hållen regel med motsvarande innehåll ge nämnden befogenheten att för det fall några sammanslutningar har motstridiga önskemål om sändningstid väga den ena sammanslutningens intresse av att få sända mot den andras och ge endera förtur.

Vid de överenskommelser om sändningstider som hittills träffats under medverkan av närradioföreningarna synes berörda sammanslutningar i viss utsträckning ha beaktat att programutbudet borde bli ämnesmässigt allsidigt sammansatt. Enligt min mening bör nämnden inte se till sådana hänsyn vid lösningen av kollisionsfall. Det bör inte vara nämndens sak att sörja för mångfald – ett syfte som nämnden ändå inte i nämnvärd grad

skulle kunna uppnå genom beslut i några få enskilda, tvistiga fall. En regel om företräde för olikartade sammanslutningar skulle också på ett slumpartat sätt missgynna en sammanslutning som önskat tid i anslutning till sändningstider som likartade sammanslutningar råkar ha fått.

När det gäller att bedöma vilka omständigheter som kan berättiga till förtur kan endast några allmänna exempel ges, eftersom förhållandena kan antas skifta mycket. Av betydelse är ju bl. a. om det gäller en kontinuerlig sändningstid under ett år eller tillfälliga sändningar. Om sålunda en sammanslutning har lång sändningstid eller tid vid en attraktiv tidpunkt i övrigt bör dess anspråk på en viss omstridd, ytterligare tid kunna bedömas som mindre befogat än ett anspråk från en sammanslutning som inte har rätt till andra sådana tider. Om vidare en sammanslutning har utnyttjat tidigare anvisade tider dåligt bör en reduktion av dess tider vara försvarbar. Jag vill framhålla att enbart det förhållandet att en sammanslutning tidigare sänt under viss tid inte bör ge förtur till samma tid.

När fråga är om kontinuerliga sändningstider finns vidare den möjligheten att sammanslutningarna tilldelas tider som återkommer med längre mellanrum än en vecka. Om tidsschemat på det sättet omfattar återkommande längre perioder bör önskemålen från alla sammanslutningar kunna behandlas likvärdigt.

Med de möjligheter som sålunda står till buds att gå sammanslutningarnas önskemål till mötes, finner jag att en regel om lottning i sista hand är obehövlig.

Mot förslaget att sändningstid på natten skall kunna förbehållas tillfälliga sändningar har Sveriges närradioförbund invänt att den tiden bör kunna behandlas som annan sändningstid. Av betänkandet framgår att kommittén under hela försöksperioden har upplåtit den nämnda programtiden endast för extra sändningar.

Beslut om sändningstid skall liksom hittills gälla tills vidare. Det innebär att ändrade förhållanden kan föranleda omprövning av tilldelade tider. Redan när tidsscheman läggs upp bör dessa förutsättningar beaktas. Det kan ske genom att nämnden i lämplig utsträckning förbehåller viss tid eller vissa tider på dygnet för förutsäbara önskemål, exempelvis om tillfälliga sändningar. Att myndigheten har en allmän befogenhet att göra så får anses följa av 7 § närradiolagen. Det är därför inte behövligt att i lagen ange att en särskild tid på dygnet får särbehandlas.

Mitt förslag innefattar inte någon regel om att varje sammanslutning skall erhålla en sändningstid om minst femton minuter i veckan.

Utgångspunkten är ju att en sammanslutning som fått sändningstillstånd också har rätt till viss sändningstid. Omfattningen därav beror emellertid på tillgången på tid och skall vägas mot andras önskemål. Enligt min mening bör då någon viss minsta tid i veckan inte garanteras. För det fall som kan bli aktuellt, nämligen att tillgänglig tid vid rimlig tidpunkt på dygnet är mycket knapp, får i stället tillses att varje sammanslutning

bereds acceptabelt lång tid någon gång under en längre tidsperiod än en vecka. Det är inte antagligt att sammanslutningen i den situationen i regel vore betjänt av en garanterad, mycket kort tid varje vecka.

5.4 Programregler

5.4.1 Yttrandefrihetsbrott

Mitt förslag: Föresättningarna för att återkalla en sammanslutnings tillstånd att sända närradio på grund av att ett program sänts som i en lagakraftätagande dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott ändras så till vida att tillståndet kan återkallas interimistiskt innan domen vinner laga kraft.

Kommitténs förslag: Ingen ändring görs av dessa föresättningar för återkallelse i närradiolagen. I stället införs en regel av följande lydelse: "En sammanslutning får inte sända program som kränker principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet". Om en sammanslutning enligt närradiomyndighetens bedömning har brutit mot den regeln, får dess tillstånd återkallas.

Remissinstanserna: Många remissinstanser har framhållit behovet av att snabbare än nu kunna ingripa mot en sammanslutning vars sändningar ger uttryck för rasdiskriminering. Några, främst de remissinstanser som har att anlägga rättsliga synpunkter, har motsatt sig den föreslagna lagregeln av principiella, yttrandefrihetsrättsliga skäl och har även invänt att den är svår att tillämpa på ett förutsebart sätt.

Skäl för mitt förslag: Enligt 13 § 4 närradiolagen får närradiomyndigheten återkalla ett tillstånd att sända närradio om ett sänt program enligt en lagkraftätagande dom innefattat yttrandefrihetsbrott. En ytterligare föresättning är att närradiomyndigheten bedömer brottet innefatta ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten. Kravet på lagakraftätagande dom innebär att avsevärd tid kan förflyta innan möjlighet föreligger att ingripa mot en sammanslutning, som i sina program gjort sig skyldig till rasdiskriminering eller andra yttrandefrihetsbrott. Detta förhållande har gjort det möjligt för en sammanslutning att trots fällande dom vid tingsrätten fortsätta sin programverksamhet och begå nya yttrandefrihetsbrott, alla bedömda som hets mot folkgrupp, intill dess dom meddelats av högsta instans omkring ett år senare.

Närradiokommittén har framhållit att detta är otillfredsställande och att det behövs möjlighet att snabbare kunna ingripa mot ett sådant icke önskvärt programutbud. Jag delar denna uppfattning och detsamma gäller med något undantag remissinstanserna.

Närradiokommittén har förordat en särskild lagregel som ger närradiomyndigheten möjlighet att omedelbart återkalla en sammanslutnings sändningstillstånd om något av dess program kränker principen om "alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet". Regeln har utformats efter mönster av 6 § radiolagen.

Främst de juridiska remissinstanserna har haft starka principiella invändningar mot den av kommittén föreslagna lösningen. De har framhållit att det är fråga om en begränsning av den grundlagsfästa yttrandefriheten som helt avviker från nu gällande principer för lagreglering av yttrandefriheten. De har vidare kritiserat bestämmelsens utformning och framhållit att den är vag och svårtillämpad, vilket kan inbjuda till godtycke. De motsätter sig bestämt att prövningen inte sker i domstol.

Jag anser kritiken befogad. Jag beaktar då också att den föreslagna bestämmelsen – låt vara med viss annan lydelse – är utformad för att passa det regelsystem som gäller för programföretagen inom Sveriges Radio-koncernen. Den täcker sålunda – också i kommitténs tappning – ett vidare område än rasdiskriminering, såsom inslag av våld och brutalitet (jfr. prop. 1977/78: 91 s. 230), något som jag inte anser påkallat för närradions del.

Ett annat sätt att möjliggöra ett relativt snabbt ingripande mot uttryck för rasism är att ge upp det i 13 § 4 närradiolagen uppställda kravet på att domen skall ha vunnit laga kraft innan återkallelse får ske. Fällande dom i tingsrätt kan därmed läggas till grund för nämndens prövning av återkallelsefrågan. Regeln härom bör utformas så, att närradionämnden får återkalla ett tillstånd interimistiskt innan domen vunnit laga kraft. Denna lösning förordas av Svea hovrätt och justitiekanslern framför en fristående prövning av närradiomyndigheten. Jag anser att den lösningen är en godtagbar avvägning mellan rättssäkerhetskraven och kraven på möjligheter att kunna ingripa någorlunda omgående och effektivt.

En konsekvens av den föreslagna lagregeln är att nämnden kan ingripa snabbare också vid andra yttrandefrihetsbrott än hets mot folkgrupp, såsom uppvigling och förtal, låt vara att sådana fall ännu inte har förekommit.

Det kan tänkas att domen överklagas och ändras. Vid alla ändringar, såsom en mildring i högre instans, skall nämnden ompröva återkallelsefrågan. Självfallet bör en sedermera frikännande dom leda till att tillståndet återges.

5.4.2 Upplåtelse av sändningstid och regler för närradioföreningarnas sändningar

Mitt förslag: En sammanslutning får inte upplåta sändningstid åt annan sammanslutning.

Närradioföreningars sändningsrätt begränsas till programöversikter och till sändningar med kommunal information samt till sändningar från evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten. Närradioföreningarna ges vidare rätt att låta olika sammanslutningar på orten provsända på närradioföreningens sändningstid, var och en dock under högst tre månader.

Kommitténs förslag: I huvudsak detsamma som mitt.

Remissinstanserna: De allra flesta remissinstanser godtar upplåtelseförbudet. Frågan om kommuners medverkan har berörts av relativt många instanser. Merparten har tillstyrkt att kommunal information får förmedlas via närradioföreningarna.

Skäl för mitt förslag: Huvudtanken bakom närradion är att ideella föreningar skall kunna producera och sända program i den egna föreningens verksamhet. Det förekommer emellertid att sammanslutningar helt eller delvis upplåter sin sändningstid åt andra sammanslutningar. I likhet med närradiokommittén anser jag denna typ av "bulvanverksamhet" strida mot lagstiftningens intentioner. En olycklig konsekvens därav är att lyssnarna ofta inte vet vem som står bakom sådana sändningar. Ansvarighetsreglerna är inte heller anpassade till sådana konstruktioner. Enligt kommitténs uppfattning kan 11 § närradiolagen i dess nuvarande utformning möjligen läsas som ett förbud mot att sända program som består av annan sammanslutnings material. Kommittén anser emellertid att det klart och tydligt bör anges att detta ej får ske. Jag delar denna uppfattning och föreslår att en särskild lagregel av denna innebörd införs som ett andra stycke i 11 §.

I likhet med närradiokommittén föreslår jag emellertid att närradioföreningar skall ha möjlighet att låta sammanslutningar på orten provsända. Detta förekommer i viss omfattning f. n. och tycks fylla ett praktiskt behov. Jag finner inte skäl att motsätta mig att en sammanslutning som överväger att ansöka om sändningstillstånd sålunda får möjlighet att under en kortare tid pröva på denna verksamhet. Några remissinstanser har framhållit att den föreslagna längsta tiden för en sådan verksamhet, en månad, är alltför kort. Jag förordar att tiden sätts till tre månader. Jag vill betona att det helt bör vara närradioföreningens ensak att avgöra om man vill ge en viss sammanslutning rätt att provsända eller inte. Den enskilda

föreningen bör således inte ha någon som helst rätt till sådana sändningar, inte ens om ledig sändningstid i och för sig finns. Provsändningarna kommer naturligtvis också att få ske på närradioföreningens ansvar och som ett led i föreningens programutbud. Det är alltså enligt min mening inte fråga om att närradioföreningen upplåter programtid för provsändning av en viss sammanslutning. Intet hindrar att en sammanslutning, som vill provsända på eget ansvar, ansöker om sändningstid på vanligt sätt. Bestämmelserna om rätt för närradioföreningen att låta annan provsända bör tas in i den nya 11 a §. I sammanhanget bör också påpekas att närradioföreningens eget sändningstillstånd bör kunna dras in om föreningen inte följer dessa bestämmelser. Vid prövning av en sådan fråga bör närradionämnden inte kräva att föreningen skall ha gjort någon mer omfattande prövning av om den provsändande själv kan få eget sändningstillstånd. Det bör räcka att föreningen har skälig anledning att anta detta. Om det varit uppenbart att någon som vill provsända inte skulle få sändningstillstånd bör däremot en tillämpning av bestämmelserna om indragning av närradioföreningens sändningsrätt kunna komma i fråga.

Närradioföreningar kan, som har framgått av vad jag redan har sagt, få sändningstillstånd och har hittills kunnat disponera över den lediga programtiden på sändarna. Enligt närradiokommittén har de utnyttjat denna tid till bl. a. evenemangsprogram, magasinsprogram, lokala nyhetsprogram och kommunal information. Dessutom upplåter ett stort antal närradioföreningar stundom programtid till sammanslutningar som saknar sändningstillstånd, ofta under längre perioder. I likhet med närradiokommittén anser jag att närradioföreningarnas huvuduppgift är samordning och administration och att deras sändningar bör inskränkas till ämnen som kan antas vara av gemensamt intresse för de medverkande sammanslutningarna. Jag biträder därför i huvudsak närradiokommitténs förslag och förordar att närradioföreningarnas egna sändningar, utöver de nyss angivna provsändningarna, begränsas till att avse programtablåer över kommande närradioprogram och annan information om närradioverksamheten, sändningar från evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten och – i begränsad omfattning – kommunal information. Givetvis får programverksamheten även innehålla korta musikinslag, såsom musikvinjetter.

Vad gäller kommunal information föreligger stor enighet om att kommunen inte bör ha egen sändningsrätt. Detta var också riksdagens ställningstagande vid behandlingen av propositionen 1981/82: 127 om närradioverksamhet. Närradiokommittén framhåller emellertid att det från såväl närradions som kommunernas sida finns starka önskemål att även framdeles kunna sända information om kommuners verksamhet bl. a. avseende kommunernas fritids- och kulturutbud och sändningar från kommunfullmäktiges sammanträden. Jag vill inte av principiella skäl motsätta mig detta. Dessa sändningar bör dock begränsas och får inte förekomma i

någon större omfattning. Skälet till att kommunerna ej kan få egen sändningsrätt är ju en önskan att förhindra att närradion utvecklas till en myndighetsradio. Det skulle strida mot denna grundtanke – varom allmän enighet synes råda – att tillåta omfattande kommunal information inom ramen för närradioföreningarnas sändningsrätt.

Det är svårt att förutse hur denna möjlighet att förmedla kommunal information kommer att påverka närradioverksamhetens karaktär. Närradionämnden bör därför följa utvecklingen på detta område med speciell uppmärksamhet.

För att undvika missförstånd vill jag i detta sammanhang framhålla att även andra sändningsberättigade sammanslutningar än närradioföreningar har möjlighet att i sin programverksamhet ta upp kommunala frågor. Det är sålunda inte fråga om att förbehålla närradioföreningarna detta område.

6 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag har anfört i det föregående har inom utbildningsdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i närradiolagen (1982: 459).

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över lagförslaget.

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-02-15

Närvarande: justitierådet Mannerfelt, regeringsrådet Wahlgren, justitierådet Rydin.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 31 januari 1985 har regeringen på hemställan av statsrådet Göransson beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i närradiolagen (1982: 459).

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Erik Essén.

Förslaget föranleder följande yttranden inom *lagrådet*.

11 §

I förslaget har i ett nytt andra stycke till paragrafen intagits ett förbud för tillståndsinnehavande sammanslutning att upplåta sin sändningstid åt annan sammanslutning. Bakgrunden till förslaget är enligt remissprotokollet (avsnitt 5.4.2) att det förekommit att sammanslutningar helt eller delvis upplåtit sin sändningstid åt andra sammanslutningar och att denna typ av hulvanverksamhet strider mot lagstiftningens intentioner. I närradiokommitténs förslag nämns i anslutning till bulvanförhållandena att tillfälliga ansvarskonstruktioner bör undvikas.

En olägenhet med nuvarande ordning är att det föreligger svårigheter att skilja fall där en annan sammanslutning än den tillståndshavande medverkar i tillståndshavarens program från fall av verkligt missbruk av sändningstillstånd, dvs. där en sammanslutning obehörigen utnyttjar en annan sammanslutnings rätt att sända på viss angiven sändningstid.

Den här berörda olägenheten synes emellertid inte så enkelt kunna botas med det förbud mot upplåtelse av sändningstid som föreslagits i förevarande stycke. Vad som skall kunna innefattas under nämnda förbud synes nämligen svårfångat. En bakom det remitterade förslaget liggande tanke, som emellertid inte är så lätt att genomskåda, är att ett upplåtelsefall anses kunna föreligga samtidigt som den upplåtande behåller straffrättsligt och skadeståndsrättsligt ansvar för vad som sålunda sänts enligt lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio. Man har med andra ord att göra med *en* i rättslig mening sändande förening och *en annan* i faktisk mening sändande förening. Detta måste anses som en allvarlig nackdel hos det remitterade förslaget.

Alldeles bortsett från de rättsliga komplikationer som kan uppstå kvarstår med det remitterade förslaget de grundläggande svårigheterna att i allvarligare fall av missbruk skilja "upplåtelsefall" från "medverkansfall". Här rör det sig ju inte i första hand om rättsfakta utan om bevisfakta.

För att något belysa svagheter hos den i lagrådsremissen valda förbudskonstruktionen kan hämtas ett exempel från ett annat avsnitt av

remissen, närmare bestämt förslaget i 11 a § 4 om rätt för närradioföreningar att sända "provsändningar av sammanslutningar som saknar sändningstillstånd, i varje enskilt fall under högst tre månader". Om detta lagförslag sägs i motiven (avsnitt 5.4.2) att det inte är fråga om att närradioföreningen upplåter programtid för provsändning av en viss sammanslutning.

För att komma bort från det här behandlade svårigheterna i rättsligt hänseende och samtidigt få en reglering som ger möjlighet till ingrepp vid klara missbruksfall synes det lagrådet bättre att slopa det materiella förbudet mot upplåtelse av sändningstid och i stället, bland återkallelsereglerna i 13 §, ta in en ny återkallelsegrund för missbrukssituationer. I sammanhanget förtjänar att påpekas att överlåtelse eller upplåtelse av själva sändningsrätten enligt ett givet tillstånd i själva verket torde vara förbjudet redan nu enligt grunderna för närradiolagen. Vidare kan erinras om att i vissa fall upplåtelse av tid eller tidbyten torde kunna åtkommas med stöd av 13 § första stycket 2.

I enlighet med det nu anförda föreslår lagrådet att andra stycket i förevarande 11 § utgår och att 13 § första stycket 2 får följande lydelse: "2. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen". Med denna lösning torde, när utredning föreligger om det, sådana former av bulvan- och missförhållanden som åsytas i motiven kunna tillrättas.

11 a §

Mannerfelt och Rydin:

Enligt 4 § i lagen kan tillstånd att sända närradio ges till sammanslutningar som är juridiska personer och som uppfyller övriga i paragrafen angivna villkor. Punkt 5 i samma paragraf gör det möjligt att ge sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål tillstånd att sända närradio. Denna reglering behålls i sak oförändrad i det remitterade lagförslaget. De sammanslutningar av flera tillståndshavare som avses i punkt 5 har i förslaget försetts med beteckningen närradioföreningar.

Närradioföreningarnas huvuduppgift har i remissprotokollet (avsnitt 5.4.2) angetts vara samordning och administration. Med hänsyn till denna funktion har deras sändningar ansetts böra inskränkas till ämnen, som kan antas vara av gemensamt intresse för de medverkande sammanslutningarna. Närradioföreningarnas egna sändningar har därför föreslagits bli begränsade till att avse – förutom provsändningar i vissa fall – programtablåer över kommande närradioprogram och annan information om närradioverksamheten, sändningar från evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten och, i begränsad omfattning, kommunal information. Bestämmelser i ämnet upptas i förevarande 11 a §.

Den sålunda begränsande regleringen i fråga om närradioföreningarnas sändningar kan, mot bakgrund av den funktion föreningarna är avsedda att ha i närradiosystemet, inte anses stå i strid med föreskrifterna om yttran-

defrihet i 2 kap. regeringsformen. Denna typ av begränsningar torde vara tillätlig när det gäller här aktuella slag av sändningar i etermedia. Redan närradiolagen i dess nuvarande utformning innehåller inskränkande regler om vad som får sändas i närradio (se t. ex. 3, 4, 10 och 11 §§, jfr även 13 §). Liknande begränsningar förekommer också på andra håll i gällande lagstiftning (se exempelvis 4 § andra stycket lagen 1981: 508 om radiotidningar).

Wahlgren:

Förslaget i lagrådsremissen sägs innebära att den försöksverksamhet som inleddes år 1979 nu skall avslutas och att närradioverksamheten permanentas fr. o. m. den 1 juli 1985. Vissa principiella överväganden rörande närradioverksamhetens fortsatta utformning torde dock ha gjorts redan år 1982, när den nu gällande närradiolagen antogs. Något samlat grepp om de grundläggande radorättsliga frågorna mot bakgrund av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen (RF) synes emellertid inte ha tagits. I stället har valts den metoden att man efterhand lagstiftningsvägen söker lösa de problem som vållat praktiska bekymmer. I olika avsnitt av remissprotokollet framhålls sålunda att fortlöpande översyn bör ske och ändrade lösningar kan aktualiseras.

Genom 11 a § föreslås en detaljreglering av närradioföreningarnas programutbud. Därvid synes kunna uppkomma spörsmålet i vad mån en sådan reglering i lag av innehållet kan anses stå i överensstämmelse med grundlagsskyddet för yttrandefriheten.

Enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 RF är varje medborgare gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, dvs. frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. I 2 kap. 13 § första stycket finns föreskrifter om möjligheten att begränsa yttrandefriheten. Bl. a. får sådan begränsning ske om särskilt viktiga skäl föranleder det.

I rättspraxis (RÅ 1983 2:5) har ansetts att förbudet mot kommersiell reklam i 10 § närradiolagen – som inte berörs av förevarande lagrådsremiss – inte strider mot 2 kap. 13 § RF. Därvid har motivedes i regeringsrättens avgörande uttalats att förbudet mot kommersiell reklam i närradio inte kan anses gå utöver det som behövs för att åt närradioprogrammen bevara angiven karaktär, dvs. ett fullföljande av ändamålet att möjliggöra för lokala sammanslutningar att inom orten sända meddelanden om sin verksamhet och i övrigt ge spridning åt sitt budskap.

Den föreslagna regleringen i 11 a § går längre. Den syftar inte endast till att bevara karaktären av närradioverksamhet åt närradioföreningarnas programsändningar utan även att bestämma programmens innehåll med hänsyn till dessa föreningars förmenta huvudsyfte att vara sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål. I själva verket synes den föreslagna 11 a § ge uttryck för en princip enligt vilken

närradiosändningarna skulle kunna lagenligt innehållsbegränsas i enlighet med respektive tillståndshavares föreningsändamål. Man torde kunna ställa frågan huruvida en sådan princip mot bakgrund av nyss berörda grundlagsstadganden och rättspraxis inte går väl långt.

Härutöver kommer att 11 a § skulle leda till att ett tillstånd att sända närradio skulle få olika innehåll, beroende på om tillståndet givits åt en närradioförening eller åt ett annat slag av sammanslutning. En sådan kategoriklyvning av tillstånd är väl i och för sig tänkbar men torde böra bäras upp av vägande skäl. En särskild fråga är om mot bakgrund av vad nyss anförts angående grundlagsskyddet för yttrandefriheten de skäl som framförts i lagrådsremissen för en sådan kategoriklyvning är av tillräcklig styrka.

Lagrådet:

Vad angår punkt 4 vill lagrådet med anknytning till vad som ovan sagts beträffande förbudet mot upplåtelse av sändningstid i 11 § ånyo notera att punkt 4 enligt vad som utsägs i remissprotokollet ej är avsedd att utgöra ett upplåtelsefall. Vid provsändning är alltså tanken i remissförslaget den att det är närradioföreningen som rättsligt sett är den som sänder. Lagrådet vill inte motsätta sig en sådan lösning. För att tydligt markera den avsedda innebörden kan punkten lämpligen ges formuleringen: "4. provsändningar av program, framställda av sammanslutningar som — — — tre månader."

13 §

Här må först erinras om att lagrådet av skäl som utvecklats vid 11 § föreslagit ett tillägg till första stycket 2.

Enligt första stycket 4 i paragrafens nuvarande lydelse får tillstånd att sända närradio återkallas, om sammanslutningen har sänt ett program som i en lagakraftätagande dom har befunnits innefatta yttrandefrihetsbrott och som innebär allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio. Genom förslaget får närradionämnden möjlighet att interimistiskt återkalla ett tillstånd redan innan lagakraftätagande dom föreligger. Bestämmelse härom upptas i ett nytt andra stycke av paragrafen.

Om närradionämnden med stöd av den nya bestämmelsen har återkallat ett tillstånd interimistiskt, torde nämnden ha att ta slutlig ställning i återkallelsefrågan sedan den dom som legat till grund för den interimistiska återkallelsen har vunnit laga kraft.

I motiveringen till bestämmelsen (avsnitt 5.4.1) påpekas att det kan tänkas, att domen överklagas och ändras. Självfallet bör, sägs det bl. a. vidare, en sedermera frikännande dom leda till att tillståndet återges. Tillståndet torde i sådant fall böra återges i princip genast efter det att den högre instansens frikännande dom har meddelats, således utan avvaktan på att domen vunnit laga kraft. Tillståndshavaren bör med andra ord komma i samma läge som om han hade frikänts direkt i första instans.

Någon interimistisk återkallelse av tillståndet kan ju i den situationen inte komma i fråga enligt förslaget.

Av 15 § i förslaget följer att ett beslut av närradionämnden om interimistisk återkallelse av ett tillstånd kan överklagas hos kammarrätten.

Övergångsbestämmelserna

Avsikten torde vara att tillstånd till närradiosändning, som har meddelats enligt nuvarande bestämmelser, skall fortsätta att gälla även efter det att de nya bestämmelserna har trätt i kraft. Ett före ikraftträdandet lämnat tillstånd torde därvid böra betraktas som ett enligt de nya bestämmelserna meddelat tillstånd. Detta innebär exempelvis att de delvis nya reglerna i lagförslagets 13 § om återkallelse av tillstånd blir tillämpliga också i fråga om äldre tillstånd. På motsvarande sätt torde även andra beslut som kan ha meddelats med stöd av gällande lag böra ha fortsatt giltighet.

Innebörden av regleringen enligt det nu anförda torde böra klargöras genom en särskild övergångsbestämmelse, förslagsvis av följande innehåll: "Tillstånd och andra beslut som meddelats enligt äldre bestämmelser gäller som om de meddelats enligt de nya bestämmelserna." Den av lagrådet sålunda föreslagna övergångsbestämmelsen synes lämpligen böra upptas som punkt 2. Om så sker kommer punkterna 2—4 enligt det remitterade lagförslaget i stället att få beteckningarna 3—5.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-03-07

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Andersson, Bodström, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Holmberg

Proposition om närradio

1 Anmälan av lagrådets yttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande över förslaget¹ till lag om ändring i närradiolagen (1982:459).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

I det remitterade lagförslaget har statsrådet Göransson förordat att i 11 § förs in ett nytt andra stycke med ett uttryckligt förbud för en sammanslutning att upplåta sin sändningstid åt annan sammanslutning. Lagrådet pekar i sitt yttrande på att man med ett så utformat förbud inte klarlägger hur situationen rättsligt skall bedömas när sammanslutningar obehörigen förfogar över tilldelade sändningstider. Lagrådet menar också att det genom förbudet inte görs tydligt vilka förfaranden som faktiskt avses.

Jag delar lagrådets uppfattning att det förbjudna förfarandet bättre beskrivs som ett otillåtet bruk av den tilldelade sändningstiden. Som lagrådet angett bör därför det föreslagna andra stycket i 11 § utgå och en ny återkallelsegrund i stället tas in i 13 §. I sammanhanget vill jag dessutom redovisa ytterligare något om bakgrunden till denna lagändring. Enligt vad jag erfarit har vissa sammanslutningar, bl. a. närradioföreningar, låtit andra under längre perioder "sända på deras tider". Förfarandet har uppstått efter hand och pågått under flera år. Det har inte för de berörda parterna gjorts helt klart hur rättsläget i olika hänseenden ter sig vid ett sådant förfarande. Det har sålunda inte angetts för parterna att förfarandet är otillåtet, och att man kunde ingripa mot det – med åberopande av lagstiftningens grunder – genom att återkalla tillståndet för den sammanslutning som "upplåtit" sin tid. Inte heller har det diskuterats om det inte i vissa fall kunde ha varit fråga om att den som sändt program bedrivit olovlig rundradioverksamhet och därför hade kunnat straffas enligt bestämmelserna i

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 31 januari 1985.

radiolagen. I stället har förfarandet fått fortgå. Den "upplåtande" sammanslutningen har upplysts om att förfarandet, låt vara inte önskvärt, innebär att sammanslutningen fortfarande fullt ut ansvarar för den faktiskt sändande sammanslutningens program, såväl enligt ansvarighetslagen som närradiolagen.

Med den av lagrådet föreslagna bestämmelsen om att en sammanslutnings sändningstillstånd kan återkallas om sammanslutningen låter annan i dess ställe utnyttja sändningstid, som tilldelats sammanslutningen, klargörs också tydligare än i lagrådsremissen innebörden av gällande rätt, dvs. att tillståndshavaren inte kan överlåta någon del av de rättigheter eller skyldigheter som följer med sändningstillståndet. Olika överenskommelser mellan tillståndshavaren och någon annan sammanslutning om hur sändningstiden skall utnyttjas eller om ansvarsfördelningen dessa parter emellan ändrar inte heller på det förhållandet, att tillståndshavaren förblir den i rättslig mening sändande.

Vid tillämpningen av 13 § första stycket 2 måste hänsyn bl. a. tas till hur lyssnarna uppfattar programmen. Av vikt är om det för lyssnaren framstår som om programmet är framställt av den faktiskt sändande sammanslutningen eller av tillståndshavaren. Det är självfallet möjligt för tillståndshavaren att låta en annan sammanslutning medverka i tillståndshavarens eget radioprogram som särskilt inbjuden eller på annat osjälvständigt sätt. Jag vill erinra om att enligt 4 § ansvarighetslagen skall varje sändning avslutas med uppgift om vem som sänder.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört instämmer jag också i den av lagrådet föreslagna förtydligande skrivningen av 11 a § 4. Bestämmelserna i denna paragraf bör lämpligen utgöra ett nytt andra stycke i 11 §.

I fråga om övergångsbestämmelserna har jag ingen erinran mot vad lagrådet föreslagit och föreslår således en förtydligande bestämmelse med den av lagrådet föreslagna lydelsen.

Vissa redaktionella jämkningar har företagits i det remitterade förslaget.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade förslaget med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden lagt fram.

Sammanfattning av närradiokommitténs betänkande (SOU 1984: 53) Föreningarnas radio

Bakgrund

Riksdagen beslöt i juni 1982 att ge närradioverksamheten fastare former från den 1 juli samma år, då närradiolagen (1982: 459) trädde i kraft. Denna lag ersatte lagen (1978: 479) om försöksverksamhet med närradio och samtidigt genomfördes en del ändringar i förutsättningarna för närradioverksamheten. Under hösten 1982 beslöt den nya regeringen att försöksverksamheten skulle fortsätta och att närradiokommittén (U 1979: 11) skulle administrera verksamheten ytterligare någon tid.

Betänkandet (SOU 1984: 53) Föreningarnas radio är närradiokommitténs slutgiltiga förslag rörande villkoren för närradio i Sverige.

Motsvarande radioformer utomlands

I en översikt över den internationella utvecklingen uppehåller sig kommittén särskilt vid erfarenheterna från Belgien, Danmark, Frankrike och Norge. En internationell "närradioorganisation", World Conference of Community Oriented Broadcasters, har bildats.

Närradioverksamheten under försökslagarna 1980–1982

Den försöksverksamhet som kommittén redovisade i sitt förra betänkande (SOU 1981: 13) Närradio fullföljdes fram till närradiolagen trädde i kraft den 1 juli 1982. Vissa nya rutiner för tidsfördelningen infördes under den fortsatta försöksverksamheten. Sålunda har närradioföreningarna i olika omgångar anförtratts att bereda ärendenas slutliga handläggning inom kommittén. Samarbetet tillståndsinnehavarna emellan i närradioföreningar ökade i omfattning under perioden. Flertalet närradioföreningar disponerade öppen tid, på vilken föreningarna kunde sända extraprogram, provsändningar och gemensam slinga med programinformation o. d.

Några föreningar anmäldes för yttrandefrihetsbrott till justitiekanslern. Öppet Forum, Stockholm, anmäldes sex gånger. En av dessa anmälningar föranledde fängelsedom mot Öppet Forums programutgivare.

Etiska regler för närradioverksamheten förbereddes av Arbetsgruppen för Sveriges Närradioförening (föregångare till Sveriges Närradioförbund).

Överträdelse av reklamförbudet kan föranleda kommittén att fria, kritisera eller fälla en sammanslutning. Fram till den 1 juli 1982 behandlade kommittén elva reklamärenden, varav ett medförde indragning av sändningstillståndet.

Modellavtalet 1980 mellan Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) som företrädare för upphovsrättsorganisationerna på musik-

området och de sändande sammanslutningarna fullföljdes med nya förhandlingar våren 1981. Vissa rabatter infördes i avtalet. Vidare infördes särskild taxa för musik som används i bandslinga i samband med programinformation. 98 % av sammanslutningarna hade våren 1982 tecknat avtal. Stickprov visade att användningen av musik i programmen sjönk från 45 till 26 % då musiken avgiftsbelades. Avtalssåret 1980/81 erhöll upphovsrättsorganisationerna netto 582 000 kr. från närradion. Avtalsåret 1981/82 inbetalades netto 687 000 kr.

Allemansradion

Försök med allemansradio har pågått inom flera lokalradioområden. År 1983 beslöt lokalradiostyrelsen att allemansradio skall ingå reguljärt i lokalradion. Närradiokommittén ser gärna att allemansradion utökas, och att olika samarbetsformer mellan allemansradio och närradio varit möjliga att pröva innan statsmakterna beslutar om föreningsradions slutliga ställning. I april 1983 gav regeringen närradiokommittén tilläggsdirektiv.

Erfarenheter av närradioverksamheten 1982–1984 och förslag

I betänkandet redovisar kommittén erfarenheterna av närradiolagen och av närradions successiva utbyggnad. Kommittén motiverar varför närradion behövs och lägger fram förslag om ändringar i lagen.

Närradion permanentas

Med sitt förslag vill kommittén tillförsäkra medborgarna att genom sina folkrörelser och föreningar utnyttja radiomediet för information, utbildning och agitation. Förslaget kan ses som ett led i arbetet på att ständigt öka medborgarnas möjligheter att utnyttja yttrandefriheten. Tusentals fria stationer har upprättats världen runt vid sidan av de nationella radioföretagen. En radiokanal för föreningslivet i Sverige faller in i ett internationellt mönster.

Den tekniska utvecklingen har gjort radiomediet billigt och lättillgängligt. Närradioproduktion kostar i genomsnitt 7 600 kr. per år för en förening som vill sända en timme i veckan. Radiolyssnandet har också ändrat karaktär och ofta blivit en bisyssla till andra aktiviteter. Lyssnarna har vant sig vid att växla mellan olika kanaler.

Närradion ger föreningar och folkrörelser en ny kanal som kan ge och stärka ett folkligt inflytande över medierna.

Den femåriga försöksverksamheten med närradio föreslås bli ersatt med en permanent verksamhet från den 1 juli 1985. Föreningarna har i huvudsak varit positiva till erfarenheterna av närradion. Våren 1984 sändes 1 262,5 timmar per vecka i landet. 565 föreningar på 47 orter hade sändningstillstånd. Den genomsnittliga sändningstiden per tillståndsinnehavare var vid samma tidpunkt 2,23 timmar i veckan.

Lyssnandet

I bilaga till betänkandet sammanfattas resultaten av de lyssnarundersökningar som genomförts på kommitténs uppdrag av Lowe Hedman och Lennart Weibull. Mellan 9 och 24 % av befolkningen lyssnade år 1980 regelbundet på närradion. Lyssnandet är av delvis annan karaktär än annat radiolyssnande då det i första hand vänder sig till särskilda målgrupper. Hur närradion används av föreningslivet redovisas i en särskild rapport av Bernt Stenmark (Ds U 1984: 9) Så använder föreningslivet närradion.

Fler får medverka

Kretsen av sammanslutningar som kan få sändningstillstånd föreslås utökad med kyrkliga samfälligheter, folkparks-, folketshus- och bygdegårdsföreningar. Efter prövning i varje särskilt fall föreslås även bostadsrättsföreningar och stiftelser som bedriver verksamhet av ideellt slag kunna få sändningstillstånd. *Kravet att en sökande förening skall bedriva "annan huvudsaklig verksamhet" modifieras till "annan verksamhet"*. Kravet på att en sammanslutning skall ha bedrivit verksamhet i minst ett år kvarstår.

Kommunerna och närradion

Kommuner har ofta gett verksamheten stöd och på indirekta vägar medverkat i försöksverksamheten. Sändande sammanslutningar har kunnat upplåta sin sändningstid till kommunala program. *Detta föreslås ändrat så att endast den för sammanslutningarna gemensamma närradioföreningen får denna möjlighet*. Programmen skall följa de allmänna reglerna för samhällsinformation. De kommunala programmen får inte bli så omfattande att närradions karaktär av föreningsradio ändras. Kommunalt stöd till närradioförening skall inte räknas som sponsring.

Tidsfördelningen

Närradioföreningarna har under försökstidens senare del vanligen berett förslagen till tidsfördelning inför kommitténs beslut. Erfarenheten av denna decentralisering har mestadels varit god.

Närradioförening föreslås därför kunna få rätt att besluta om sändningstiderna. Närradiomyndigheten skall dock kunna återta detta uppdrag efter överklaganden, anmälningar eller om det av andra skäl bedöms att handläggningen hos närradioföreningen fungerar otillfredsställande. *Sändningstidens omfattning eller placering på schemat får inte vara uppenbart oförmånlig*. Varje tillståndsinnehavare får en *garanterad minimisändningstid om 15 minuter per vecka*. Sändningstid på natten får endast upplåtas för tillfälliga sändningar, för att garantera möjlighet till variation i programmet under de mest attraktiva sändningsnätterna. De hittillsvarande reglerna om förtur för olikartade sammanslutningar m. m. föreslås utgå. I stället skall närradiomyndigheten kunna utfärda allmänna råd, vars efter-

följd skall vara frivillig. Rättssäkerheten fordrar att närradiomyndigheten kontinuerligt får tillgång till alla beslut om sändningstider. *Tillståndsinnehavarna måste därför se till att myndigheten underrättas om tidsbesluten.* Inrapportering av sändningstider skall ske omedelbart efter beslutet i närradioföreningen. Vid bristande rapportering ska närradiomyndigheten kunna återta uppdraget att fördela sändningstid. Om en sammanslutning inte rapporterar sin sändningstid skall sändningstillståndet kunna återkallas.

Närradions lokala organisation

Samarbetet i en närradioförening har oftast blivit fastare ju längre närradioverksamheten framskridit. Närradioföreningarna har ansvarat för förslagen till årligt sändningsschema och på många håll även varit remissinstans i övriga ärenden om sändningstider. Närradioföreningen har också oftast samredovisat avgifterna till STIM och televerket. 33 av 40 närradioföreningar har även haft eget sändningstillstånd. Dessa har disponerat all ledig programtid (öppen tid) och ofta även producerat egna program. Många har sänt programslinga och ansvarat för provsändningar från föreningar som saknat eget sändningstillstånd. Flertalet närradioföreningar har samtliga tillståndsinnehavare på orten som medlemmar.

Närradioföreningarna har sedan hösten 1982 en riksorganisation, Sveriges Närradioförbund. Förbundet har antagit etiska regler för närradioverksamheten och har tillsatt en etisk nämnd för att övervaka efterlevnaden av reglerna. Närradioförbundet har träffat avtal med STIM om avgifterna för musik och har överlagt med televerket i frågor om villkoren för sändare och ledningar. Hösten 1983 höll kommittén tillsammans med förbundet regionala konferenser om närradions framtidsfrågor.

Inget obligatorium

Medlemskap i närradioförening blir också fortsättningsvis frivilligt. Det förutsätts att närradioföreningarna vid tidsfördelningen inte missgynnar tillståndsinnehavare som står utanför.

Närradioföreningarnas sändningsrätt

Närradioföreningarnas sändningsrätt begränsas till slingor med program- och närradioinformation, provsändningar om högst en månad, program i anslutning till evenemang som är av gemensamt intresse för tillståndsinnehavarna, samt en rätt att upplåta sändningstid för kommunal information och sändningar av kommunfullmäktiges sammanträden. Möjligheten att under längre perioder upplåta programtid åt föreningar som saknar sändningstillstånd upphör.

Regler för programinnehållet

År 1982 infördes i närradiolagen en bestämmelse att sändningstillstånd fick återkallas av närradiomyndigheten om en sammanslutnings programutgivare i en lagakraftvunnen dom dömts för yttrandefrihetsbrott. Avsikten var bl. a. att kunna påtala uttryck för rasdiskriminering eller hets mot folkgrupp. Bestämmelsen fick inte avsedd verkan. Yttrandefrihetsbrott har förekommit. Sålunda har tre programutgivare för en förening dömts för hets mot folkgrupp och sändningarna har kunnat fortsätta med likartat innehåll, eftersom domarna överklagats. Det har tagit minst ett år innan det blivit möjligt att återkalla tillståndet. *En regel om att ett program inte får kränka principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet föreslås därför.* Överträdelse av regeln kan följas av återkallelse av sändningstillståndet på samma sätt som vid överträdelse av reklamförbudet.

Tre reklamärenden har bedömts. I ett fall återkallades sammanslutningens sändningstillstånd på tre månader. *Närradion skall också fortsättningsvis hållas fri från reklam*, så att kommersiella finansörers intressen av att nå större publik inte orienterar närradioprogrammen bort från det för föreningslivet genuina innehållet. Även internationella erfarenheter talar för fortsatt reklamförbud i närradio.

Förbudet att sända program som inte har producerats enbart för den egna verksamheten (riksförbudet) föreslås bestå. Dessutom föreslås en bestämmelse om begränsning i rätten att upplåta sin sändningstid. Såväl lyssnarna som närradiomyndigheten måste kunna veta vilken sammanslutning som står för varje sändning. "Bulvanförhållanden" och tillfälliga ansvarskonstruktioner bör därför undvikas.

Sändarna i krig

En arbetsgrupp i vilken närradiomyndigheten föreslås bli representerad skall studera frågan om närradiosändarnas användning under beredskaps-tillstånd och krig.

Sändarnas räckvidd och ägare

Ytterligare frekvenser för närradio beräknas bli tillgängliga efter internationella beslut om användningen av banden 100–104 och 104–108 MHz. Det finns eterminrymme för fler närradiosändare än vad som tidigare angivits. Det är också möjligt att variera sändarnas styrka, som hittills varit generellt 10 W, efter föreningslivets önskemål och behov från ort till ort. En försöksverksamhet med starkare sändare har inletts av kommittén på fem orter. Närradion skall behålla sin karaktär med tonvikt på närhet. Generell kommundäckning avvisas även för att det är svårt att nå fram till de sämst belägna hushållen. Intresset för närradiosändningarna förutses komma att öka om sändarna anpassas till varje Orts förutsättningar och föreningslivets behov så långt detta är tekniskt och ekonomiskt möjligt. *En*

differentiering av sändarräckvidden är viktig för att nå detta mål, särskilt för glesbygden. Televerkets sändarmonopol föreslås bestå. Härigenom åstadkoms i princip enhetliga prisnivåer över hela landet. Televerket skall kunna avtala med tillståndsinnehavarna om att dessa själva svarar för viss service på sändaren.

Utbyggnaden

Den successiva utbyggnaden av närradion inleddes sommaren 1982 och har sedan pågått kontinuerligt. Verksamheten omfattade i maj 1984 beslut om sändare på 63 orter, varav 47 hade startat våren 1984. Kommittén har vid sina beslut om nya sändare prioriterat orter där ett samlat önskemål om närradio kommit till uttryck. Under utbyggnadsperioden har informationen från kommittén varit omfattande. Bl. a. har en omfattande produktion och distribution av egna trycksaker skett. *Den fortsatta utbyggnaden föreslås ske successivt på varje ort där minst tre olikartade sammanslutningar begär en sändare. Om sammanslutningarna på en sändare varaktigt sjunker till färre än tre föreslås att sändaren skall kunna stängas av.*

Referensbandningsplikt

Tiden för skyldigheten att förvara referensband föreslås minskad från sex månader till tre månader. Även programslingor och andra slingor skall bevaras i ett referensexemplar denna tid.

Avtal med upphovsrättsorganisationerna

Under den fortsatta verksamheten har STIM lämnat ytterligare rabatter på musikavgifterna i närradion. Avtalsåret 1982/83 uppgick dessa rabatter till 22 % av bruttoersättningen, 1 127 000 kr., till upphovsrättsorganisationerna. Från den 1 juli 1984 har Sveriges Närradioförbund förhandlat fram nytt avtal med STIM efter nya principer.

Arkivet för ljud och bild

Arkivet för ljud och bild föreslås få laglig rätt, rekvisitionsrätt, att kräva in vissa närradioprogram.

Utbildning

Ett samarbete med samtliga studieförbund i utbildningsfrågor gällande närradioverksamheten har inletts.

Avgifter

Tillståndsavgifterna som infördes den 1 juli 1982 gjordes om efter ett år, så att avgifterna sjönk för sammanslutningar med kort sändningstid och steg för sammanslutningar med lång sändningstid. *Den tredelade avgiften – för tillstånd för den månatliga registerhållningen och sändningstiden – ersattes den 1 juli 1984 (1984:463) med en enda avgift, nämligen för*

sändningstiden. Denna avgift skall vara fast och utgå med 12 kr. för varje sändningstimme. Budgetåret 1982/83 finansierades 24 % av närradiomyndighetens kostnader med avgifter. Budgetåret 1983/84 beräknas avgiftstäckningen till 35 % eller ca 430 000 kr.

Administration

Närradion föreslås administrerad av en statlig myndighet, närradionämnden. Den skall ha parlamentarisk representation och kunna adjungera representanter för de sändande sammanslutningarna. Nämnden skall ha till uppgift att besluta om sändningstillstånd. Den ska besluta om sändare och tillse att reglerna för programinnehållet efterlevs. Den ska debitera sändningsavgifter och svara för information. Årskostnaden beräknas till 2,1 milj. kr., vilket vid full avgiftsfinansiering i enlighet med tidigare riksdagsbeslut från och med budgetåret 1986/87 fordrar att sändningsavgifterna till dess i det närmaste fördubblas.

Sveriges Närradioförbund som fullgör en samhällsnyttig funktion på närradioområdet föreslås kunna få statsbidrag.

Närradiokommitténs lagförslag i betänkandet (SOU 1984: 53) Föreningarnas radio

Förslag till

Lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)

Härigenom föreskrivs i fråga om närradiolagen (1982: 459)
dels att 4, 7, 8, 10, 11, 13 och 15 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas tre nya paragrafer, 9 a, 11 a och 13 a §§, av
nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till sammanslutningar som är juridiska personer, dock inte till andra än:

1. Lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet. Om särskilda skäl inte föranleder till annat, får tillståndet ges endast under förutsättning att verksamheten har bedrivits i minst ett år före ansökningsdagen.

1. Lokala ideella föreningar *eller, om det finns särskilda skäl, andra lokala organisationer* som bedriver verksamhet inom sändningsområdet. Om särskilda skäl inte föranleder till annat, får tillståndet ges endast under förutsättning att verksamheten har bedrivits i minst ett år före ansökningsdagen.

2. Lokala ideella föreningar som har bildats för att i närradio sända program som ett led i den verksamhet som en riksorganisation bedriver inom sändningsområdet. Tillståndet får ges under förutsättning att riksorganisationen har bedrivit verksamhet inom sändningsområdet i minst ett år före ansökningsdagen. Om särskilda skäl föreligger får tillståndet ges även om verksamheten inte har bedrivits i minst ett år.

3. Församlingar inom svenska kyrkan.

3. Församlingar *och lokala kyrkliga samfälligheter* inom svenska kyrkan.

4. Obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor.

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål.

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål (*närradioföreningar*).

7 §

För varje sändare bestämmer närradiomyndigheten vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske. Beslutet om sändningstid gäller för högst ett år.

Närradiomyndigheten får uppdra åt närradioförening att besluta om sändningstid. En sammanslut-

Nuvarande lydelse

Om flera sammanslutningar vill sända under samma tid, skall förtur ges åt den sammanslutning vars medverkan skulle öka antalet olikartade sändande sammanslutningar eller åt den sammanslutning som har ett särskilt intresse av att få sända vid en viss tidpunkt.

I annat fall skall turordningen fastställas genom lottning.

Föreslagen lydelse

ning som har tilldelats sändningstid genom ett sådant beslut skall tillse att närradiomyndigheten underrättas därom.

8 §

Fördelningen av sändningstid skall så långt det är möjligt ske i enlighet med sammanslutningarnas önskemål. Om önskemålen ej kan förenas, skall tillses att en sammanslutning inte tilldelas en tid som framstår som uppenbart oförmånlig och att var och en erhåller en tid om minst femton minuter i veckan.

Tiden mellan klockan 00.00 och 06.00 får förbehållas tillfällig programverksamhet.

9 a §

En sammanslutning får inte sända ett program eller programinslag som kränker principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

10 §

Kommersiell reklam får inte sändas i närradio.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds. Detta gäller ej program som enligt 11 a § ställts till förfogande av kommun.

11 §

Sammanslutningens programutbud får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten.

En sammanslutnings programutbud får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten.

I övrigt får en närradioförenings programutbud, utöver sändningar som avses i 11 a §, innehålla endast 1. uppgifter om program och programtider samt andra upplysningar

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

om närradioverksamheten på orten.

2. *enstaka program av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten.*

11 a §

En sammanslutning får inte, annat än i undantagsfall, upplåta programtid för sändningar av utomstående sammanslutning. Dock får en närradioförening upplåta tid för

1. provsändningar av en sammanslutning under högst en månad,

2. sändningar av program som ställts till förfogande av kommun.

13 §

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,

2. bryter mot beslut om sändningstid,

3. sänder program trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivaren enligt lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts,

4. har sänt ett program som i en lagakraftäggande dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio,

5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 § eller

6. inte utnyttjar rätten att sända under sex på varandra följande månader,

5. bryter mot föreskrifterna i 7 § andra stycket andra meningen, 9 a, 10, 11 eller 11 a §,

6. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader, eller

7. inte erlägger avgifter i ärenden om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen förelagts att erlægga dem vid påföljd att tillståndet eljest återkallas.

När ett tillstånd återkallas får närradiomyndigheten bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får söka nytt tillstånd.

13 a §

Om antalet sammanslutningar som sänder över en viss sändare varaktigt understiger tre, får närradiomyndigheten bestämma att sändningarna över den sändaren skall upphöra.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

15 §

Närradiomyndighetens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§, fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ eller vite enligt 14 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Närradioförenings beslut i frågor om fördelning av sändningstid enligt 7 och 8 §§ får överklagas hos närradiomyndigheten genom besvär. Närradiomyndighetens beslut i sådana frågor och i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§ får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

Sammanställning av remissyttranden över närradio-kommitténs betänkande (SOU 1984: 53) Föreningarnas radio

Efter remiss av betänkandet har yttranden avgivits av Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm, justitiekanslern (JK), televerket, arkivet för ljud och bild (ALB), radionämnden, statens invandrarverk (SIV), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), upphovsrättsutredningen (Ju 1976: 02), massmediekommittén (U 1982: 07), diskrimineringsutredningen (A 1978: 06), informationsdelegationen (C 1982: 01), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Stockholms kommun, Norrtälje kommun, Linköpings kommun, Nybro kommun, Lunds kommun, Sveriges Radio AB (SR), Sveriges närradioförbund, Hyresgästernas riksförbund (HSB), Folkets Husföreningarnas riksorganisation (FHR), Kooperativa förbundet (KF), Svenska kyrkans centralråd för Evangelisation och Församlingsarbete (SKC), Frikyrkliga Studieförbundet, Sveriges frikyrkoråd/De fria kristna samfundens råd, Sveriges Nykterhetssällskaps representantförsamling (SNR), Sveriges Riksidrottsförbund (RF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Företagareförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Sveriges Förenade Studentkårer (SFS), Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO), Folkbildningsförbundet, Arbetarnas Bildningsförbund (ABF), Tjänstemännens bildningsverksamhet (TBV), Studieförbundet Vuxenskolan, Medborgarskolan, IOGT-NTO, Riksförbundet Hem och Skola, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Sveriges Folkpensionärers Riksförbund, Svenska Samernas Riksförbund (SSR), Riksförbundet Finska Föreningar i Sverige, Riksförbundet för Sexuellt Likaberättigande (RFSL), Handikappförbundens Centralkommitté (HCK), Konstnärliga och litterära yrkesutövers samarbetsnämnd (KLYS), Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM).

Härutöver har skrivelser kommit in från Hudiksvalls kommun, Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU), Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund (SSU), Stockholms Universitets Studentkår, Svenska Journalistförbundet, Danderyd-Täby Närradio, Järva närradioförening, Radio Klara, Svalans dx-club.

1 Närradions framtida organisation

Kommitténs förslag

Den femåriga försöksverksamheten med närradio föreslås övergå till permanent verksamhet från den 1 juli 1985.

Med sitt förslag vill kommittén tillförsäkra medborgarna att genom sina folkrörelser och föreningar utnyttja radiomediet för information, utbildning och agitation. Förslaget kan ses som ett led i arbetet på att öka medborgarnas möjligheter att utnyttja yttrandefriheten.

Närradion ger föreningar och folkrörelser en ny kanal som kan innebära ett starkare folkligt inflytande över medierna.

Remissinstansernas inställning

62 myndigheter och organisationer har kommit in med yttranden och skrivelser. Av dessa tar drygt hälften ställning till förslaget om närradions permanentning.

Förslaget tillstyrks av flertalet av dessa remissinstanser nämligen *statskontoret, kammarrätten i Stockholm, Landstingsförbundet, SR, FHR, KF, Folkbildningsförbundet, RIO, SKC, SNR, RF, LO, SAF, Företagarförbundet, ABF, TBV, Frikyrkliga Studieförbundet, Sveriges Frikyrkoråd, IOGT-NTO, Riksförbundet Hem och Skola, PRO, Riksförbundet Finska Föreningar i Sverige, RFSL, KLYS, Stockholms kommun, Nybro kommun, Sveriges närradioförbund, TU, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Järva närradioförening och Danderyd-Täby närradio*.

Flera remissinstanser ansluter sig till synsättet att närradioverksamheten är ett sätt att främja yttrandefriheten och att närradion stärker det folkliga inflytandet över medierna. Andra framhåller särskilt närradions betydelse för folkbildningen. Närradions betydelse när det gäller utbildning och information betonas av flera organisationer.

Frikyrkliga Studieförbundet framhåller att närradion bidragit till kontakter med nya grupper. Samtidigt understryks att närradions livskraft är helt beroende av dess förmåga att bli något mer än en intern föreningsradio. I regel har föreningarna i stället ett gemensamt intresse av att göra närradion till ett "brett fungerande lokalt massmedium".

Några remissinstanser som stöder tanken på en permanentning gör det med vissa förbehåll eller kritiska synpunkter. *Statskontoret* uttrycker nu liksom tidigare vissa betänkligheter inför förslaget om att inrätta en särskild myndighet. Statskontoret anser att beslutsunderlaget borde kompletteras med ett utredningsmaterial som belyser förutsättningar och möjligheter att administrera tillståndsprövning för närradiosändning genom länsstyrelserna.

PRO framhåller att närradion kan bidra till att sprida information om den egna organisationen och dess aktiviteter lokalt och även samhällsinformation till många äldre som av olika skäl ofrivilligt isolerats. Närradion bör

även kunna bidra till att förmedla information mellan olika generationer och på så sätt medverka till att minska generationsklyftorna. Närradion får dock aldrig ersätta föreningsaktiviteter. *KLYS* godtar förslaget men anser att närradioproblematiken är en del av hela etermediapolitiken. "Ett slutligt ställningstagande till om och i vilken utsträckning vi skall ha en närradio kan tas endast i samband med att beslut fattas om den svenska etermediapolitiken i stort."

SNR, IOGT-NTO och Riksförbundet Hem- och Skola framför att de i dagsläget inte i någon större utsträckning utnyttjar närradion men vill ändå uttrycka sin tillfredsställelse över förslaget om permanentning.

SFS framhåller att närradion betytt mycket för studentkåren i deras arbete med att nå ut med information till medlemmarna.

SSR framhåller att närradion inte praktiskt och tekniskt motsvarar samsamens behov av radioverksamhet. Detta innebär i sig inte en negativ inställning till närradioverksamheten.

För *LRF* har deltagande i närradioförsöken inte varit meningsfullt. *LRF* finner dock ingen anledning att motsätta sig permanentning.

RRV motsätter sig inte förslaget om permanentning men framhåller att frågan om inrättande av en särskild närradiomyndighet samt avgifternas konstruktion måste omprövas.

Hyresgästernas Riksförbund framhåller att erfarenheterna i de hyresgästföreningar som deltagit eller som nu deltar i närradioverksamheten är övervägande negativa. De anser dels att närradion är ett kostsamt och resursslukande medium – om sändningarna skall ha någon kvalitet –, dels att lyssnandet är mycket begränsat. Förbundet anser sig dock inte ha någon anledning att hindra de organisationer som så önskar att få sända närradio men framhåller samtidigt att dessa själva måste bekosta verksamheten.

KF protesterar skarpt mot att kooperativa föreningar inte ges möjlighet att söka sändningstillstånd. *KF* ser detta som en diskriminering av denna gren av folkrörelserna och menar att det utan närmare analys är orimligt att utestänga kooperativa föreningar från närradion.

HSB framhåller att de aldrig kan tillstyrka ett förslag till permanentning av närradion som innebär att de kooperativa folkrörelserna utestängs.

2 Förutsättningar för att få inrätta sändare på en ort

Kommitténs förslag

Som villkor för tillstånd för närradiosändare krävs att minst tre olikartade sammanslutningar inom sändningsområdet har beslutat om medverkan med egen sändningsrätt. Sammanslutningarna skall samverka i en närradioförening. Medlemskap i närradioförening skall även i fortsättningen vara frivilligt. Ledamoten Knutson har reserverat sig mot det förstnämnda kravet.

Remissinstansernas inställning

ABF stöder förslaget och sätter stort värde på kravet att tre föreningar skall samverka i närradioföreningen.

Fler remissinstanser är kritiska mot förslaget *Företagarförbundet* och *TU* anser att det bör räcka med en förening för att sändningstillstånd skall kunna ges på en ort. *Vuxenskolan* anser att kraven missgynnar många organisationer och orter, inte minst mindre orter och glesbygd. Förbundet framhåller att det på sju orter förekommit att mindre än tre organisationer bedriver närradioverksamhet och att de inte heller är "olikartade". *Vuxenskolan*, anser att kravet skall utgå ur lagförslaget. *Sveriges närradioförbund* anser att det på orter där förutsättningar saknas att samla minst tre föreningar ändå bör finnas möjlighet att ge sändningstillstånd. Detta under förutsättning att dokumenterade försök gjorts att engagera andra föreningar.

Några remissinstanser har yttrat sig om förslaget angående frivilligt medlemskap i närradioförening. *RF*, *SNR* och *IOGT-NTO* tillstyrker förslaget, medan *SKC* och *Danderyd-Täby närradio* anser att – eftersom samverkan i närradioförening är ett krav för att få sändare – bör även medlemskap i denna förening vara ett krav. *SKC* menar att ett obligatoriskt medlemskap gör kontrollen fastare när det gäller tillståndsgivning och efterlevnad av de etiska reglerna. Det skulle också underlätta för den lokala närradioföreningen och närradioförbundet att överta uppgifter som nu ligger på närradiokommittén.

3 Kretsen av tillståndsberättigade

3.1 Kretsen av sammanslutningar som kan få sändningstillstånd föreslås utökad

Kommitténs förslag

Förutom lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet föreslås att också andra organisationer, nämligen folkparks- och folketshus- och bygdegårdsföreningar samt kyrkliga samfälligheter skall kunna få sändningstillstånd. Även bostadsrättsföreningar och stiftelser som bedriver verksamhet av ideellt slag skall kunna få sändningstillstånd efter prövning i varje särskilt fall.

Remissinstansernas inställning

Ett tiotal remissinstanser har yttrat sig om förslaget att även andra lokala organisationer än ideella föreningar skall få tillstånd att sända närradio.

JK anser inte att uttrycket "andra lokala organisationer" i lagtexten har tillräcklig precision. *JK* föreslår att uttrycket ersätts med de av kommittén angivna slagen av juridiska personer nämligen "andra lokala föreningar eller stiftelser".

Kammarrätten i Stockholm anser att de föreslagna reglerna om förutsättningar för att få sändningstillstånd är otillfredsställande och avstyrker förslaget. Rättssäkerheten kräver att det framgår direkt av lagen vilka sammanslutningar som skall kunna få sändningstillstånd och under vilka förutsättningar tillstånd skall beviljas. Kammarrätten motsätter sig därför utvidgningen till bostadsrättsföreningar och stiftelser.

TU anser det svårt att bedöma räckvidden av förslaget. I klarhetens intresse kan det finnas anledning att före ett lagfästande precisera vilka typer av ekonomiska föreningar som åsyftas utöver bostadsrätts-, bygdegårds-, folkparks- och folketshusföreningar.

KF och *HSB* anser det utgöra en klar diskriminering att utesluta kooperativa föreningar från möjligheten att använda närradion som medium för information, utbildning och agitation. *KF* motsätter sig med skärpa förslaget och anser att kooperativa föreningar inklusive bostadsrättsföreningar skall kunna få sändningstillstånd utan särskild tillståndsprövning. *KF* framhåller det som anmärkningsvärt att kommittén inte analyserar och argumenterar för sin gränsdragning och menar att detta beror på bristande insikt om den konsumentkooperativa rörelsens mål och grundsatser. *KF* pekar också på utvecklingen mot det ökade inslaget av olika former av kooperativ i samhället och det ofta uttalade samhällsintresset bakom en sådan utveckling.

Enligt *HSB* bör samtliga kooperativa folkrörelseorganisationer som är anslutna till Internationella Kooperativa Alliansen kunna erhålla sändningsrätt eftersom en av de kooperativa grundsatserna för alliansens medlemsorganisationer är upplysningsverksamhet. *HSB* pekar på gränsdragningsproblemen när det gäller information och reklam men anser att dessa kan lösas genom reglerna om reklambud och närradions etiska regler. *HSB* framhåller slutligen att om inte de kooperativa organisationerna ges ett generellt tillstånd att få sända så förutsätter *HSB* att lagen utformas på ett sådant sätt att *HSB*-förening och bostadsrättsförening ansluten till *HSB*-förening skall erhålla sändningstillstånd utan särskild prövning.

FHR, *LO*, *SAF*, *Frikyrkliga Studieförbundet*, *SAMI* och *SSU* tillstyrker förslaget.

FHR kommenterar reservantens argumentation och framhåller att de namngivna organisationerna (Folkparkerna, folketshus- och *HSB*-föreningarna) inte är kommersiella i den bemärkelsen att de som mål för sin verksamhet har att arbeta för så stort enskilt vinstintresse som möjligt. Samtliga lokalorganisationer är föreningar av ideell och kulturell karaktär till skydd för yttrandefrihet och demokrati.

LO är positiv till att kretsen av sammanslutningar utökas att även omfatta bostadsrättsföreningar och menar att den lokala kontaktverksamheten i bostadsområdena har stor social betydelse. Man bör således visa hänsyn till verksamhetens ideella karaktär vid behandlingen av ansökningar om sändningstillstånd.

SAF tycker inte att det finns skäl för de begränsningar kommittén gör. Det borde inte vara uteslutet att finna former för att också rörelsedrivande företag skulle kunna få komma till tals i närradio. Därmed skulle det enligt SAF också finnas anledning att ompröva inställningen till reklamfinansiering.

Kammarrätten i Stockholm delar kommitténs mening att det inte skall krävas att den verksamhet som en sammanslutning bedriver förutom närradiosändningar skall kunna visas vara dess huvudsakliga uppgift.

Folkbildningsförbundet och TBV anser att kravet att en förening för att vara sändningsberättigad skall bedriva "annan huvudsaklig verksamhet" bör behållas. Det för att behålla närradioverksamhetens folkrörelsekaraktär.

SKC understryker kravet på att en sammanslutning för att vara sändningsberättigad skall bedriva annan verksamhet än närradiosändningar och att denna verksamhet skall kunna dokumenteras.

SNR och IOGT-NTO anser det vara viktigt att en förening tillåts sända närradio endast om den bedriver annan verksamhet som sin huvudsakliga uppgift. Närradioverksamheten måste vara en integrerad del av förenings verksamhet för att den skall motsvara grundtanken med närradion.

Vuxenskolan anser att det uttryck skall väljas som säkrast garanterar att organisationer inte bildas med det huvudsakliga syftet att bedriva närradioverksamhet. En sådan utveckling skulle strida mot målsättningen att närradion skall vara en "föreningarnas radio". Vuxenskolan förordar att den hittillsvarande formuleringen "annan huvudsaklig verksamhet" bibehålls.

Kammarrätten i Stockholm och SKC delar kommitténs förslag att förutom församlingar även lokala kyrkliga samfälligheter inom svenska kyrkan skall kunna få tillstånd att sända närradio. SKC framhåller att ordet "lokal" bör utgå ur lagförslaget eftersom det ligger i samfälligheters väsen att de är lokala.

SSU anser inte att kyrkliga samfälligheter skall kunna erhålla sändningsrätt.

SFS anser att inte bara obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor utan även frivilliga sådana skall ha möjlighet att delta i närradiosändningarna.

Beträffande närradioföreningarnas sändningsrätt anser kammarrätten i Stockholm att tillägget (närradioföreningar) i 4 § 5 "sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål" är en förbättring. Kammarrätten påpekar dock att denna tillskapade definition på en närradioförening inte helt stämmer överens med verkligheten. Åtskilliga närradioföreningar har åtminstone delvis en annan sammansättning än lagrummet anger.

3.2 Ettårsregeln

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår att regeln om att en ideell förening skall ha bedrivit verksamhet i minst ett år före ansökningdagen skall behållas.

Remissinstansernas inställning

Kammarrätten i Stockholm delar kommitténs uppfattning.

Frikyrkliga Studieförbundet och *Sveriges frikyrkoråd* är tveksamt till den begränsning som ligger i kravet att en sammanslutning skall ha bedrivit verksamhet i minst ett år för att kunna få sändningstillstånd. Detta innebär ett hinder för föreningar som uppstår i anslutning till speciella behov och opinioner på orten. Att sådana föreningsbildningar inte kan komma till tals i närradion är en onödig begränsning av möjligheterna att använda närradio för lokal kommunikation och lokala opinionsyttringar och ett omotiverat stöd till det etablerade föreningslivet.

RFSL är tveksamt till den föreslagna ettårsregeln. Rörligheten får inte i sig bli ett självändamål. Med hänsyn till det omfattande merarbete ettårsregeln medför (omprövning av beslut, administrativ handläggning av besluten, utskrifter etc.) kan det ifrågasättas om denna är nödvändig. Särskilt mot bakgrund av att föreningarna skall bära alla administrativa kostnader för närradion måste dessa inskränkas i så stor utsträckning som möjligt.

3.3 Kommunernas medverkan

Kommitténs förslag

Endast närradioföreningarna skall ha rätt att upplåta sändningstid till kommunala program (11 §). Kommunal sändningsrätt avvisas.

Remissinstansernas inställning

Följande remissinstanser tillstyrker – i vissa fall med förbehåll eller kommentarer – förslaget: *SIV*, *informationsdelegationen*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Studieförbundet Vuxenskolan*, *TU*, *Sveriges närradioförbund*, *Järva närradioförening* och *Danderyd-Täby närradio*.

SIV framhåller att kommunal information på minoritetsspråk är angelägen, särskilt till i kommunen nyinflyttade flyktingar.

Informationsdelegationen framhåller att det redan nu förekommer ett inofficiellt samarbete mellan kommuner och närradioföreningar. På flera orter sänds kommunal information – konsument- och invandrarinformation samt allmän serviceinformation – inom ramen för föreningarnas sändningstillstånd.

Kommunförbundet framhåller att kommunerna under försöksverksamheten inte har medgetts egen sändningsrätt för kommunal information med

motiveringen att närradion skall vara förbehållen frivilliga sammanslutningar av ideell karaktär. Många sammanslutningar har dock visat stort intresse för att sända kommunal information och även referat av kommunfullmäktiges sammanträden. Dessa program har rönt relativt stort lyssnarintresse. Förbundet menar dock att det kan te sig förvirrande för lyssnarna att kommunal information förmedlas i den ena sammanslutningens program men inte i den andra. F.n. finns dock inget skäl att hävda någon kommunal sändningsrätt utan förbundet ansluter sig till kommitténs förslag till kommunal sändningsmöjlighet via närradioföreningarna. En förutsättning är dock att närradioföreningarna disponerar sådana sändningstider som gör ett kommunalt engagemang meningsfullt.

Landstingsförbundet framhåller att den landstingskommunala informationen är en viktig angelägenhet för en Orts samtliga invånare. Förbundet förutsätter därför att sådan information i fortsättningen skall kunna sändas genom samarbete med den lokala närradioföreningen och dess medlemmar. En förutsättning är att föreningar med sändningstillstånd samarbetar via den lokala närradioföreningen och att denna disponerar sådan sändningstid att landstingskommunalt engagemang blir meningsfullt.

Sveriges närradioförbund är positivt till att kommunerna får sändningsmöjlighet och ser det som naturligt att den finns via närradioföreningarna. Förbundet förutsätter dock att en enskild förening inte hindras från att sända från kommunfullmäktigesammanträden.

Vuxenskolan understryker att det är viktigt att kommunernas medverkan sker med urskiljning och måtta så att inte närradions karaktär av lokal föreningsradio går förlorad.

TU delar kommitténs uppfattning att kommunal sändningsrätt bör avvisas men har ingen erinran mot att en närradioförening ges möjlighet att upplåta tid för sändningar av program som ställts till förfogande av en kommun. *TU* förutsätter att den kommunala informationen skall vara faktabaserad, neutral i politiska frågor och — i de flesta fall — icke pläderande. Det måste vidare i sådana fall klart framgå att det är kommunen som står för informationen. *TU* vill starkt understryka vikten av att kommunala programinslag inte får bli av sådan omfattning att närradions karaktär av föreningsradio ändras.

SNR och *IOGT-NTO* anser att varje sändande förening själv skall ha rätt att avgöra om kommunen ska erbjudas programmedverkan eller ej. En organisation som är verksam på kulturområdet har rätt att i sina program upplåta tid åt t.ex. kulturnämnden eller kommunens bibliotekarie eller annan representant från kommunen som genom sin medverkan kan ge ytterligare belysning av det ämnesområde som avhandlas. *SNR* framhåller att direktsändning från kommunfullmäktiges sammanträden på olika närradioorter klart har visat att de finns ett mycket stort intresse för kommunala frågor. För närradion är det också mycket angeläget att kunna erbjuda lyssnarna/kommunmedborgarna denna service i framtiden. *SNR* ser inget

hinder för att sändningsrätt kan beviljas också kommuner. Om så sker är det dock angeläget att denna sändningsrätt begränsas i tid och ges klara regler. En kommunal anslagstavla med information till kommuninnevånarna borde rymmas inom närradioverksamhetens ram. "I likhet med vad som sker i många kommunala tidsskrifter förutsätter vi att kommunerna i sådana sändningar tar ansvar för att sådana närradiosändningar överensstämmer med de riktlinjer för kommunal information som normalt gäller". SNR anser att det för lyssnarna kan vara mera förvillande om kommunal information ges på en särskild organisations programtid. För lyssnarna måste det vara betydligt klarare om man också i programtablån ser att programmet heter t. ex. "Kommunal anslagstavla". I de fall då kommunal information sänds av en förening anser SNR, liksom närradiokommittén, att ekonomisk ersättning för den tillhandahållna programtiden inte får betraktas som reklam eller sponsring.

De fyra kommuner som beretts tillfälle att yttra sig är kritiska till förslaget.

Stockholms kommun framhåller att decentraliseringen av den kommunala verksamheten också påverkar den kommunala informationen. Den måste få en mer lokal inriktning. De lokala organen kommer att behöva nya informationskanaler för att nå medborgarna. Här har närradion betydelse. Det är värdefullt att kommunen får delta i närradioverksamheten på samma villkor som de lokala föreningarna. Den för de sändande organisationerna gemensamma närradioföreningen bör få ansvaret att fördela sändningstiden så att en kommun som önskar delta i närradioverksamheten kan göra det utan att föreningslivet för den skall missgynnas. I Stockholms kommun finns flera närradiosändare. I de fall där informationen rör alla kommuninvånare, är det viktigt att kunna sända samma program över flera sändare. Kommunal medverkan i närradion för Stockholms del är först och främst en uppgift för de nya distriktsnämnderna och för kommunalråden. De senare har som direktiv för den fortsatta försöksperioden att de skall syssla med lokal information i samarbete med distriktsnämnderna.

Norrtälje kommun anser att risken för att kommunens medverkan i närradion uppfattas som partisk är mindre om den sker på närradioföreningens sändningstid än på en enskild förenings. Det vore emellertid bättre om kommunen medgavs egen sändningsrätt. Kommunens oberoende ställning kan då icke ifrågasättas. Genom att maximera kommunens rätt till sändningstid kan man undvika att kommunens inslag i närradioprogrammen dominerar. Det är viktigt att kommunen kan disponera en sådan sändningstid att tillräckligt många lyssnare kan nås för att det ska vara någon mening med sändningen. Om kommunen får egen sändningsrätt, dvs. blir jämställd med föreningarna, får den också enligt utredningens förslag garantier för att den – i likhet med föreningarna – får viss programtid som inte är uppenbart oförmånlig.

Linköpings kommun anser att det system som föreslås är krångligt. Man framhåller vidare att utvärderingen visar på ett överlag mycket kraftigt intresse från kommunernas sida. Kommunerna har på olika sätt stött närradioverksamheten, antingen genom egna sändningar eller också med hjälp för att sändningsverksamheten skulle kunna komma till stånd. Kommunernas programinslag med samhällsinformation och konsumentvägledning har varit uppskattade. Även om det primära syftet med närradio är att ge föreningar ökade möjligheter att nå ut med information, bör detta inte hindra att en kommun likaledes äger rätt att förmedla information av allmänt intresse för kommuninvånarna. Så länge uppenbar strid inte råder om sändningstiderna, bör kommunerna därför äga samma rätt till sändningstillstånd.

Nybro kommun framhåller att det hade varit värdefullt om kommittén belyst ytterligare aspekter på kommunal medverkan i närradion som t. ex. skolans möjligheter att använda radio som ett led i svenskundervisningen.

Förslaget avstyrks av *kammarrätten i Stockholm*, *SR*, *SSU* och *Radio Klara*.

Kammarrätten hyser betänkligheter mot förslaget av principiella skäl och avstyrker det. Kommunal medverkan skulle strida mot grundtanken att närradion skall vara ett fritt språkrör för föreningslivet och ingenting annat. De krav på opartiskhet och saklighet som gäller för riksradiation gäller inte för närradion. Lyssnarna vet att för de åsikter som framförs i närradion ansvarar endast den sammanslutning som sänder programmet. För det juridiska ansvaret finns en särskild programutgivare. En kommun är däremot enligt 1 kap. 9 § regeringsformen skyldig att i sin verksamhet iakttä saklighet och opartiskhet, och allmänheten har rätt att vänta sig att en kommuns information sker sakligt och opartiskt. Även om det i allmänhet inte finns någon anledning att tro att dessa principer skulle frångås är detta dock ej uteslutet. Någon möjlighet till effektiv kontroll av att ett sådant informationsprogram blir sakligt och opartiskt torde inte finnas. Närradioföreningens programutgivare är endast ansvarig för att yttrandefrihetsbrott inte begås.

SR anser att kommunernas medverkan föreslås ske i former som avviker från den idé och det syfte som hittills gällt för närradioverksamheten. Därför är det angeläget att kommunala sändningar inom närradioföreningarnas ansvar genomförs på sådant sätt att de av publiken lätt kan identifieras som myndighetsinformation.

SSU framhåller att det är viktigt och bra att våra kommuner på olika sätt anstränger sig för att öka och vidga sitt informationsutbud till kommuninvånarna. *SSU* ser det också som angeläget att kommunerna intresserar sig för folkrörelsernas roll i samhällsbyggandet. *SSU* avvisar dock kommunernas medverkan i närradion och menar att närradion måste ses som ett uttrycksmedel för det lokala föreningslivet, och därmed fylla en funktion

som folkrörelsernas och föreningarnas angelägenhet. Detta syfte får inte förfuskas genom närradiokommitténs förslag, som också håller dörren öppen för såväl statlig som landstingskommunal medverkan. SSU vill därmed inte avvisa tanken om myndigheters möjligheter att använda etermediet. Det finns inga skäl som talar mot att nya, speciella frekvenser för sändare med lokal räckvidd skulle kunna tas i anspråk för myndigheternas informationsbehov.

Radio Klara uttrycker sin skepsis mot att släppa in kommunerna i närradion. Av principiella skäl är det olyckligt om närradion kan komma att betraktas som en myndighetsmegafon och få sin identitet som det fria föreningslivets röst utsuddad. *Radio Klara* anser att lagförslaget i denna fråga är olyckligt genom att kommunernas ekonomiska bidrag till närradioföreningarna kan komma att betraktas som en form av betald reklam, som underminerar motståndet mot reklam i närradion. Man kan heller inte bortse från risken att ett samarbete mellan närradion och kommunen kan leda till att sändande organisationer medvetet eller omedvetet uttrycker sig mindre kritiskt om kommunens göranden och låtanden. Den kommunala information som närradions sändande föreningar bedömer som viktig kan dessa själva svara för under egen sändningstid. Det gäller inte minst de partier som sitter i kommunfullmäktige. *Radio Klara* framhåller att man ofta informerar om kommunens kulturevenemang, konsumentvägledning, stadsplaneutställningar m. m.

4 Frågor om tidsfördelning

4.1 Beslutanderätt

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår att närradiomyndigheten får uppdra åt närradioförening att besluta om sändningstid. Närradioföreningarna har under försökstidens senare del ofta berett förslagen till tidsfördelning inför kommitténs beslut. Erfarenheten av denna decentralisering har mestadels varit god. Om det visar sig att närradioföreningens handläggning är otillfredsställande skall myndigheten kunna återta uppdraget.

Remissinstansernas inställning

FHR, SKC, Vuxenskolan, RFSL, SAMI, Sveriges närradioförbund, Järva Närradioförening och Danderyd-Täby närradio tillstyrker förslaget.

Kammarrätten i Stockholm avstyrker förslaget av principiella och praktiska skäl. Det är visserligen möjligt att med stöd av lag anförtro uppgifter som innebär myndighetsutövning åt en förening men kammarrätten anser att denna möjlighet bör utnyttjas endast om synnerligen starka skäl föreligger och det är inte fallet här. Dessutom kan praktiska problem uppstå eftersom varken förvaltningslagen, tryckfrihetsförordningen eller sekre-

tesslagen skulle bli tillämplig på närradioföreningens handläggning. För att avhjälpa dessa brister krävs särskilda lagregler. Kammarrätten föreslår i stället att 7 § formuleras så att närradiomyndigheten beslutar om tillstånd och under vilken tid sändningarna får ske.

4.2 Regler för tidsfördelning

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår att nuvarande regler ersätts med en ny bestämmelse som anger att sändningstidens omfattning eller placering på schemat inte får vara uppenbart oförmånlig. Vidare skall varje tillståndshavare garanteras en minimisändningstid om 15 min/vecka och sändningstid på nätter får upplåtas endast för tillfälliga sändningar. Nuvarande regler om förtur för olikartade sammanslutningar eller sammanslutningar med särskilt intresse av att sända vid en viss tidpunkt samt om turordning genom lottning föreslås utgå. I stället skall närradiomyndigheten kunna utfärda allmänna råd, vars efterföljd skall vara frivillig.

Remissinstansernas inställning

Kammarrätten i Stockholm, SNR, IOGT-NTO, SAMI och SSU tillstyrker förslaget eller har ingen erinran.

RFSL kan inte godta kommitténs förslag om fördelning av sändningstid i de fall flera sammanslutningar konkurrerar om samma tid. *Svea hovrätt* framhåller att den föreslagna lagtexten tar sikte på hur fördelningen inte får ske och ger därför ingen vägledning för tillämpningen. Hovrätten ifrågasätter om grunderna för fördelning av sändningstid alls bör anges i lagtexten. De kan i stället komma till uttryck i närradiomyndighetens praxis. Om grunderna skall anges i lagtexten bör den ges en positiv utformning. Det anser även *RFSL* som anser att huvudregeln skall vara att förtur skall ges till den sammanslutning som bedöms ha störst intresse av att sända vid en viss tidpunkt.

Några remissinstanser har invändningar mot förslaget att programtid på natten bara skall upplåtas för tillfälliga sändningar.

Svea hovrätt anser inte att lagtexten har fått en riktig utformning utan förutsätter endast fakultativ användning av tillfällig programverksamhet under angiven tid.

Sveriges närradioförbund anser att programtid mellan kl. 00.00–06.00 natt mot vardag skall behandlas som annan programtid. Förbundet framhåller att nattsändningar på de flesta orter sällan förekommer. På större orter är det dock vanligt. Det finns därför inte något skäl för en generell regel. Det skapar bara onödig administration.

Radio Klara anser att förtur till attraktiv sändningstid skall ges till sammanslutningar vars medverkan ökar antalet olikartade sammanslutningar.

RIO vänder sig mot förslaget och anser att förslaget begränsar nuvarande frihet. Centralstyrning och godkännande av sändningstid är inte önskvärd. Föreningarnas fria val att sända på för dem passande tid är en av hörnpelarna i närradioverksamheten. RIO vänder sig också mot förslaget beträffande nattsändningar. De sändande organisationerna skall själva bedöma behovet av nattsändningar för att nå deras särskilda målgrupper.

4.3 Rapporteringsskyldighet

Kommitténs förslag

Rättssäkerheten kräver att närradiomyndigheten kontinuerligt får tillgång till alla beslut om sändningstider. Kommittén föreslår därför en skyldighet för tillståndshavarna att rapportera tidsbesluten till myndigheten. Inrapportering skall ske omedelbart efter beslutet i närradioföreningen. Vid bristande rapportering skall myndigheten kunna återta uppdraget att fördela sändningstid och återta sammanslutnings sändningstillstånd.

Remissinstansernas inställning

Samtliga remissinstanser som yttrat sig i denna fråga anser det vara naturligare och mer rationellt att närradioförening som beslutar om sändningstid också fullgör rapporteringen till närradiomyndigheten.

Sålunda avstyrks förslaget av *JK, Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm, RFSL, Sveriges närradioförbund, SSU, Järva närradioförening och Danderyd-Täby närradio.*

5 Programregler

Innehållet i närradioprogrammen regleras genom

- lagen om ansvarighet för närradio
- närradiolagen
- etiska regler som de närradiosändande föreningarna inom Sveriges Närradioförbund kommit överens om.

Regelverket påminner både om det som gäller för tryckta skrifter och det som gäller för SR-koncernens företag. För SR:s programföretag gäller och förutom radiolagen, särskilda avtal mellan staten och företagen. Specialreglerna för programföretagen är dessutom många fler än de som gäller för närradion. För närradion gäller f. n. endast reklamförbud och det s. k. riksförbudet, dvs. förbud att sända program som inte producerats enbart för den egna verksamheten. Kommittén föreslår att dessa skall bestå och kompletteras med en bestämmelse mot diskriminering samt förbud att upplåta programtid åt en annan sammanslutning.

5.1 Yttrandefrihetsbrott

Kommitténs förslag

För att motverka programinslag som är uttryck för rasdiskriminering föreslår kommittén att en ny bestämmelse (9 a §) förs in i närradiolagen. Bestämmelsen innebär att ett program inte får kränka principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Överträdelse av denna bestämmelse innebär att närradiomyndigheten omedelbart kan återkalla sändningstillståndet på samma sätt som när reklam- och riksförbuden överträds.

År 1982 infördes i närradiolagen en bestämmelse (13 §) att sändningstillstånd fick återkallas av närradiomyndigheten om en sammanslutnings programutgivare i en lagakraftvunnen dom dömts för yttrandefrihetsbrott. Avsikten var bl. a. att kunna påtala uttryck för rasdiskriminering eller hets mot folkgrupp. Bestämmelsen har inte fått avsedd verkan. Yttrandefrihetsbrott har förekommit. Tre programutgivare för en förening har dömts för hets mot folkgrupp men sändningar med likartat innehåll har kunnat fortsätta eftersom domarna överklagats. Mål av detta slag dras ofta genom alla instanser och normalt dröjer det minst ett år innan det kan bli aktuellt att tillämpa bestämmelsen i 13 §. Kommittén finner det stötande att en sammanslutning i väntan på en lagakraftvunnen dom i mål om yttrandefrihetsbrott skall kunna fortsätta att sända inslag som strider mot de grundläggande värderingarna i vårt samhälle.

Det är mot denna bakgrund kommittén föreslår en ny bestämmelse om programinnehållet. Kommittén framhåller att förslaget ligger i linje med FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, som Sverige tillträtt. Enligt artikel 4 i denna konvention åtar sig konventionsstaterna att förbjuda bl. a. "allt spridande av på rasöverlägsenhet eller rashat grundade idéer" och "uppmaning till rasdiskriminering".

Kommittén anser att den bestämmelse som nu gäller för yttrandefrihetsbrott bör kvarstå trots den nya regeln. Detta för att den är tillämplig vid andra yttrandefrihetsbrott än diskriminering exempelvis ärekränkning eller uppvigling.

Remissinstansernas inställning

Ett tjugotal remissinstanser har yttrat sig om förslaget och flertalet tillstyrker det, dvs. *radionämnden, diskrimineringsutredningen, FHR, RIO, Frikyrkliga studieförbundet, Sveriges frikyrkoråd, SNR, LO, TCO, ABF, Vuxenskolan, IOGT-NTO, PRO, RFSL, KLYS, Sveriges närradioförbund, SSU, Svenska journalistförbundet och Danderyd Täby närradio.*

Radionämnden anser kommitténs förslag till en ny 9 a § i närradiolagen som bl. a. riktar sig mot rasistiska inslag i hög grad motiverat. Nämnden föreslog en sådan bestämmelse i sitt remissyttrande över kommitténs tidigare betänkande (SOU 1981: 13). Den nu föreslagna paragrafen har

enligt nämndens mening fått en tillfredsställande utformning och nämnden har ingen erinran mot kommitténs överväganden i denna del.

Diskrimineringsutredningen refererar till Förenta Nationernas konvention, ratificerad av Sverige år 1971, om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Utredningen anser att den närradioverksamhet som Öppet Forum bedrivit under de senaste åren innehållit flagranta brott mot såväl konventionens anda och bokstav som mot svensk lag, utan att föreningens sändningstillstånd kunnat dras in. Diskrimineringsutredningen anser detta djupt otillfredsställande och välkomnar därför förslaget. Utredningen framhåller att det visserligen från en principiell yttrandefrihetssynpunkt kan hävdas att beslut om indragen sändningsrätt endast bör få fattas efter lagakraftvunnet domstolsbeslut. Eftersom det finns möjlighet att överklaga närradiomyndighetens beslut hos kammarrätten och beslutet bara gäller för högst ett år och eftersom beslut om återkallelse inte skall grundas på annat än ett ensidigt diskriminerande utbud "av närmast propagandistisk karaktär", behöver man inte ha några farhågor för otillbörliga ingrepp i yttrandefriheten.

FHR hälsar förslaget med tillfredsställelse och framhåller att samhället måste finna effektiva regler för att snabbt kunna dra in sändningstillståndet för föreningar vars målsättning är att i program ge uttryck för rasdiskriminering och hets mot folkgrupp.

LO framhåller att ett högt deltagande av ideella föreningar i närradioverksamheten stärker demokratin. Flera grupper och vanliga människor får bättre möjligheter att utnyttja yttrandefriheten. Mot den bakgrunden anser *LO* det ytterst beklagligt att rent rasistiska program har kunnat sändas. Avsaknaden av lagliga möjligheter att omedelbart, inom överskådlig tid eller ens över huvud taget stoppa sådan sändning står i strid med det allmänna rättsmedvetandet.

Vuxenskolan önskar att kommittén hade föreslagit klarare, mer entydiga och snabbare verkande sanktioner mot diskriminerings- och yttrandefrihetsbrott än de nu föreslagna. Ett upprepande av rättsliga procedurer av det slag som följde kring ett antal av Öppet Forums program måste förhindras.

KLYS framhåller att regeln strider mot grundläggande villkor för yttrandefriheten och att det ligger nära till hands att vägra ge myndigheterna ett instrument för reglering på det sätt som nu föreslagits. Erfarenheterna har dock varit sådana att man inte fullt ut kan betro närradiosändarna med samma frihet under ansvar som rundradion. Eftersom närradioverksamheten under alla förhållanden är beroende av sändningstillstånd anser *KLYS* det acceptabelt att bland villkoren för tillstånd ställa kravet att sändningarna hålls fria från rasism och annan diskriminering av enskilda människor och befolkningsgrupper.

Sveriges närradioförbund ger förslaget sitt fulla stöd och refererar till Malmö närradioföreningens remissvar "Vi konstaterar att inträffade – och

påtalade – händelser visserligen är få, men att dessa i gengäld måste uppfattas som högst stötande. Att införa nämnda nya bestämmelse i närradiolagen uppfattar vi som ett bestämt uttryck för närradions avsikt att förhålla sig 'ren' i berörda avseenden."

SSU konstaterar med stor tillfredsställelse att närradiokommittén gjort allvarligt menade ansträngningar att komma till rätta med de missförhållanden som förekommit på yttrandefrihetens område inom närradion. Generellt sett kan man inte göra gällande att yttrandefrihetsbrott eller överträdelse av programregler förekommit i nämnvärd utsträckning. Inte desto mindre är de övertramp som gjorts illa nog, och har enligt SSU:s uppfattning inte alltid nog beivrats. En orsak till detta har helt enkelt varit att lagrum saknats. Visserligen har flera skärpningar av tillämpliga lagrum gjorts, men ytterligare regleringar är tyvärr av nöden. Detta gäller i synnerhet i strävan att stävja brott som hets mot folkgrupp, som det finns flera flagranta exempel på. Förslaget måste dock förtydligas eller försees med motiveringar.

Flera remissinstanser anser det inte vara en godtagbar lösning att i lagen införa ett diskrimineringsförbud som skall tillämpas av en myndighet. Prövning av brott mot yttrandefrihet skall göras av domstol. *JK, SIV, Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm* och *TU* avstyrker därför förslaget. Enligt *JK, SIV* och *Svea hovrätt* skulle ett alternativ vara att införa en möjlighet att interimistiskt dra in sändningstillståndet när fällande dom föreligger i första instans och i avvaktan på att domen vinner laga kraft.

JK framhåller följande: Förslaget innebär i själva verket en gränsdragning kring yttrandefriheten utöver den som följer av brottskatalogen i 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen. Med den av kommittén föreslagna ordningen ligger det nära till hands att frågan om återkallelse av sändningstillstånd och därmed också frågan om vad som får yttras eller ej blir en fråga om smakbedömning som lätt kan påverkas av olika tillfälliga opinionsströmningar. För att få en fasthet i bedömningen av denna viktiga fråga, som ytterst rör den grundlagsfästa yttrandefriheten, är det nödvändigt att upprätthålla principerna om att yttrandefrihetsbrott skall utgöra grunden för återkallelse av sändningsrätt och att prövningen skall göras av domstol. Enligt *JK* bör således något sådant diskrimineringsförbud som föreslagits inte komma i fråga. Det huvudsakliga motivet för förslaget i denna del är att den nu gällande bestämmelsen i 13 § första stycket 4 närradiolagen ansetts vara otillräcklig. Till stöd härför har åberopats vissa åtal och fällande domar mot närradioföreningen Öppet Forum. *JK*:s erfarenhet är att denna förening hittills är ensam i att framhärda i brottslig verksamhet och att i övrigt något behov av en förstärkning av den föreslagna bestämmelsen inte kan anses ha framkommit. Beträffande nämnda förening kan en lagakraftvunnen dom väntas föreligga inom en snar framtid varefter möjligheten att dra in tillståndet att sända närradio föreligger. *JK* utesluter inte att nya förhållanden kan göra det av behovet påkallat att förstärka

bestämmelsen i 13 § första stycket 4 närradiolagen men menar att en annan och mera generell lösning än den av kommittén föreslagna bör väljas. Ett intermistiskt återkallande av sändningstillståndet skulle innebära att en domstolsprövning med jury ligger till grund för återkallelsen. Med ett sådant förfarande skulle tidsutdräkten kunna minskas väsentligt. Den föreslagna lösningen knyter även an till yttrandefrihetsprocessen i övrigt.

SIV delar kommitténs bedömning att det är viktigt att med kraft ingripa mot föreningar som i närradion bedriver hets mot folkgrupp och anser det otillfredsställande att en sammanslutning som Öppet Forum under lång tid kunnat fortsätta sina sändningar. Frågan om yttrandefrihetens gränser är emellertid en svår avvägning i ett öppet och demokratiskt samhälle och av en helt annan principiell innebörd än att bedöma om brott mot reklamförbud föreligger. Enligt SIV:s mening bör all nödvändig inskränkning i yttrandefriheten beslutas av domstol. För att förhindra att missbruk pågår lång tid under den rättsliga prövningen bör närradiomyndigheten få möjlighet att tillfälligt dra in sändningstillståndet i avvaktan på lagakraftvunnen dom. För att så skall kunna ske bör krävas att åklagare beslutat att väcka talan i ärendet. Diskrimineringsutredningen har i betänkandet (SOU 1984: 55) I rätt riktning föreslagit att förbud införs mot organisationer vars verksamhet främjar eller uppmanar till förföljelse på etnisk grund. SIV förespråkar inte ett sådant förbud men om det införs skulle det sannolikt kunna tillämpas på en sammanslutning som Öppet Forum. Därmed skulle också förutsättningar för sammanslutningens sändningstillstånd bortfalla.

Svea hovrätt framhåller följande: Den svenska lagstiftningen om yttrandefrihet i massmedier bygger på principerna att yttrandefrihetsbrott föreligger endast om brottet särskilt upptagits i yttrandefrihetslagstiftningen samt att det påtalas och bestraffas endast i den ordning nyssnämnda lagstiftning föreskriver. När det gäller närradion är detta angivet i lagen om ansvarighet för närradio. Lagen hänvisar till radioansvarighetslagen 2 § enligt vilken missbruk av yttrandefriheten i radioprogram medför ansvar och skadeståndsskyldighet endast när gärningen innefattar yttrandefrihetsbrott. Detsamma gäller även i fråga om förverkande av egendom och annan särskild rättsverkan av brott. Kommitténs förslag till en särskild lagregel (9 a §) för att motverka framför allt rasdiskriminerande programinslag i närradion bör ses mot denna bakgrund. Både regelns formulering och uttalandena i motiven ger vid handen att man avser att införa en bestämmelse, som begränsar yttrandefriheten och som skall kunna medföra påföljd i form av återkallelse av sändningstillstånd ifall den överträds. En sådan bestämmelse torde strida mot nyssnämnda föreskrifter i lagen om ansvarighet för närradio liksom mot principerna för lagregleringen av yttrandefriheten över huvud taget. Hovrätten finner därför att förslaget i denna del inte kan godtas. Anledningen till kommitténs förslag är de olägenheter som uppkommer genom den långa tid som förflyter innan en lagakraftgärande dom i mål om ansvarighet för yttrandefrihetsbrott kan

komma till stånd. Kommittén har på grund härav varit oförmögen att ingripa mot sammanslutning som sänder program med inslag av rasdiskriminerande natur. Hovrätten har förståelse för de olägenheter som orsakas av de långa handläggningstiderna i domstolarna. För att möjliggöra ett snabbare ingripande i sådana fall kan man enligt hovrättens mening diskutera att införa en möjlighet för närradiomyndigheten att temporärt dra in sändningstillstånd när en icke lagakraftätagande dom angående yttrandefrihetsbrott från tingsrätt föreligger. Sändningstillstånd skulle då kunna dras in snabbare utan att man därmed frångår principen att missbruk av yttrandefriheten skall prövas endast av vederbörlig domstol.

Kammarrätten i Stockholm anför följande. Den i förslaget till 9 a § angivna principen återfinns i 1 kap. 2 § första stycket regeringsformen och i 6 § andra stycket radiolagen. Även om denna princip kan anses vara av betydelse som allmänt rättesnöre för offentlig maktutövning liksom för ett monopolföretags radiosändningar, måste den anses otjänlig som regel för att dra upp gränserna för den yttrandefrihet som är tillåten för en förening för att denna skall få behålla sin rätt att sända närradio. Den föreslagna bestämmelsen är alltför vag och svår att tillämpa. (Jfr. t. ex. stadgandet i 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp.) Om nu ifrågavarande förslag genomfördes, skulle det bli möjligt att tillämpa bestämmelserna godtyckligt. Det kan inte accepteras från rättssäkerhetssynpunkt. Kammarrätten avstyrker redan på denna grund vad kommittén föreslagit. Vad beträffar behovet av särskilda bestämmelser för att kunna effektivt motverka rasdiskriminerande program i närradio vill kammarrätten anföra följande synpunkter. Kommittén synes alltför ensidigt ha blivit fixerad vid de problem som uppkommit genom att en enstaka förening har sänt rasistiska programinslag. Enligt kammarrättens mening bör detta inte leda till att i lagen förs in specialregler för just ett sådant fall. Andra slags missbruk av yttrandefriheten i närradio kan tänkas i framtiden, t. ex. upprepat grovt förtal eller uppvigling. Dessa brott kan visa sig vålla lika stor eller större skada än de nu aktuella rasistiska programmen. Man får enligt kammarrättens mening försöka komma till rätta med alla slags yttrandefrihetsbrott genom åtal och straff enligt brottsbalken. Det finns anledning att tro att denna sanktionsform skall ha avsedd verkan åtminstone på sikt.

5.2 Reklamförbud

Kommitténs förslag

Kommittén anser att det reklamförbud som gällt för närradion sedan dess start skall bestå. Förbudet innebär att kommersiell reklam inte får sändas i närradio. Vidare får ett program eller programinslag inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet sänds. Kommittén framhåller att närradioverksamheten fungerat väl utan reklamfinansiering och

att det inte varit svårt för föreningarna att efterleva bestämmelsen mot sponsring. Viss oklarhet har emellertid rått bland de sändande om olika kommunala bidrag som avsett sändning av särskilda program skulle falla under sponsringsbestämmelsen. Dessa har dock vanligen helt andra syften än kommersiella och faller därför inte under bestämmelsen.

Remissinstansernas inställning

Frågan om förbud mot reklam och sponsring behandlas av ett femtontal remissinstanser. De flesta ansluter sig till ett fortsatt reklamförbud nämligen *FHR, Hyresgästernas riksförbund, KF, LO, TCO, SAF, ABF, Vuxenskolan, IOGT-NTO, PRO, KLYS* och *Stockholms kommun*.

RIO anser att förslaget om reklam i närradion måste nyanseras. Det är en förenkling att förbjuda närradion att sända kommersiell reklam eftersom böcker, skivor, kassetter m. m. som produceras och saluförs av sändande organisationer ofta är något helt annat än kommersiella produkter. Föreningarna bör ha rätt att "göra reklam" för sådana produkter. Det kan vara ett sätt att föra ut ett ideellt budskap.

Företagareförbundet anser att om folkparker, HSB-föreningar och folkets husföreningar som också bedriver kommersiell verksamhet får sändningstillstånd så kan reklamförbudet lätt komma att överskridas. I så fall bör hela reklamförbudet i närradion omprövas. Förbundet skulle positivt notera att reklam i närradion blev tillåtet men det måste då gälla alla.

SFS är negativ till reklamförbudet. Reklam skulle vara ett bra sätt för ekonomiskt svaga föreningar att förstärka sin ekonomi. *SFS* finner det märkligt att reklamförbudet inte gäller kommunerna.

Järva närradioförening anser att motiven för reklamförbud är svaga. Föreningen framhåller också att föreningarna nu till stor del finansierar tryckning av olika föreningsblad med annonsintäkter. I rättvisans namn bör därför denna möjlighet till finansiering också gälla för de föreningar som sänder i närradio.

5.3 Riks- och upplåtelseförbud

Kommitténs förslag

Riksförbudet bör bestå, dvs. det skall fortfarande vara förbjudet att använda centralproducerade program om de är avsedda för flera sammanslutningar och att sända samma program över flera sändare om dessa finns i olika kommuner. För att hindra "bulvansändningar" föreslår kommittén en bestämmelse (11 §) som innebär att en sammanslutning inte får upplåta sin programtid åt någon annan sammanslutning.

Ett undantag från riksförbudet har gällt för invandrarorganisationer. Kommittén anser att det fortfarande skall gälla. Undantaget motiveras av invandrarnas utspridda bosättning och särskilda behov att hålla kontakt med den egna gruppens språk och kultur.

Kommittén föreslår vidare att närradioföreningarnas sändningsrätt begränsas till program som innehåller uppgifter om program och programtider, provsändningar om högst en månad, enstaka program av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten och program som ställs till förfogande av kommun.

Remissinstansernas inställning

Förslaget om förbud mot rikssändningar tillstyrks av *JK, kammarrätten i Stockholm, radionämnden, SNR, TCO, Vuxenskolan, IOGT-NTO, RFSL, TU* och *Sveriges Journalistförbund*.

SIV och *radionämnden* tillstyrker förslaget att invandrarorganisationerna även i fortsättningen skall undantas från riksförbundet. Radionämnden ifrågasätter om inte detta också bör skrivas in i 11 §.

SNR framhåller att de ansluter sig till syftet med riksförbudet, nämligen att förebygga och förhindra systematiskt missbruk av närradiosändarna. Detta får dock inte hindra tillståndshavarna att, vid samma tidpunkt över flera sändare, sända för medlemmarna attraktiva program.

LO anser att avsteg från riksförbudet bör kunna medges om medlemsstrukturen motiverar detta.

Hudiksvalls kommun uppfattar förslaget om närradioföreningarnas sändningsrätt så att de små föreningarna utesluts från närradion. Man framhåller att det bland mindre kulturföreningar i kommunen finns ett stort intresse att sända närradio men att det för dessa inte är möjligt att ansvara för eget sändningstillstånd och regelbundna sändningar. I och med att närradioföreningarnas "öppna tid" försvinner begränsas också de små föreningarnas möjligheter att utnyttja närradion, vilket kommunen anser ytterst beklagligt.

RFSL och *Radio Klara* anser att förslaget om att paraplyorganisationerna inte längre skall få tillstånd att sända närradio är olyckligt och avstyrker därför den föreslagna lydelsen i 11 a §. Paraplyorganisationerna har stor betydelse för små organisationers möjlighet att delta i närradioverksamheten. Det är en smidig och byråkratisk organisation som underlättar ett differentierat radioutbud. *Svalans dx-club* anser att lagförslaget om upplåtelseförbud är synnerligen olyckligt. Det hindrar samverkan och kommer att utestänga många föreningar särskilt de små från närradion.

Några remissinstanser framhåller att begränsningen av provsändningar till högst en månad är för kort tid. *RIO, Frikyrkliga studieförbundet* och *Danderyd-Täby närradio* anser att skälen för begränsning till endast en månads provotid är få och svaga. *Sveriges närradioförbund* menar att en ny sändande förening inte på så kort tid kan bilda sig en uppfattning om hur närradioarbetet bedrivs. Än mindre hinner föreningen under samma tid fatta beslut om sändning, söka tillstånd hos myndigheten och få det bekräftat. Förbundet föreslår en tidsgräns på sex månader.

Vuxenskolan anser att vissa skäl talar för att tiden för provsändningar skulle vara längre. Man anser dock att problemen med upphovsersättningsar skulle bli svåra med längre provperioder.

5.4 Etiska regler

TCO och *Svenska Journalistförbundet* anser att närradions etiska regler har en svag ställning jämfört med de i övrigt i branschen vedertagna spelreglerna för press, radio och TV. I stort sett saknas sanktionsmöjligheter. Tillståndshavaren är i många fall inte ens medlem i närradioföreningen. *TCO* menar att samma spelregler bör gälla för närradion som för branschen i övrigt. I programreglerna bör slås fast att den sändande föreningen skall tala om vad som sänds och vad föreningen står för såväl före som efter programmet. Lyssnaren måste ha rätt att veta vems budskap som förs ut och vart man kan vända sig med anmärkningar mot programinnehållet.

SKC anser att de etiska reglerna är viktiga. Kontrollen av efterlevnaden är dock vag och ett fastare grepp skulle behövas över det etiska fältet. Eftersom medlemskap i närradioförening är frivilligt kan inte ens något avtal om referensband till Etiska nämnden tecknas. Från Etiska nämndens synpunkt bör medlemskap i lokal närradioförening vara obligatoriskt.

5.5 Varning och erinran

Närradiokommittén diskuterar men avvisar en komplettering av närradiolagens sanktionssystem med föreskrifter om varning och erinran. Endast en remissinstans *kammarrätten i Stockholm* behandlar denna fråga och förordar en uttrycklig regel om varning. Kammarrätten anser att påföljdssystemet inte skall vara informellt reglerat av intern praxis hos närradiomyndigheten. Med hänsyn till rättssäkerheten bör det i varje fall framgå av närradiolagen vilka komponenter sanktionssystemet består av. Kammarrätten anser att närradiolagens sanktionssystem bör kompletteras med föreskrifter om varning.

6 Sändarna – utrymme, räckvidd och ägare

6.1 Sändarutrymme

Kommitténs förslag

Ytterligare frekvenser för närradio beräknas bli tillgängliga efter internationella beslut hösten 1984. Det finns utrymme för fler närradiosändare än vad som tidigare angivits. Det är också möjligt att ändra sändarnas styrka, som hittills generellt varit 10 W, efter föreningslivets önskemål och behov från ort till ort.

Remissinstansernas inställning

SR understryker att ett utbyggt FM-band måste planeras och användas med utgångspunkt från public service-radions behov och planer. SR avvisar tanken på att lokalradion och närradion skall samutnyttja vissa sändare (frekvenser) därför att det även från teknisk synpunkt är nödvändigt att säkerställa klara gränser mellan lokal- och närradio. Sambruk av sändare gör det ytterligt svårt för radiolyssnarna att särskilja sändningarnas ursprung. Detta kan äventyra allmänhetens tilltro till public service-radions sätt att fullgöra sitt grundläggande uppdrag beträffande bl. a. opartiskhet och saklighet. Sambruk av teknisk utrustning, studior etc. sker bäst genom överenskommelser på lokal nivå.

Sveriges närradioförbund anser att televerkets frekvensplanering måste ge utrymme både för Sveriges Radios och närradions behov. F.n. är sändningarna på några närradioorter så omfattande att det uppstått brist på ledig sändningstid.

6.2 Räckvidd*Kommitténs förslag*

Kommittén föreslår att sändarna anpassas till varje ords förutsättningar och föreningslivets behov så långt det är tekniskt och ekonomiskt möjligt. Generell kommundäckning avvisas dock dels för att det är svårt att nå fram till de sämst belägna hushållen, dels för att närradion skall behålla sin karaktär med tonvikt på närhet.

Remissinstansernas inställning

Televerket meddelar att provverksamhet nyligen påbörjats med närradiosändare med högre effekt än den hittills generellt tillämpade och därmed större täckning.

Förslaget angående differentierad räckvidd tillstyrks av *Landstingsförbundet*, *SNR*, *RF*, *LO*, *SFS*, *Vuxenskolan* och *IOGT-NTO*.

Flera remissinstanser är kritiska mot att kommittén avvisar kommundäckning som norm för sändarstyrka.

Kommunförbundet framhåller att det är önskvärt och värdefullt att närradion kan nå alla kommuninneväanare. Det bör vara ett önskemål som sammanfaller med föreningslivets ambitioner och intressen.

RIO, *Frikyrkliga studieförbundet*, *Sveriges frikyrkoråd* och *Sveriges närradioförbund* anser att glesbygdskommuner med en centralort behöver en närradio som når hela kommunen. Det gäller även andra kommuner eftersom föreningslivet oftast är organiserat kommunvis. *RIO* framhåller också att många folkhögskolor ligger så till att de inte kan nås av tätorts-sändare med låg effekt. Närradioförbundet anser liksom kommittén att närradion skall behålla sin lokala karaktär men framhåller att närradion kommer att bli mindre attraktiv om sändningarna inte täcker hela kommunen.

Några remissinstanser ifrågasätter förslaget om differentierad sändarstyrka.

TCO och *Svenska journalistförbundet* framhåller att idén med närradio är att lokala föreningar ska kunna sända över mycket begränsade geografiska områden till en begränsad målgrupp av lyssnare. Idén kan ifrågasättas med starkare sändare än 10 W. Remissinstanserna framhåller vidare att ökad sändarstyrka och sändarutrymme på vissa håll kan innebära svårigheter att ostört ta emot riks- och lokalradiosändningar. *Journalistförbundet* anser därför att gränsen för högsta tillåtna sändareffekt fortfarande skall vara 10 W. *TCO* menar att allemansradion kan vara ett alternativ. *Danderyd-Täby närradio* anser slutligen att det primära måste vara fullgod hörbarhet i det tänkta täckningsområdet.

6.3 Televerkets monopol

Kommitténs förslag

Kommittén föreslår att televerkets monopol skall bestå. Detta för att prisnivån skall bli enhetlig. Televerket skall dock enligt förslaget kunna avtala med tillståndshavarna om att de själva svarar för viss service på sändaren.

Remissinstansernas inställning

Några remissinstanser tillstyrker förslaget, nämligen *televerket*, *Kommunförbundet*, *SKC* och *SNR*, *IOGT-NTO* tillstyrker också men förutsätter att beslutet om televerkets monopol kan upphävas. Instanserna befarar att televerket undan för undan höjer avgifterna så att det blir mycket dyrare än om föreningarna själva fått bygga och använda av någon myndighet godkända sändare.

RFSL och *SSU* framhåller att televerket måste åta sig att ge service och utföra reparationer även utanför arbetstid om ett monopol skall vara befoget även i framtiden.

Enligt *Folkbildningsförbundet* och *TBV* och bör televerket pröva och godkänna men inte nödvändigtvis ha monopol på de aktuella sändarna.

Flera remissinstanser är negativa till förslaget om televerkets monopol. *JK*, *SAF*, *Företagareförbundet*, *SFS*, *Vuxenskolan* och *Järva närradioförening* menar att skälen inte är tillräckligt starka och anser därför att monoopolet bör brytas. Konkurrens skulle förbättra och förbilliga.

Televerket meddelar att överläggningarna med Sverigs närradioförbund om en utvidgad service vid driftavbrott fortsätter under hösten.

6.4 Sändare i krig

Frågan om närradioverksamheten i krig har inte ingått i kommitténs uppdrag. Televerket har emellertid i mars 1984 begärt närradiokommitténs

yttrande rörande vissa förslag om användningen av radiosändare under krig m. m. För att närmare studera frågan föreslås att en särskild arbetsgrupp tillsätts med representanter för televerket, SR, Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, rikspolisstyrelsens säkerhetskommitté och närradiokommittén. Närradiokommittén anser det lämpligt att också en representant för Sveriges närradioförbund bereds tillfälle att delta i arbetsgruppen.

Remissinstansernas inställning

Televerket understryker vikten av att närmare studera närradios verksamhet i krig och beredskapstillstånd. *Televerket* föreslår att närradiokommittén tar initiativ till fortsatt behandling av frågan och är beredd medverka.

Sveriges närradioförbund konstaterar att frågan om närradiosändarnas användning i krig kommer att behandlas i annat sammanhang och förklarar sig beredda att ingå i den föreslagna arbetsgruppen.

7 Referensbandning och leveranser till arkivet för ljud och bild

7.1 Referensbandning

Kommitténs förslag

Närradiokommittén föreslår att varje sändande förening skall svara för referensbandning av de egna sändningarna och att banden skall bevaras under tre månader. Enligt gällande regler skall banden bevaras i sex månader.

Remissinstansernas inställning

SNR, SFS, Vuxenskolan och *IOGT-NTO* ansluter till förslaget eftersom det minskar kostnaderna och administrationen.

JK och *radionämnden* avstyrker förslaget att referensbanden endast skall bevaras i tre månader. Även *Svea hovrätt* ifrågasätter förslaget. Remissinstanserna framhåller att preskriptionstiden för yttrandefrihetsbrott i radioprogram är sex månader. Med hänsyn till att referensbanden måste finnas tillgängliga intill dess preskription inträtt är det inte möjligt att begränsa tiden på det sätt som kommittén föreslagit.

JK anser vidare att det vore en klar fördel om referensbandning kunde göras centralt genom t. ex. televerkets försorg. I samma riktning uttalar sig *ALB*.

ALB har bedömt förslaget med utgångspunkt från att kommittén föreslår rekvisitionsrätt för *ALB*. Enligt *ALB* är det inte möjligt att göra ett meningsfullt urval under den starka tidspress som den föreslagna tremånaders liggetiden skulle innebära. *ALB* anser därför att referensbanden bör ligga i minst sex månader, om rekvisitionsrätt skulle införas.

7.2 Leveranser till arkivet för ljud och bild

Kommitténs förslag

Närradiokommittén redovisar de negativa erfarenheter som ALB har av att genom frivilliga överenskommelser få in material från närradioföreningarna. Kommittén uttalar förståelse för att de sändande sammanslutningarna har svårigheter att ta på sig ökade arbetsuppgifter. Man anser det dock angeläget att forskning kan bedrivas kring närradioverksamheten. Kommittén föreslår därför att ALB skall ges laglig rätt att kräva in delar av närradions sändningar, en s. k. rekvisitionsrätt. Kommittén utgår från att ALB inte kommer att utnyttja denna rätt annat än i begränsad omfattning, eftersom närradioutbudet är så stort.

Remissinstansernas inställning

Radionämnden, SNR, IOGT-NTO ansluter sig till förslaget.

Sveriges närradioförbund anser det viktigt för närradions historieskrivning att ALB ges laglig rätt att kräva in delar av närradions sändningar på det sätt som närradiokommittén föreslår. Förbundet utgår vidare ifrån att det också innebär att närradions föreningar ges rätt till ersättning för de omkostnader som de åsamkas.

SFS och Nybro kommun är tveksamma till förslaget eftersom det innebär ökade arbetsuppgifter vilka kan vara betungande särskilt för små föreningar.

ALB kritiserar närradiokommittén för att ha en för snäv uppfattning om ALB:s roll. ALB:s samlingar måste ses som en källa för forskning inom alla discipliner. ALB skall garantera att det nationella kulturarvet bevaras. Eftersom information som i dag förmedlas via föreningsblad och liknande tryck – och som bevaras i sju exemplar – i fortsättningen kommer att spridas via närradion är det fullt motiverat att överväga att inordna närradion i pliktexemplarsystemet.

ALB vill således inte tillstyrka kommitténs förslag om en rekvisitionsrätt. ALB framhåller att om en rekvisitionsrätt skall bli meningsfull så måste helt andra krav ställas på dokumentation av programmen. I sitt remissvar redovisar ALB vidare översiktliga kostnadsberäkningar för ett inordnande av närradion i pliktexemplarsystemet.

8 Upphovsrätt

Ersättningar till rättighetshavare på musikområdet är reglerat genom ett avtal mellan STIM och Sveriges Närradioförbund. Avtalet gäller från den 1 juli 1984.

Remissinstansernas inställning

Upphovsrättsutredningen, SNR, IOGT-NTO och STIM anser att frågan är tillfredsställande löst genom avtalet.

SFS anser STIM-avgifterna för betungande och att de skall tas bort.

9 Organisation, kostnader och finansiering

*Kommitténs förslag***Organisation**

Utredningen föreslår att en permanent närradiomyndighet – närradio-nämnden – inrättas från den 1 juli 1985 med uppgift att

- besluta om sändningstillstånd och sändare,
- se till att programreglerna följs,
- ge information till allmänheten, tillståndshavare och deras organisationer och myndigheter om närradioverksamheten samt upprätthålla vissa internationella kontakter.

Närradionämnden föreslås få parlamentarisk representation och ett kansli med inledningsvis 7–8 och senare högst 10 tjänster. Kostnaderna har beräknats till 2,1 milj. kr.

Kommittén förutsätter att ett samarbete kan komma att behövas mellan den föreslagna närradionämnden och en eventuellt kommande kabel-TV-administration.

Kostnader och finansiering

Enligt kommitténs direktiv bör närradioverksamheten vara totalfinansierad genom avgifter senast fr. o. m. budgetåret 1986/87. Programverksamheten inkl. ersättning till upphovsmän, kostnader för studio, sändare och programledning samt i princip också närradiomyndigheten skall då bekostas av de sändande föreningarna.

Ett nytt avgiftssystem infördes den 1 juli 1984. Detta innebär att den tredelade avgiften - engångsavgift för sändningstillstånd, fast månadsavgift och avgift för sändningstid - ersattes med en enda avgift, nämligen för sändningstiden. Denna är f. n. 12 kr./sändningstimme och total avgiftsfinansiering kan innebära en höjning till 21–23 kr./tim. Kommittén hävdar att de höjda avgifterna kan bli så betungande för en del tillståndshavare att de tvingas minska sin närradioverksamhet. Kommittén menar dock att detta kan uppvägas av den förkortade pliktiden för bevarande av referensband. Förslaget om differentierad sändarräckvidd kan också öka intresset för föreningsmedverkan så att avgiftsunderlaget ökar.

Kommitténs minoritet framhåller att det råder partipolitisk enighet om att sändningsverksamheten i sin helhet skall bekostas av sammanslutning-

arna själva. Några statliga medel skall inte tas i anspråk för produktion eller sändning av program i närradion. Minoriteten delar däremot inte uppfattningen att de ideella sammanslutningarna också skall svara för finansieringen av närradiomyndighetens hela verksamhet. Minoriteten hänvisar till att tidsfördelning i sin helhet uppdragits åt de lokala närradioföreningarna och att dessa utan krav på ersättning åtar sig uppgifter som annars skulle åligga närradiomyndigheten. Det innebär att kostnader som bör belasta statskassan övervältras på de ideella sammanslutningarna.

Ledamoten Knutson framhåller härutöver att närradiomyndighetens uppgifter kan anses bestå dels av myndighetsutövning, dels av service. Han anser det rimligt att en kostnadsuppdelning sker så att de förra bestrids av statsverket, de senare av föreningarna. Knutson anser förslaget stötande eftersom föreningarna inte kan styra närradiomyndighetens kostnader.

Remissinstansernas inställning

Organisation

Ett trettiotal remissinstanser har yttrat sig angående förslaget att inrätta en särskild myndighet. De flesta av dessa tillstyrker detta men många är kritiska till finansieringsförslaget.

Förslaget att inrätta en permanent närradiomyndighet får stöd av *Svea hovrätt* och *kammarrätten i Stockholm*. Dessa framhåller att eftersom närradionämnden skall handlägga många juridiskt svåra frågor är det från rättssäkerhetssynpunkt viktigt att nämnden har tillgång till juridisk expertis. Enligt dessa remissinstansers mening bör ordförande och vice ordförande i nämnden båda vara lagfarna och ha domarerfarenhet. Kammarrätten anser detta vara så viktigt att det bör skrivas in i närradiolagen. Hovrätten framhåller att även kansliet bör tillföras juridisk sakkunskap. Eventuellt skulle man kunna kräva att även kanslichefen skall vara lagfaren och ha domarerfarenhet.

Radionämnden, FHR, RIO, SNR, Frikyrkliga Studieförbundet, Sveriges frikyrkoråd, IOGT-NTO, STIM, Sveriges närradioförbund och *Järva närradioförening* tillstyrker förslaget men ifrågasätter dimensioneringen av myndigheten.

FHR framhåller att eftersom mycket av tillståndshandläggning och -beviljande decentraliserats till närradioföreningarna borde det gå att hålla den centrala administrationen inom nuvarande ram. *FHR* anser att Sveriges närradioförbund bör få statsbidrag och att förbundet i så fall skall arbeta med service, utbildning m. m.

RIO, Frikyrkliga studieförbundet och Sveriges frikyrkoråd anser att närradionämnden med hänsyn till kostnaderna bör begränsas till att pröva och besluta om sändningstillstånd och sändare samt se till att programinnehållet följs. Informationsuppgifterna bör föreningarna, de lokala närradioföreningarna och närradioförbundet sköta själva.

SNR och IQGT-NTO uttalar oro för att den permanenta närradiomyndigheten kan komma att driva upp närradiokostnaderna om inte restriktivitet iakttas när det gäller myndighetsstruktur. SNR förutsätter att regeringen beaktar detta när det gäller att tillsätta tjänster på närradiomyndigheten.

Sveriges närradioförbund ser det inte som självklart att alla de arbetsuppgifter som närradiokommittén haft under försöksperioden skall överföras på den nya närradiomyndigheten. Eftersom det är fria och självständiga föreningars och organisationers närradioverksamhet det gäller, skall föreningarna själva svara för information likaväl som utbildning lokalt men även allmän information på regional- och riksplanet. Det lokala föreningslivet har till största delen anknytning till regionala och rikstäckande organisationer.

Närradioförbundet framhåller vidare att man klart skall definiera närradiomyndighetens, närradioförbundets och närradioföreningarnas arbetsuppgifter. Man ser med oro på kommitténs bedömning av behovet av kansliresurser och de ökade kostnader detta medför för föreningarna.

Några remissinstanser uttrycker tveksamhet inför organisationsförslaget och anser att kommittén borde prövat andra lösningar.

RRV föreslår att man prövar om inte redan nu existerande organ kan fullgöra de uppgifter som kan komma i fråga. En sådan prövning bör belysa alternativ som innebär

- att tillstånd att sända närradio ändras till sändningsbevis för närradioverksamhet och hanteras av samma myndighet som tillhandahåller utgivningsbevis för periodiska skrifter, dvs. patent- och registreringsverket,
- att närradioföreningarna själva helt får bestämma tidsfördelningen inom sitt eget område och att televerket bevakar att gällande regler om minimitid iakttas,
- att radionämnden får granskningsansvar för närradion liknande det som gäller för rundradiosändningar.

Riksförbundet för Sexuellt Likaberättigande ifrågasätter starkt dimensioneringen av kanslifunktionen och anser inte att kommittén lyckats övertyga om att det behövs så mycket personal som föreslås. Kommittén har inte heller prövat möjligheterna av att den föreslagna nämnden organisatoriskt knyts till en redan existerande myndighet. Därigenom kan de administrativa kostnaderna minskas. Om närradioföreningen får sköta inrapportering av sändningstider och om den s.k. ettårsregeln för sändningstillstånd slopas så kommer nämndens arbetsuppgifter att kraftigt minskas.

Radionämnden, kommunförbundet och Landstingsförbundet tillstyrker i princip organisationsförslaget men framhåller behovet av samordning med den framtida kabel-TV-administrationen som föreslås i massmediekommitténs betänkande.

Enligt radionämnden skulle man vinna både administrativa och kostnadsmässiga fördelar om radionämnden, en närradionämnd och en kabel-

nämnd samordnades lokalmässigt. Nämnderna skulle verka fristående och självständigt men förutom lokaler även samutnyttja telefonväxel, vaktmästeri och viss maskinell utrustning. Möjligheter till avancemang och byte av arbetsuppgifter genom övergång till grannmyndighet skulle också öka bland de anställda eftersom de fick närmare kännedom om vad grannmyndigheten sysslade med.

Kommunförbundet har betänkligheter mot att inrätta en särskild central myndighet för handläggning av lokala radiofrågor när man står inför en utbyggnad av kabel-TV. Denna kommer att ha problem av likartad karaktär som radiodistributionen.

Landstingsförbundet understryker vikten av att närradiokommitténs och massmediekommitténs förslag samordnas.

SSU har principiellt tagit ställning för en enhetlig tillsynsmyndighet – en mediamyndighet – med ansvar för all lokal föreningsanknuten mediaproduktion. *SSU* delar därför inte kommitténs förslag utan anser att närradions administration kan samordnas med den föreslagna kabelnämndens. *SSU* uttrycker också sin förvåning över den föreslagna utökningen av myndighetens kansli, särskilt som närradioföreningarna föreslås få ett vidgat ansvar för myndighetsutövningen.

Hyresgästernas Riksförbund ifrågasätter storleken på det föreslagna kansliet och konstnaderna för verksamheten. Förbundet framhåller att om statsmakterna anser det erforderligt med en myndighet av det föreslagna slaget så skall denna bekostas av de sändande föreningarna.

Statskontoret anser nu liksom tidigare att beslutsunderlaget borde kompletteras med ett utredningsmaterial som belyser förutsättningar och möjligheter att administrera prövning av tillstånd för närradiosändning genom länsstyrelserna i varje län. Statskontoret förutser också behov av samarbete och informationsutbyte mellan närradions administration och en eventuell kabel-TV-administration. Dessa frågor liksom personalbehovet för en närradionämnd bör bedömas i ett sammanhang, lämpligen i anslutning till den kommande departementala beredningen av massmediekommitténs betänkande.

Kostnader och finansiering

Relativt många har yttrat sig om förslaget till finansiering och är negativa nämligen *RIO*, *SKC*, *RF*, *SFS*, *ABF*, *Studieförbundet Vuxenskolan*, *Frikyrkliga Studieförbundet*, *Sveriges frikyrkoråd*, *PRO*, *RFSL*, *Norrhälje*, *Linköpings* och *Nybro kommuner*, *SSU*, *Sveriges närradioförbund*, *Radio Klara* och *Danderyd-Täby närradio*. De anser att staten skall svara för kostnaderna för den myndighetsutövande delen av verksamheten och att de sändande sammanslutningarna skall svara för kostnader för produktion och sändning av program.

Flera remissinstanser anser att myndigheten är överdimensionerad och att kostnaderna bör bli mindre i framtiden. Detta därför att vissa utred-

ningsuppgifter som kommittén nu har försvinner och att de lokala närradioföreningarna enligt förslaget skall ta över vissa myndighetsuppgifter samt att föreningarna lämpligen bör ta över de informationsuppgifter som kommittén föreslagit att myndigheten skall ha. Några framhåller också att statliga insatser inte får vara avgörande för närradions vara eller inte vara. Kostnaderna för den statliga myndigheten kan, om föreningarna skall bekosta den, vara avgörande för om mindre bemedlade föreningar skall kunna sända eller ej.

RIO, Frikyrkliga Studieförbundet och Sveriges frikyrkoråd framhåller att det finns en djup oro inom närradioföreningarna för de ökade kostnaderna. Man påpekar också att det ännu är ovisst vad televerkets monopol på sändarna innebär för sändningskostnaderna. För att få så bred lokal anslutning som möjligt där även små och resurssvaga föreningar kan få vara med och ha eget sändningstillstånd (utan eget tillstånd skall de inte få medverka) anser RIO att närradionämnden helt skall bekostas med statliga medel. Man anser vidare att nämndens uppgifter väsentligt kan begränsas bl. a. genom att informationsuppgifterna och arbetet med avgiftsärenden försvinner.

SKC anser det rimligt att ta en avgift för myndighetens administrativa uppgifter. Däremot anser *SKC* det orimligt att myndighetens kontrollfunktioner skall bekostas av sändande föreningar. *SKC* menar att närradion skulle bli det enda område där så sker. Kommitténs förslag kommer med stor säkerhet att resultera i att små föreningar med svag ekonomi tvingas sluta med närradiosändningar.

RF ifrågasätter finansieringsförslaget och undrar om det kan vara logiskt med hänsyn till strävandena att stimulera närradioverksamheten. Många föreningar har startat närradioverksamheten med stor ekonomisk insats utifrån de ekonomiska villkor som gällt hittills. För dessa skulle fördubblade avgifter komma som en obehaglig överraskning. Att sändande föreningar står för kostnader som man själv kan påverka är helt naturligt. Slutligen framhåller förbundet att en helt avgiftsfinansierad myndighet medför risker för växande byråkratisering och föreslår att statens andel av kostnaderna skall utgöra 35 % som hittills eller minst 25 %. Kostnaderna för föreningarna bör sedan inte höjas kraftigare än i takt med inflationen med avgiften för budgetåret 1984/85 som grund.

SFS anser det märkligt och oskäligt att tillståndsinnehavarna skall betala för att staten skall se till att lagar och regler följs. *SFS* anser att detta är en angelägenhet för samhället i dess helhet och inte de övervakade. *SFS* framhåller också vikten av att finansieringsfrågan löses. Många mindre föreningar har ekonomiska problem och har anfört dessa som skäl till en positiv hållning till reklam i närradion.

PRO anser att finansieringen skall vara statlig för att ett jämlikt utnyttjande skall kunna ske utan en alltför stor ekonomisk belastning på föreningarna.

RFSL anser också att man bör skilja på kostnader för myndighetsfunktionen, vilka skall stanna på statsverket, och nämndens servicefunktion, som kan bekostas med avgifter. För att närradion skall spegla en differentierad verksamhet är det viktigt att det inte bara är de rika föreningarna som har möjlighet att delta i närradion. Då kan det finnas risk för att verksamheten till övervägande del kommer att bestå endast av program med religiöst innehåll. En sådan utveckling till ett ensidigt programinnehåll vore djupt olyckligt för närradion som ett demokratiskt inslag i det svenska samhället.

Sveriges närradioförbund framhåller att frågorna om närradiomyndigheten och dess kostnader engagerat så gott som samtliga närradioföreningar som svarat på förbundets underremiss. Motståndet mot förslaget är massivt. Förbundet anser att nämndens uppgifter både av ekonomiska och idémässiga skäl skall begränsas. Kostnaderna för att delta i närradioarbetet är ganska stora och i många fall osäkra, t. ex. beträffande *STIM*-avgifter och televerkets anspråk för sändare och ledning. Genom att begränsa närradiomyndighetens uppgifter begränsades också kostnaderna. *Sveriges närradioförbund* citerar några närradioföreningars synpunkter:

Karlskrona närradioförening: "Vi anser det vara mycket förödande för hela närradions framtid om avgifterna till myndigheten kommer att fördubblas."

Malmö närradioförening: "Det måste emellertid framstå som självklart att närradioverksamheten som den part som skall stå för kostnaderna också måste ha inflytande över omfattning m. m. av myndighetens uppgifter."

Piteå närradioförening: Närradioverksamheten är en ideell verksamhet, vilken är beroende av ideellt arbetande medlemmar i ekonomiskt pressade folkrörelsers lokalavdelningar. Förslaget om finansiering är därför synnerligen illavarslande."

Stockholms närradioförening: "Om inte staten vill betala myndigheten måste dess bemanning hållas nere på ett absolut minimum och absolut inte sju till tio personer. Varför måste kansliet vara större än under uppbyggnads- och utredningsskedet?"

Järva närradioförening: "Kommittén talar med kluven tunga. Å ena sidan vill man säkerställa möjligheterna för de ekonomiskt svaga föreningarna att sända närradio. Å andra sidan föreslår kommittén att kostnaderna inte får belasta statsverket och gör det därvid mycket svårt för ekonomiskt svaga föreningar att i framtiden delta i närradioverksamheten."

Karlskrona närradioförening: Det är orimligt att kräva att de sändande föreningarna skall bära myndighetens kostnader när de inte ens har möjligheter att styra dem på något sätt.

SSU vill rikta allvarliga invändningar mot finansieringsförslaget och anser att myndighetsutövningen skall bestridas av statsverket och servicen av de sändande föreningarna. Detta är särskilt viktigt i ett läge då förening-

arna föreslås få myndighetsutövande uppgifter. Annars är riskerna uppenbara att ekonomiskt svaga föreningar inte har råd att utnyttja närradion. Det skulle leda till en utarmning av den utökade yttrandefrihet som närradion är ett led i.

Också *Radio Klara* anser att staten skall stå för kostnaderna för myndighetsutövande och föreningarna för service. Fem och ett halvt års egna erfarenheter och försök att engagera fler sammanslutningar i närradion visar att ekonomiska realiteter avhåller många från att delta.

Danderyd-Täby närradio framhåller att finansieringsformen väckt anstöt hos de sändande föreningarna på grund av att dessa inte kan påverka myndighetens utformning och bemanning. Det är också märkligt att man föreslår att antalet tjänster måste öka samtidigt som man lägger en stor del av kansliets arbetsuppgifter på den lokala närradioföreningen. Slutligen finner man det märkligt att den kontrollerade skall bekosta den som kontrollerar.

Hyresgästernas Riksförbund tillstyrker förslaget om finansiering och understryker med kraft att kostnaderna helt och hållet måste bäras av de deltagande organisationerna. Förbundet motsätter sig också att statsbidrag till Sveriges närradioförbund.

Avgifter

FHR, SKC, SFS och SSU är positiv till det nya avgiftssystemet.

Nybro kommun önskar behålla systemet med avgift för den tid sändning har skett och framhåller att närradioföreningen bör ha rätt att avgöra vilka avgiftsregler som skall gälla.

RRV framhåller att praxis i statsförvaltningen är att det totala avgiftsuttaget i en viss verksamhet fördelas på aktiviteter och intressenter och att motsvarande kostnader fördelas på samma sätt. Härigenom får varje aktivitet och intressent bära de kostnader som förorsakas. Detta synsätt bör så långt möjligt tillämpas även på en närradionämnds avgiftsuttag. Kommittén har emellertid inte uppskattat hur arbetstiden vid närradionämnden kommer att fördelas mellan olika aktiviteter och intressenter. Under förutsättning av att arbetet med nya tillstånd kommer att ta i anspråk endast en liten del av nämndens arbete, delar *RRV* uppfattningen att avgiften endast bör baseras på sändningstid. Om emellertid arbetet med tillståndsprövning kommer att bli inte alltför ringa, bör enligt *RRV*:s mening en engångsavgift tas ut för prövningen.

10 Allemansradio

Kommitténs förslag

Närradiokommittén har haft i uppgift att utvärdera erfarenheterna av föreningssändningar i lokalradions regi och har i det syftet följt allemansradioprojekten inom lokalradion. Kommittén har det bestämda intrycket att allemansradion varit uppskattad och beklagar därför att den fått så ringa omfattning. Kommittén har förhoppningar om ett ökat samarbete mellan lokal- och närradion och att förutsättningar skapas för en ökning av föreningsradioverksamheten också inom Sveriges Radio.

Remissinstansernas inställning

SR anser att närradiokommittén behandlat allemansradion alltför knapphändigt. SR hänvisar till Sveriges Lokalradio AB som bl. a. framför följande.

”Allemansradion skall ses som ett led i strävan att nå viktiga mål från informations- och yttrandefrihetssynpunkt. Allemansradioprojekt har utvecklats på många stationer och olika modeller har prövats under åren utifrån områdenas lokala förutsättningar. Alla erfarenheter har visat att allemansradion svarar mot ett behov hos organisationer och enskilda medborgare att bruka mediet inte bara som konsumenter utan också som producenter.

Med utgångspunkt från dessa erfarenheter utarbetades för några år sedan en särskild utvecklingsplan för allemansradioverksamheten i hela landet. Av ekonomiska skäl har den skrinlagts och efter beslut i lokalradions styrelsen bedrivs allemansproduktionen inom stationernas ordinarie budgetramar. De senaste åren sker på flera håll i landet en utveckling mot ett ökat samarbete mellan lokalradiostationer och organisationer eller institutioner för produktion av allemansradioprogram.”

Hyresgästernas Riksförbund beklagar att närradiokommittén inte mera utvecklat idéerna om allemansradion. Förbundets uppfattning är att försöken med allemansradio har en dimension som närradioprogrammen vanligen saknar, nämligen tillgång till professionella medarbetare. Både utländska och svenska erfarenheter visar tämligen entydigt att program i etermedia fordrar professionell prägel för att bibehålla publiken.

TCO och *Svenska Journalistförbundet* anser att allemansradion är ett bättre alternativ för den som vill sända program över större områden än att öka närradiosändarnas räckvidd, bl. a. för att ökad sändningseffekt gör att karaktären av närradio kan sättas i fråga. Ökad sändarstyrka kan också störa riks- och lokalradiosändningar. Allemansradion innebär att föreningar och enskilda inom lokalradions ram får ett större möjligheter att göra program med professionell hjälp. TCO anser också att närradion och allemansradion, där så är möjligt och lämpligt, skall samarbeta.

Studieförbundet Vuxenskolan hoppas att föreningsradioverksamheten inom Sveriges Radio AB skall utvecklas och beklagar LRAB:s "ljumma inställning till försöken med allemansradio".

Radionämnden ställer sig tveksam till kommitténs förhoppning om en "tillväxt av föreningsradioverksamheten också inom Sveriges Radio". Inte minst i nuvarande oklara läge när det gäller SR koncernernas framtida organisation anser nämnden att den nu väl etablerade föreningsradion bör bedrivas i hittillsvarande former. Självfallet får detta inte innebära något minskat ansvar för lokalradion när de gäller att allsidigt spegla förhållandena inom respektive lokalradioområde.

Det remitterade lagförslaget

Förslag till

Lag om ändring i närradiolagen (1982: 459)

Härigenom föreskrivs i fråga om närradiolagen (1982: 459)

dels att 2 och 3 §§, 4 § 5 samt 7, 8, 11 och 13–15 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Frågor om närradio prövas av den myndighet som regeringen bestämmer (närradiomyndigheten).

För prövning av frågor om närradio och för tillsyn över närradioverksamheten finns en närradionämnd.

Närradiomyndigheten skall även utöva tillsyn över närradioverksamheten.

Nämndens ordförande och vice ordförande skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv.

Närmare föreskrifter om närradiomyndigheten meddelas av regeringen.

Närmare föreskrifter om nämnden meddelas av regeringen.

3 §²

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradiomyndigheten.

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden

4 §

Tillstånd att sända närradio kan ges till sammanslutningar som är juridiska personer, dock inte till andra än:

1. Lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom sändningsområdet. Om särskilda skäl inte föranleder till annat, får tillståndet ges endast under förutsättning att verksamheten har bedrivits i minst ett år före ansökningsdagen.

2. Lokala ideella föreningar som har bildats för att i närradio sända program som ett led i den verksamhet som en riksorganisation bedriver inom sändningsområdet. Tillståndet får ges under förutsättning att riksorganisationen har bedrivit verksamhet inom sändningsområdet i minst ett år före ansökningsdagen. Om särskilda skäl föreligger får tillståndet ges även om verksamheten inte har bedrivits i minst ett år.

3. Församlingar inom svenska kyrkan.

4. Obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor.

¹ Senaste lydelse 1982: 1247.

² Senaste lydelse 1982: 1247.

Nuvarande lydelse

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål.

7 §³

För varje sändare bestämmer närradiomyndigheten vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske. *Beslutet om sändningstid gäller för högst ett år.*

8 §

Om flera sammanslutningar vill sända under samma tid, skall förtur ges åt den sammanslutning vars medverkan skulle öka antalet olikartade sändande sammanslutningar eller åt den sammanslutning som har ett särskilt intresse av att få sända vid en viss tidpunkt.

I annat fall skall turordningen fastställas genom lottning.

11 §

Sammanslutningens programutbud får inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten.

Sammanslutningen får inte upplåta sändningstid för sändningar av annan sammanslutning.

11 a §

Närradioföreningens programutbud får innehålla endast

1. uppgifter om program och programtider samt andra upplysningar om närradioverksamheten på orten,

2. sändningar från evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten,

3. information, i begränsad omfattning, om kommunal verksamhet och

4. provsändningar av sammanslutningar som saknar sändningstillstånd, i varje enskilt fall under högst tre månader.

Föreslagen lydelse

5. Sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål (närradioföreningar).

För varje sändare bestämmer närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske.

³ Senaste lydelse 1982: 1247.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §⁴

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,
2. bryter mot beslut om sändningstid,
3. sänder program trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivaren enligt lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts,

4. har sänt ett program som i en lagakraftätagande dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio,

5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 § eller

6. inte utnyttjar rätten att sända under sex på varandra följande månader,

5. bryter mot föreskrifterna i 10, 11 eller 11 a §,

6. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller

7. inte erlägger avgifter i ärenden om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlagga dem vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

Innan dom som avses i första stycket 4 har vunnit laga kraft får närradionämnden återkalla tillståndet interimistiskt.

När ett tillstånd återkallas får närradiomyndigheten bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får söka nytt tillstånd.

När ett tillstånd återkallas får nämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får söka nytt tillstånd.

14 §⁵

Sammanslutningen skall på uppmaning av närradiomyndigheten tillställa myndigheten sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan myndigheten förelägga vite.

Sammanslutningen skall på uppmaning av närradionämnden tillställa nämnden sådan inspelning som avses i 8 § lagen (1982: 460) om ansvarighet för närradio.

Om sammanslutningen inte rättar sig efter en sådan uppmaning, kan nämnden förelägga vite.

15 §⁶

Närradiomyndighetens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§, fördelning av sändningstid

Närradionämndens beslut i frågor om tillstånd enligt 4 och 13 §§ eller fördelning av sändningstid en-

⁴ Senaste lydelse 1982: 1247.

⁵ Lydelse enligt prop. 1984/85: 96.

⁶ Senaste lydelse 1982: 1247

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

enligt 7 och 8 §§ eller vite enligt 14 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

ligt 7 och 8 §§ får överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för närradiosändningar som har skett före utgången av juni 1985.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om besvär över beslut om vite, som meddelats före utgången av juni 1985.
 4. Vad som sägs om närradionämnden i denna lag skall för tiden intill utgången av år 1985, eller den senare tidpunkt som regeringen bestämmer, i stället gälla den tidigare närradiomyndigheten.

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 31 januari 1985 ..	6
1 Inledning	6
2 Bakgrund	6
3 Verksamhetens omfattning och inriktning	7
4 Ställningstaganden med motiveringar	7
5 Delfrågor	17
5.1 Förutsättningar för att få inrätta sändare	17
5.2 Kretsen av tillståndsberättigade	20
5.3 Frågor om tidsfördelningen	24
5.4 Programregler	29
5.4.1 Yttrandefrihetsbrott	29
5.4.2 Upplåtelse av sändningstid och regler för närradioföre- ningarnas sändningar	31
6 Upprättat lagförslag	33
7 Hemställan	33
8 Beslut	33
Utdrag av lagrådets protokoll den 15 februari 1985	34
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 7 mars 1985	39
1 Anmälan av lagrådets yttrande	39
2 Hemställan	40
3 Beslut	40
 Bilaga 1 Sammanfattning av närradiokommitténs betänkande (SOU 1984: 53) Föreningarnas radio	41
Bilaga 2 Närradiokommitténs lagförslag	48
Bilaga 3 Sammanställning av remissyttranden över närradiokom- mitténs betänkande	52
Bilaga 4 Det remitterade lagförslaget	86